

AHT abiatzeko 800 milioi pezeta esleitu dituzte Jaurlaritzak eta Madrilek

E u s k a l

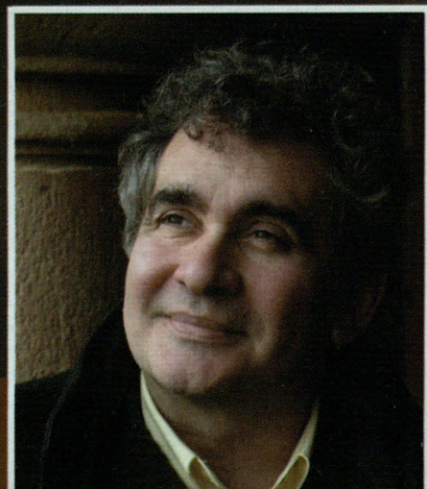
ARGIA

H e r r i k o A s t e k a r i a

Bertsolari Txapelketa Nagusia

ARNASARI EUTSI

Joseba Irazu, "Bernardo Atxaga"

"Euskaldunok erresonantzia kaxa bat behar dugu"

ITZULIKA?

MAHAI JOKOA

Bizkaiaren ganeko 2.000 itaun-erantzun

GAZTETXO eta HELDUENTZAT

MAHAI JOKOA

ITZULIKA?

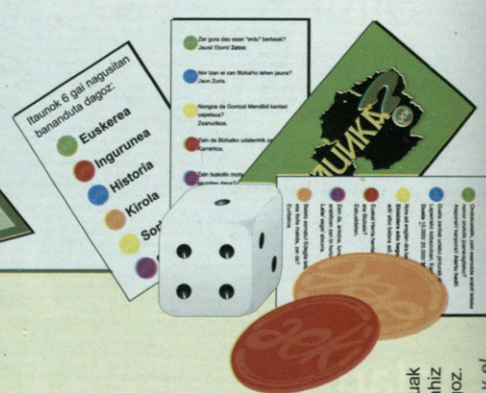
Zer dakizu Bizkaiaz?

¥ Zeri esaten jako ☐ ogigaztaia ☐?

¥ Nor zan Martina Ibaibarriaga?

¥ Zein da euskera hobea, Markina ala Zornotzakoa?

2.000 itaun, geure herrialdea olgetan ezagutzeko.

DNI / CIF

ENA / IFK.....

Eskaerea egiteko orria

Persona y teléfono de contacto

Harremanetarako, izena eta telefonoa

Dirección

Helbidea

Código postal

Posta kodea

Provincia

Probintzia

Forma de pago

Ordaintzeko era

Banku bidez

(20 zenbaki)

Entidad bancaria

Bankuaren izena

*Informazioa aek-ren fitxategian gordetako da, babespekoa da eta interesatuak eskatu, aldatu edo ezabatu leike gura izan ezker. Beronen kontrola nahiz erabileria, Norberaren Datuak Babesteko Lege Organikoaren mende dagoz.

*Esta información se guarda en nuestro fichero, es confidencial y el interesado es libre de modificarlo o cancelarla. Su control y tratamientos están sujetos a la Ley Orgánica de Protección de Datos de Carácter Personal.

BIZKAIKO aek

euskal herriko alfabetatze euskalduntze koordinakundea

Salneurria: 5.000 pta./ 1.000 ogerleko/ 30,05 € (B.E.Z. barne)

Eskatu egizu zeure herriko aek-ren euskaltegian, edota:

• 94 415 52 57 edo 94 415 95 12 telefonoetan • Posta-e: idoia@aecknet.net • 94 416 65 55 faxa

Reellenar este impreso y enviar a la siguiente dirección:
Eskari-orri hau bete eta bidali ondoko helbidera:
BIZKAIKO aek ¥ Perro kalea, 1-5.a ¥ 48005 BILBO

Argazkia: Dani Blanco
Diseinua: antza S.A.L.

JOXE LACALLE

■ **Pernando Barrena: "Argi dago, bortxa politikoa gero eta gaizkiago ikusten da"** 9

"ARRASATE PRESS"

■ **Arizmendiarieta. Kooperatiben aitaren iragan euskalzalea** 18

DANI BLANCO

■ **Ongiaren eta gaizkiaren arteko mugan dantzan** 41

DANI BLANCO

■ **Hizkuntza "glorioso"aren itzalpean** 16

ORRIZ ORRI

Oihartzunak 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarrizketa: Pernando Barrena.

Xabier Letona 9

EKONOMIA

AHT abiadura handian.

Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

Hizkuntza "glorioso"aren itzalpean.

Nagore Irazustabarrena 16

GIZARTEA

J.M. Arizmendiarieta. Kooperatiben aitaren iragan euskalzalea. Nagore Legarreta 18

Sabela beteta matxinatzeko gogorik ez.

Erlantz Urtasun 22

Elkarrizketa: "Bernardo Atxaga".

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 24

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 30

Bertsolari Txapelketa Nagusia: Hitz biluzien espektakulua. Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 34

Ongiaren eta gaizkiaren arteko mugan dantzan.

Ainara Gurrutxaga 41

Orain dela 30 urte

Pilar Iparragirre 43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46

Agenda 49

Bizia 50

Ihesi 51

Denborapasak 55

IRITZIAK

Politika: Gorka Torre 8

Kultura: Teresa Calo 32

Azkena: Iñaki Mendiguren 58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Euskal

Herriko

Bertsozale

Elkartea

FINALA

**ABENDUAK 16
DONOSTIAN**

**ANOETAKO
BELODROMOAN
11:00ETAN
eta
16:30ETAN**

BERTSOLARI TXAPELKETA NAGUSIA 2001

www.bertsozale.com

Laguntzailea:

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
Zuzendaria: Pello Zubiria.
Zuzendari orde: Xabier Letona.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetza: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aierza, Mari Karmen Loiarte.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA

www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herria	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Legalitate ilegítimo

Jon Enparantzaren artikulua irakurri dot eta gauza batzuei buruz eritzia emon gura neban. Hasteko, "garzonkeria" berba guztiz egokia dala uste dot, nahiz eta "garzonkeriak" dinamika zabalago batean dagozala argi eta garbi egon. Tipoa beste saltsa batzuetan be aritzen da eta holakoa da, euskal gatazka ez da bakarria munden...

Segitzeko, ez jat argi geratu Espainia-ko Justizia eta EHn bere eraginei buruz berba egiten dauanean, Lidon jaunaren aurkako hilketa zala eta, hilketa bera zelanbait justifikatzen dauan.

Nire ustez euskaldunok deukogun marko politikoa (eta judiziala) ez da munduko asegarrienik, behintzat gure gizarte-

ko zati batentzat. Baina markoak ezin dira egun batetik bestera aldatu, eta are gitxiago pertsona bati tiro batzuk jaurtituz. Han dago kokka: ETaren estrategia "inpazientea", itsua, gorrotagarria...

Bukatzeo, zergaitik ez beste euskal alderdi abertzaleen aurka jotzea baino alderdi nazionalista espainolen aurka gehiagotan jo (politikoki, noski)? Holakoa ikusten ditudanean beti "La vida de Bryan" pelikularen zati hori burura etortzen jat:

"-Alkarregaz borrokatu behar dogu amankomunean deukogun etsaia.

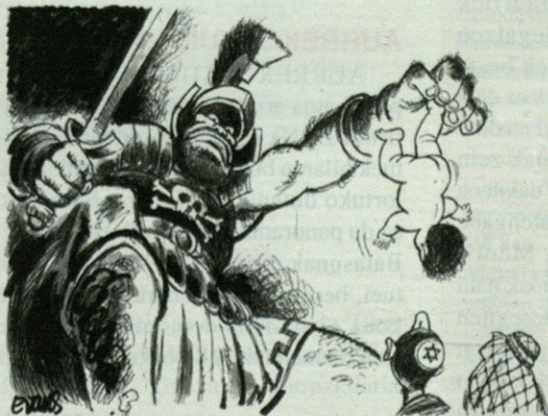
-Zein? "Frente Judaico Popular"ra?

-Ez, gizonak. Erromatarak!

-A! Erromatarak!"

IÑAKI PEÑA

Evans, Australiako "New Zealand Herald" egunkarian

Hiruko Txikian

ETXERAT

Noski. Zer galdetu diezaieke senideak bestela etxekoa urrun preso daukatenei? Etxekoa bisitatzen dabilenaren ibilera ankerrak arintze aldera, ez dabilenaren solidaritateak eska dezake preso hurbildu dezaten, baina etxekoen beharra preso etxeratzea da. Eta horregatik jo dut egokitzen preso senideek Gasteizen egin batzarrean beren egiturari eman izena. Etxerat. Amnistia gure artean geroz eta urriago darabilkigun hitza dela eta presoak euskalherriratzea horrek amnistia-ri gaina hartu diola jakitun, senideen agerraldia eta lekukotasuna baterata-

sunerako deia da. Baina nago, orain hogeita bost urte amnistia publikoki oihukatzea biziki etekintsua zitzailgun bezala, ez ote dugun egun aski deserosoa, onenean pribatuki aipatzen duguna. Durangoko azokan aurkeztu kultur ekoizpenak eta belodromoan jokatu den bertsolari lehia izan litezke sozialki gure presoekiko atxikimenduaren adierazle, gure kultur elitearen sentsibilitatearen neurgailu. Jende ospetsuaren solidaritate beroak on egin liezaioke presoari, etxeratzearen ametsa hurbilagotik bizi dezan.

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

INTSUMISIO
FISKALA

Madrilgo Gobernuak eza-
rritako Kontzertu Ekono-
mikoaren luzapenaren
ondoren, haren negozia-
zioak aurrera darrai eta
diotenez abenduaren 31
arte badago akordio batera
heltzeko denbora. EAEko
herritarrak, ordea, euren
sosen negoziazioa infor-
mazio argirik gabe jarrai-
tzen ari dira. Madrilek
gauza batzuk alegatzen
ditu eta Gasteizek beste
batzuk, baina inork ez daki
zehazki egungo desados-
tasunaren arrazoiak zein
diren. Herritarrek dakitena
zera da: hemen etengabe
agintzen duena Madril
dela eta negoziazioak nahi
bezala egin eta desegiten
dituela. Luzapenaren
aurretik, Egibarrek EAJko
bozeramaile gisa onartu
zuen alde bakarreko luza-
pen bat "casus belli"-tzat,
hau da gerra kasutzat har-
tuko litzakeela. EAKo
lehendakari Errastik ere
kasu horretan Kupoa ez
ordaintzea planteatu
beharko litzatekeela zioen.
Hitzetatik ekintzetara iga-
rotzeko garaia da, Jaurleri-
ztatik intsumisio fiskala
egitekoa, desobedientzia
zibila. Horrek Batasuna-
ren babesa ere ekarriko
luke eta subiranotasun
nazonalerantz eta gatazka
politikoaren irtenbiderantz
beste bide batzuk urratu
ahal litzuzke ●

◆ DANIEL UDALAITZ

UDALBILTZAREN BATZAR
NAZIONALA MIARRITZEN

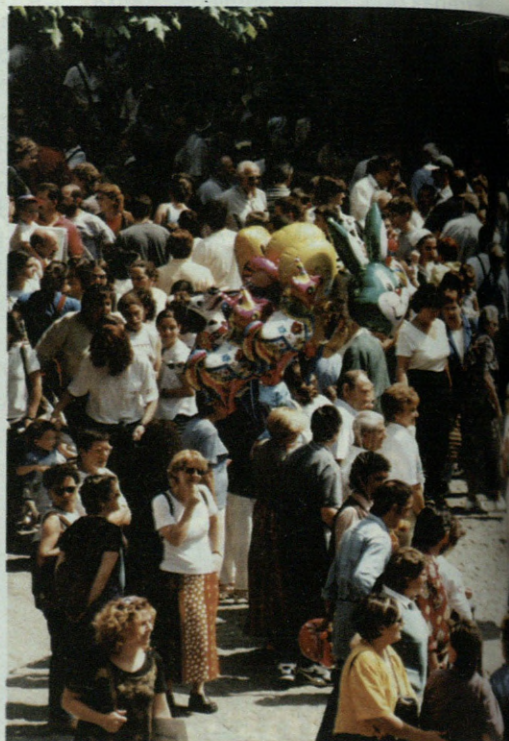
EZKER ABERTZALEAK kudeatzen duen
Udalbiltzak datorren larunbatean egingo du
bere biltzar nazionala. Bi zeregin jorratuko dira
nagusiki: batetik, Udalbiltzak datorren urtearen
amaiera aldera antolatuko duen Estatu Gabeko
Nazioen Kongresua; bestetik, Euskal herrita-
rren Oinarrizko Eskubideen Karta, datorren
urterako amaitu nahiko litzatekeena. Aurten
proiektu ugari lagundu dute ekonomikoki
eta hurrengo urtean ere hala egitea espero dute.
Udalbiltza honekin bat datozen udaletxeek
aurrekontuen %1 eman zuten erakundea finan-
tatzeko, eta datorren urterako 2,404 milioi
euroko (400 milioi pta eta 15,76 milioi libera)
aurrekontua aurreikusten dute.

AURREKONTUEN AZKEN SAIOAK

AURREKONTUEN dantza honetan luza-
pen usaina ari da barreiatzen Nafarroan, ez bai-
tirudi UPNk eta CDNk adostutako aurrekon-
tuek hilaren bukaerako osoko bilkura gainditzea
lortuko dutenik. EAEn ere, hiruko gobernuak
ez du panorama hobeagorik eta PSE-EE, PP eta
Batasunak ezezkoa ematen badiete aurrekon-
tuei, berriz luzatu beharko dira. Taldeen ezez-
koez gain, dena den, aurrekontuei egindako
osoko emendakinak bozkatzerakoan, prozedura

■ Eusko Legebiltzarra.

kontu bategatik atera daiteke aurrera Jaurleri-
tzaren aurrekontua: hiru osoko emendakinak
batera aurkezten badira, aurrekontuak ez dira
onartuko; bakarka onartzen badira bai, Batasu-
nak ez baitie sostengurik emango PP eta PSEri,
eta alderantziz. Bizkaia eta Gipuzkoako diputa-
zioetan, ordea, badirudi azkenean sozialisten
baimenarekin aurrera egingo dutela aurrekon-
tuok, nahiz eta ikusi beharko den Legebiltzarre-
ko bozketak nola eragiten duen besteetan.

FRANTZIAKO SEGURTASUN
INDARRAK ETA-REN AURKA

OKZITANIAKO Aucheko herrian izandako
tiroketak eta hiru etakiren atxilotetak 'ohiko
kontrolak' baino gehiago ere badagoela adie-
razten dute, nahiz eta Frantziako segurtasun

B A H E A

• Richard Irazusta, ABko bozeramaileak "Egunkarian": "Berez, ETArekin mezua, su-etena
hautsiz geroztik, abertzaleen arteko batasunari dion atxikimendua baieztaz da, batasun
hori nola gauzatu behar den eta noraino joan behar duen diktatuz. Metodo hori justifika-
zina da. Abertzaleen arteko batasunaren printzipioa bera, Euskal Herriaren eraikuntzak
hainbertze behar duena, hau da: inor ere ez bortxatzea nahi duena baino urrunago edo
berea ez den erritmoan joatera".

ETROA

BIZI MAILA HANDIA

EAE eta Nafarroako Foru Erkidegoa dira Estatu espainiarrean maila ekonomiko handiena duten lurraldeak. Espainiako INEK (Estatistika Institutu Nazionala) argitara emandako datuen arabera. Hegoaldeko biztanleak dira, datuen esanetan, Estatuko gastu eta aurrezpen ahalmen handiena dutenak. EAEren *per capita* errenta erabilgarria 1,93 milioi pezetakoa da (11.599 euro, 76.087 libera) eta Nafarroakoa 1,91 milioi pezetakoa; ondoren dator Madril 1,88 milioi pezetarekin. Estatu osoko media, ordea, 1,56 milioi pezetakoa da. Datu esanguratsuak dira, eta orain agertu izanaren arrazoirako interpretazio posibleak ere ugariak izan daitezke.

EKAITZA ASTEKARIAREN AURKAKO EPAIKETA

URTARRILAREN 8an ezagutuko da 'Ekaitza' aldizkariako Allande Socarros zuzendari ohia eta Denis Leroy, 'Guezmer' marrazkilaria- ren aurka Baiona- ko lurralde auzite- giak emango duen epaia. Dorre Bikien aurkako erasoari buruzko marrazki batega- tik 1.524 euro (10.000 libera, 253.000 pezeta) eskatzen zaio bakoitzari.

BATASUNA DELA ETA, PP-REN PORROTA EUROPAN

PP-K ez du lortu Batasuna Europako talde terroristen zerrenda ospetsuan sartu ahal izatea. Aurreikustekoa zen, baina PPk urrats bat eman du Europar Batasuna ETarekin nahastu dadin eta bat dela pentsa dadin. Espainiari dagokio- nez, Batasunaren aurka har daitezkeen neurriak legitimatzeko beste urrats bat eman du.

- Alberto Catalan, UPNko idazkari nagusiak "Gara"n: "Autodeterminazioa dela eta, gu ez gara Konstituzioa norabide horretan aldatzearen aldeko, edozein eratan, begi-bistakoa da Senatuak eta Kongresuak nahiko balute hori egiteko arazorik ez legokeela. Jakina, eta begi-bistakoa da, gaur egun ez da halakorik gertatzeko inongo aukerarik".
- Nicolas Redondo Terreros, PSE-EEko idazkari nagusiak 'Avui' egunkarian: "EAJ ez dabil kontsentsuen bila, bere tesi nazionalista inposatzen baizik, eta niri nazka ematen dit nazionalismoaren usaina duen edozerk".

■ Ramon Zallo.

IZPIAK

Ramon Zallo EHUKo irakasleak "Euskal Herritarren herria. Ermuko gertaeretatik Ibarretxeren bigarren agin- taldira" liburua egin du bost urtetan euskal gizartean izandako gertaera politikoei buruz hausnarketa eginez.

Julen Gimón Alianza Popu- larreko (PPren aurretikoa) idazkari nagusi izan zena zendu zen hilaren 9an. Gimón Ajuria Eneko Ituna- ren sinatzaileetakoa izan zen 1988an. 1989an idazkaritza nagusia utzi eta magistratu lanetan hasi zen Gasteizko- Lurralde Auzitegian.

Maria San Gil Donostiako alkateordeak Mikel Gotzon udaltzainburuari espedien- tea ireki nahi dio Batasuna- ko bulegoko balkoitik zin- tzilik dagoen "Euskal presoak Euskal Herrira" dioen afitxa kentzeko agin- dua eman ziolako eta honek bete ez zuelako. Odon Elor- za alkatea Donostiatik aldentzen den bakoitzean antzerako ekimenak gauza- tzen ditu PPko buruzagi donostiarrak.

■ Maria San Gil.

Euskararen garapenaren aldeko desobedientzia zibila

Demoek bi urte daramatzagu desobedientzia zibilaren estrategia garatzen Ipar Euskal Herrian. SNCF (Frantziako trenbide konpainia publikoa) tren garraio zerbitzu publikoan euskararen erabilpenaren garapenaren alde eramaten ari garen borrokaren urrats garrantzitsuenak aipatuko ditut idazki honetan.

1997an, Ipar Euskal Herriko Hautetsien Kontseiluak baesten du Hizkuntza Antolaketa Eskema. Bertan euskararen garapenaren alde hainbat lan ardatz proposatzen dituzte Ipar Euskal Herriko gizarte eragileek. 2000ko abenduan, Akitaniak eta frantses gobernamentuak Ipar Euskal Herriko Hitzarmen Berezia izenpetzen dute. Hitzarmen honek, Hizkuntza Antolaketa Eskemako hainbat lan ardatz diruztatuko dituela dio, baina lan ardatz garrantzitsu batzuk bazterrean uzten ditu, besteak beste zerbitzu publikoetan euskararen erabilpena sustatzeko proposamenak.

GAUZAK horrela, Demoek erabakitzen dugu SNCF tren garraio zerbitzu publikoan kanpaina abiatzea: babes sozial zabalaren duen Hizkuntza Antolaketa Eskema bere osotasunean gauza dadin aldarrikatuko dugu. Gure aldarrikapen zehatzak (gure ustez gauzagarriak direnak SNCFarentzat) ondokoak dira: Euskal Herriko tren geltoki guzietan seinaleetika elebidun jartzea; geltokietako boz-goragailuetako mezuak ele bitan helaraztea; idatzizko tren ordutegiak elebiduntzea; harrera guneetan ahozko euskararen erabilpenaren sustatzeko plan bat abiatzea. 2001eko otsail hastapenean Euskal Herriko SNCFeko agintariari hitzordu bat galdegiten diogu. Honek erantzuten ez digunez, lehen ekintza bat egitea erabakitzen dugu. Beti bezala, ekintza bat burutu aitzin, honen ondorioak zein diren abokatu bati eskatzen diogu; horrela, ekintza egile guztiak ondorioetatik jabetzen dira.

Apirilaren 22an, 50 Demok Ipar Euskal Herriko bost tren geltokietako seinaleetika elebiduntzen dugu, frantsesez idatzitakoaren ondoan euskaraz idatzitako autokolanteak

kolatuz. Maiatzaren 4rako, Euskal Herriko SNCFeko agintariak hitzordu bat finkatzen digu. SNCFaren helburuak komertzialak direla jakinarazten digu, eta komertzialki euskarak ez duela deus ekartzen erraten digu. Guk, euskararekiko duen ikuspuntu komertziala onartezina zaigula jakinarazten diogu, baita gure ahalegin guztiaren eginen dugula ikuspuntuz alda dezan. Adeitasunez erraten diogu gure aldarrikapenak gauzatuak izan arte kanpaina bat eramanen dugula. Agintariarekin bildu ostean sindikalisten ikustera

goaz, SNCFeko langileen artean gure ekintzak nolako eragina ukan duen jakitera. Haien arabera, langile gehienak ez dira gure aldarrikapenen alde, ezta aurka ere; gai honetaz ez dira axolatzen. Maiatzaren 13an, Demoek antolatutako bi autobus, tren boikotatzen duten ikasle beterrik Baionako geltoki aitzinetik Bordele eta Paureruntz abiatzen dira.

UZTAILAREN 27an, 15 Demok, Baionako geltokiko egiazko harrera guneen aitzinean guk eraikitako harrera gune elebidun bat ezartzen dugu. Langilez mozturritako euskaldun batek harrera euskaraz egiten du eta idatzizko tren ordutegi elebidunak banatzen. Gainera, guk ekarritako bozgoragailu azkar batekin tren erabiltzaileei zuzenduriko argibide elebidunak pasatzen ditugu ordu batez.

Ordurarte buruturiko ekintzetan SNCFeko langileak eta tren erabiltzaileak ez trabatzea ahale-

gindu bagara ere, agintariaren jarrera itsiak beste motatako ekintza bat egitera eramaten gaitu. Gauzak horrela, azaroaren 10ean, 40 Demok Baionatik Lille-era doan Abiadura Handiko Trenaren aitzinean ordu batez eseritzen gara. Lau Demo trenean sartzen dira eta bidaiariei ekintzaren zergatia azaltzen diete.

Horretan gara gaur egun. Argi da SNCFak gure aldarrikapenak gauza ditzan, dugun indarra azkartu behar dugula. Horretarako, ekintzak azkartu beharko ditugu, zigor gero eta handiagoak asumitu, euskaltzaleak mobilizatu, SNCFeko langileak euskararen egoeraz sentsibilizatu, gero eta jende gehiago tren boikotatzera eramán

Gorka Torre
"Demoak" taldeko kidea

***"Akitaniak eta frantses
governamenduak Hitzarmen
Berezia izenpetu dute.
Hizkuntza Antolaketa
Eskemako hainbat lan ardatz
diruztatuko dituela dio, baina
lan ardatz garrantzitsu batzuk
bazterrean uzten ditu"***

Ohitua dago instituzioen munduan aritzen, 35 urterekin Batasunako bozeramailea da Foru Legebiltzarrean, eta aurretik urte luzez aritu da Berriozarren zinegotzi gisa. Ezker abertzalearen egoeraz eta Batasuna legez kanpo jartzeko ahaleginaz aritu gara, besteak beste.

"ARGI DAGO, BORTXA POLITIKOA GERO ETA GAIZKIAGO IKUSTEN DA"

Aurrekontu garaia da, UPNk eta CDNk Legebiltzarrean aurkeztutako aurrekontuak atzera botatzeko aukerarik ba al da?

Abenduaren 12ko osoko bilkuran zaila izango da, baina UPNri ematen dion sostengu honekin CDN bere harakiri politikoa egiten ari da. Dena den, abenduaren amaierako osoko bilkuran 26 boto behar dituzte eta hori ez dute lortuko. Ez dakit izen eta guzti ala koalizioan-, baina CDN pixkanaka aitaren etxeranzko itzulera prestatzen ari da. PSNren jarrera da berrikuntza aurtengoan, eta hori ulertzeko bi eragile dira: bat, hori dira 2003ko foru hauteskundeak eta UPNtik aldendu behar da; bi, UPNren aurrekontuak onartezinak dira beren ikuspuntu guztietatik, eta azken urteetan gertatzen ari den gisa, berriz azpimarratuko nuke euskararen diru kopuruen jaitsiera portzentuala.

■ **Orduan aurrekontuak luzatuko dira.**

Bai, horrek dauzkan inplikazio guztiekin. UPNk 22 boto dauzka eta Batasunaren

ustez badira aukerak gainerako indarren artean aurrekontu bat adosteko, baina CDNk eta PSNk ukatzen dute aukera hori, azken finean lerro nagusietan bat egiten dutelako UPNrekin.

■ **PSN-n jarrera desberdinak ikusten direla aipatzen da, baina ez dirudi oso baikor zaudenik.**

Baikorrak izan beharra daukagu. Aurreko hauteskundeek esan zuten UPN zela alderdi nagusia, baina baita ere eskuina ez diren gainerako alderdien artean osa

daitekeela gobernu alternatiba bat. Hauteskundeetan, herritarrek kontuan hartuko dute UPN Gobernutik kanporatzeko indar politikoez duten jarrera.

■ **Zer beharko litzateke abertzaleen eta PSNren arteko gutxieneko akordio bat lortzeko?**

Argi dago hori ez dela posible egungo PSNrekin. Giro politiko orokorrak lagundu beharko luke eta egun gertatzen da ezker abertzaleak ez duela inongo konfiantzarik PSNn eta alderantziz. Beraz, alda-

■ **Aldi baterako behintzat, oso bestelako ziklo batean gaudela dirudi.**

Ez dut uste. Egun errazagoa da 98ko irailera joatea, 1997aren hasieran 1998ko irailera joatea izan zitekeena baino.

■ **Batek daki ezkutuan zer ibiliko ote den, baina bestela, ikusten denagatik ez da izango.**

Ikusten den eboluzioa nahiko kezagarria eta gordina da, baina 98an hasi zen zikloa ez da itxi. 98an markatu ziren klabe nagusiak hor daude eta oraingo erronka

hori berreskuratzeko dugu. Akats handiak egin ziren -ezker abertzaleak ere bai- eta, beraz, gauzak ondo egiteko eskarmentua izango dugu.

■ **Aralarrek bakea eta normalizaziorako bere proposamena aurkeztu du. Zer iruditu zaizu?**

Begirunez hartzekoa da, baina ez zitzaidan iruditu ezer berririk zegoenik. Aralarrek koktelera batean sartu ditu gatazkaren inguruan dauden parametro guztiak eta astindu ondoren, nahiko koktel ezohikoa aterata da. Edukien aldetik ez hainbeste, baina jarrera aldetik Ibarretxekek erabiltzen

duen jarrera horretarantz jo du: guztiok gara onak eta ia-ia beatifikoak izan behar dugu, baina funtsean eduki sinesgarririk gabe. Inor iraindu nahi gabe, halako proposamen potoloak egiterakoan, eraginkorrak izatea nahi badugu, benetan egoera politikoa aldarazteko ahalmena duen eragile batetik egin behar dira, eta argi dago Aralar ez dela hori.

■ **Segi erakundearen pegata batek honakoa dio gutxi gorabehera: Aralarrek ezker abertzalea zatitzen du eta,**

■ **Nafar Gobernuaren aurrekontuak luzatuko direla dio.**

keta esanguratsu bat beharko litzateke. Batetik, arlo politikoan mahaiaren gainean jarri beharko litzateke ea Nafarroako instituzioek zer egin lezaketzen gatazkarekin behin-betiko bukatzeko; eta bestetik, ezker alderako irauli bat beharko litzateke kudeaketan.

■ **Ezinezko ezer ez dago, baina hori guztia ia ezinezkoa da.**

Ez dut uste, 98ko iraila hor dago eta nork esango zigun guri 97ko apirilean hura etorriko zenik.

JOVE LACALLE

JOXE LACALLE

■ "Egungo giroan ez litzateke posible PSN eta abertzaleen arteko akordioak".

beraz, Aralar ezker abertzalearen etsaia da. Zer iruditzen zaizu?

Etsai ez da, lehiakidea bai. Aralarrek esan zuen ezker abertzaleari hauteskunde lehiaketa ere egingo diola eta, beraz, ezker abertzalea zatitu eta ondorioz kaltetzen du.

■ **Lehia Batasunari egingo dio.**

Ezker abertzalea Batasuna baino askoz gehiago da, eta Aralarrek erabaki hori hartu zuenetik bere burua ezker abertzale-tik kanpo kokatzen du.

■ **Beraiek diote ezker abertzalekoak direla.**

Beraiek esan dezakete nahi dutena, hori ezisionistaren manualaren lehenengo

puntuan dago, zure burua aldarrikatzea zatitu duzun taldearen esentzien ordezkari gisa. Ezker abertzalea jende, erakunde eta taldeen antolakunde bat da, estrategia politiko bat eta kultura politiko bat partekatzen duena. Aralarrek militantzia eta erakunde horiek guztiekiko leialtasun eza ikaragarria erakutsi du; eta bigarrenik, ez dator bat ezker abertzalearen estrategiarekin. Bere kideak ezkerrekoak eta abertzaleak izan daitezke, baina ez ezker abertzalekoak. Sabin Intxaurrek ere askotan esaten dit Euskadi Irratiko tertulian, bera ere ezker abertzalekoa dela, abertzalea delako eta ezkerreko sentimendua duelako. Ni ere

euskalduna naiz eta elkartasun handia erakusten dut, baina ez naiz Eusko Alkartasunakoa. Izendapen politikoak etimologia zehatzetik askoz haratago doaz.

■ **Hau da, zuk ezker abertzalekoa eta NAEMekoa izatea parekatzen duzu.**

Jakina, sinonimoak dira, hori bistan da. Bestela Euskal Herriaren erdia baino gehiago litzateke ezker abertzalekoa, eta hori zoritxarrez ez da horrela.

■ **Abertzaleen Batasuna eta ANV ezker abertzalekoak dira?**

Biak ez dira konparagarriak. ANV ez dago Batasunaren sorrera prozesuan izan zen komunikazio faltagatik. ANV konpartitzen du Batasunaren proiektua, eta hemendik gutxira barrutik konpartituko du. ABri dagokionez, bere burua ezkerrekoztat eta abertzaleztat jo dezake bere burua, baina une honetan ez dute ezker abertzalearen estrategia konpartitzen eta, beraz, antolamenduaren aldetik ezin da esan AB ezker abertzaleko partaide denik.

■ **Ezker abertzalean batzuek Batasunaren hautuaren alde egin dute eta beste batzuek Aralar sortzea edo AB alderdi egitearen aldekoa.**

Hori ez da horrela. Ezker abertzalearen pertsonak eta erakundeak urte eta erdiko prozesua egin zuten, non jarri ziren oinarriak aurrera jotzeko erakunde, lan molde eta estrategia berri batekin, eta horrekin egin zuen bat %85-90k. Beste batzuek beste ildo bat abiatzea proposatu, joko arauak apurtu eta ezisio bat egin zuten, eta hori izan zen Aralar.

■ **Ezker abertzaleak ez, prozesu hori HBk bideratu zuen.**

Ez, ezker abertzaleak bideratu zuen prozesua, eta ez zen bakarrik HBko militanteentzat, guztiz irekia baizik, horren adibide da, orain gutxi arte Batzarren edo Zutiken ziren batzuk Batasunan direla. Batasunak ez du lortu helburu zuen jende asko erakartzea, baina beste asko bai.

■ **Gainditzen al doaz Batasunaren hasierako zailtasunak?**

□ **"98ko prozesuak erakutsi zuen posible dela irtenbide demokratikoan eta eraikuntza nazionalen aurrera egitea biolentzia politikorik gabe"**

Gainditzen doaz bai. Nazio mailako erakundea sortzea eta ezkerreko eta abertzale den jendea erakunde berri baten antolatzea ziren helburu nagusiak eta, nazio mailako izaerari dagokionez gauzak ondo doaz. Beste helburuari dagokionez, helburua ez da bete eta egoera politiko gogorrek ere eragina izan du horretan, desilusia eta noraeza sortu izan direlako. Hor du bere erronka Batasunak.

■ **Esaten da ETak Batasunaren joko politikoa mugatzen duela. Hala al da?**

Argi dago bortxa politikoaren erabilpena gero eta erasotuagoa dagoela eta gero eta gaizkiago ikusten dela, jendeak normala denez duelako egoera bortitz batek dakartzan ondorioekin bizi nahi. 98ko prozesuak erakutsi egin du posiblea dela irtenbide demokratikoan zein eraikuntza nazionalan aurrera egitea biolentzia politikoa erabili gabe konfrontazio demokratikoaren areagotzearen bidez. Hori irakaspen handia izan da. Beraz, noski ETaren ekiteak praktikan mugatzen duela Batasunaren ekimen politikoa, jende askok lotu egiten duelako Batasunak duen ekimena ETak une bakoitzean egin edo esaten duenarekin. Baina Batasunak berak erabakitzen duena aurrera eramane behar du autonomia osoz eta hori inizatiba politiko zehatza planteatzen duenean agerian geratzen da.

■ **ETak ertzain arruntan aurka jotzearekin eta jendarmeen aurkako tiroketeekin borroka armatuaren torlojuari beste itzuli bat eman diola aipatzen da. Zuk nola ikusten duzu?**

Zaila da ETaren ekinbideaz azterketa zehatzak kanpotik egitea. Ertzainak eta jendarmeen kasuak guztiz desberdinak dira. Ez dut uste Paue inguruan izandako bi tiroketa horiek jarrera aldaketarik ekarri dutenik Frantziako segurtasun indarrekiko. Ertzaintzaren kasuan bai, begibistakoa da. Hori oso egoera mingarria da, eta inondik ere desiragarria ez den egoera sortzen du, heriotza beti mingarria bada ere, are mingarriagoa da hildakoak edozein kolore edo jantzitako euskal herritarrek direnean. Baina beste hau ere esan beharra dago: Ertzaintza oso zeregin arriskutsua betetzen ari da Euskal Herriaren interesen aurka, Guardia Zibilak edo Polizia Nazionalak izan duten eta oraindik ere baduten zereginak betetzen ari delako. ETaren aurka jotzea uler liteke egungo ordenamendu

juridikoaren barruan eta beraien ikusmoldeak, baina Ertzaintzaren hainbat operazioek bultzada politiko bat izaten ari dira, batzuetan Barne Siletik bultzatuta eta beste batzuetan Garzon epailearengandik, adibidez. Ertzaintza ez zen horretarako sortu.

■ **Baina sortu zenetik agerikoa zen ETaren aurka egingo zuela.**

□ **“ABk bere burua ezkerrekotzat eta abertzaleztat jo dezake, baina egun egitura aldetik ez da ezker abertzaleko partaide”**

Gaztea naiz eta ez nituen bizi izan garai haiek, baina ez dut uste EAEko herritarrek Ertzaintza ETaren aurka eta ezker abertzalearen aurka jotzeko nahi zutenik. Enfrentamendu horretan, batean ertzainek etakideak hiltzen dituzte eta hurrengoan alderantziz, tira-bira horrek laburbiltzen du gainditu behar den egoera tamalgarria.

■ **Batasuna, Europako talde terroristen zerrendan egoteaz libratu da, baina**

agian beste gauza askotarako baldintzak prestatu dira.

Espainiar estatuan daude joera faxista horiek Europara eramaten direnean guztiz tokitik at geratzen dira. Espainia une honetan turkiar erako demokrazia planteatzen ari da, baina Europako Batasunetik atzera botatzen dira. Euroagindu judizialaren txosten-ekimena daraman

Watson jaunak argi adierazi zuen ez zegoela bat erakunde politikoak “terroristen zerrendetan” sartzearekin, hain zuzen iruditzen zaiolako hemen arazo politiko bat dagoela eta irtenbide politikoa

behar dela. Hori bakarrik jada garaipen bat da. Zerrendaren inguruko guztiak eltzea berotzen du, komeni denean ezker abertzalearen aurkako neurriak hartzeko, eta Espainiak urtarilaren letik aurrera Europako Batasuneko lehendakaritza hartzen duenez, uste du orduan libreago eta politikoki babestuago egongo dela nahi duen astakeria egiteko ●

◆ **XABIER LETONA**

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokitzuz.
Ingelesa, Frantsesa, Alemana, Italiana,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

AHT burutzea da Eusko Jaurlaritzaren lehentasunezko helburuetako bat. Horrek 600.000 milioi pezetatik gorako inbertsioa eskatuko luke. Jadantik, 2002. urterako 800 milioi pezeta aurreikusi dituzte Madrileko eta Gasteizko aurrekontuetan azterketak egiteko.

AHT ABIADURA HANDIAN

Ezker Batua Euskal Autonomia Erkidego-ko gobernuan sartu ondoren, bertako konseilari Javier Madrazok hainbat adierazpen ilun antzeko eta interesatu egin ditu abiadura handiko tren (AHT) gerarazi daitekeela esanez, eta lorpen hori beraiek Eusko Jaurlaritzan sartu izanaren ordainez-edo lortu dela sinestarazi nahian; baina, besteak beste, adierazpen horiek jendea lasaitzeko baino gehiago proiektu horren aurkako jarrerak eguneratu eta areagotzeko balio izan dute. Egunez egun gehiago dira proiektu erraldoi horren eragina jasan beharko duten inguruneetan eratzten ari diren plataformak, "AHT gelditu!" lelopean, herritarren ahotsa entzunarazteko. Abenduaren 2az geroztik mobilizazio eta informazio kanpaina indartsuari ekin zaio Donostialdean eta Bidasoa inguruan, eta hilaren 15erako manifestazio bat iragarri da Arrasaten.

Madrazok adierazpen interesatu horiek eginagatik ere, kontua da AHTren proiektu erraldoiak aurrera jarraitzen duela eta ez dela gelditu, proiektua Europako legediarekin bat datorren ala ez egiaztatzeko asmoz Eusko Jaurlaritzako barne azterketa batzuen zain badago ere. Gogoratu besterik ez dago proiektua aurrera eramateko xedez Espainiako Gobernuko Sustapen Ministerioak 600 milioi pezetako (24 milioi libera, 3,60 milioi euro) kopurua esleitu duela 2002. urterako, eta Eusko Jaurlaritzak, berriz, beste 155 milioi pezeta (6,2 milioi libera, 931.568,76 euro). Proiektuak, bere osotasunean, bilioi erditik gorako

■ AHTren aurka Erreterian abenduaren 2an egindako manifestazioa.

aurrekontua izango luke. Besterik gabe, Irun-Pasaia-Donostialdea tartea eraikitzeko 84.000 milioi pezeta beharko lirateke, eta horietako 60.000 Behobia-Astigarraga korridore orokorrerako izango lirateke, eta beste 16.900 milioi pezeta merkantzieta espezializatutako Irun eta Pasaia arteko lotunerako.

□ AHTren kilometro bakoitzak 2.000 milioi pezetako kostua izango du, batez beste

AHT-REN AURKAKO ARRAZOIAK. Bat baino gehiago dira abiadura handiko trenaren aurka daudenek darabiltzaten arrazoiak. Hitz gutxitan esanda, beren ustez AHTren proiektua gizartea-

ren eta ekologiaren aurkakoa eta baliabi-deak xahutzearen aldekoa da, eta horrek guztiak erabat arbuigarri bihurtzen du. Horregatik, proiektu erraldoi honen aurka dauden herri mugimenduek trenbide publikoa, segurua eta kalitatezkoa eskatzen dute, enpresa pribatuen mozkinen gainetik gizartearen onura jartzenean kalitatezko zerbitzua ziurtatuko duena.

Joan den udaberrian Trena Defendatzeko Jardunaldiak izan ziren Guadalajaran, azkenaldiko gobernuak bultzatu nahi dituzten abiadura handiko trenbide eredu elitisten aurka dauden plataformek eta elkarteek antolaturik. Jardunaldi hauen emaitza gisa agiri bat sinatu zen AHTrekiko erabateko aurkakotasuna erakutsiz eta horretarako arrazoiak emanez. Han

aditzera emandako ondorioak guztiz bat datoz AHTren Aurkako euskal Asanbladak erabiltzen dituenekin. Arrazoi horien guztien artean batzuk nabarmenduko ditugu:

✓ Oso ingurumen eragin larria sortzen du. Hain abiadura handian ibiltzeko (orduko 350 km-ra iritsi daiteke) ezin bestekoa da bidea guztiz zuzena izatea, gutxienez 5.000 km-ko okerdura erradioarekin eta, gehienez, %2,5eko maldekin. Horren ondorioz, Euskal Herriko kasuan, AHTren Aurkako Asanbladak dioenaren

eta dagozkien makroerrepideak, eta lurkopuru izugarriak mugitu beharko dira, hondakindegia nonahi ugarituko dira, hidrologi sistemak kaltetuko dira eta lurralde emankorrak eta ekosistema baliotsuak hondatuko dira.

AHTren trazatu zabalak eta abiadura handiak behar dituen segurtasun neurriek erabateko lurralde zatiketa eragiten dute, hesi bihurtzen da eta mugak areagotzen dira, giza ingurunean eta ekosistemetan eragozpen larriak sortuz.

Gainera, Guadalajarako beste ondorio

dute, ohiko trenarena baino sei aldiz handiagoa. AHTren Aurkako Asanbladak dioenez, abian jartzen ari diren energi proiektu erraldoi eta zentzugabeek zerikusi handia dute AHTren proiektuarekin. Eta jarraitzen dute esanez, gainera, abiadura handiarekin gora egiten dutela istripu arriskuek eta horien ondorioen larritasunak. Energia (gasa, elektrizitatea) garraiatu, sortu edo bideratzeko bestelako hainbat azpiegiturarekiko hurbiltasunak ere arriskuak pilatzearen efektu sinergikoa sortzen du.

✓ Lurralde arteko desorekak areagotzen dira. AHTa hiri handiak lotzeko egituraturik dagoen garraio bidea da, hegazkinekin lehiari sarturik, tarteko geldialdi oso gutxirekin. Horrela landa lurak eta hiri ertainak bazterrean utzi, inkomunikatu eta zokoratu egiten ditu, eta biztanleak inguru eta herri horietatik alde egitea eta geroz eta hiri handiago eta bakanagoetan pilatzea bultzatzen da.

AHTren Aurkako euskal Asanbladak dioenez, abiadura handiko trenak, ingurumenean izango duen eraginagatik, herri honetan ondorio kaltegarriak ekarriko ditu nekazaritzan eta landa lurretan, nekazaritzarako lur asko galduko delako, ingurune horretako bizi kalitateak okerrera egingo duelako eta, gainera, hirilanda lurak zatiketa areagotuko duelako. AHTren moduko azpiegiturek, udalez gairikiko interes orokorrekin izendaturik, egite gauzatuen bidez, udalen erabaki ahalmena menpean hartzen dute nolabaiteko aurrerapen mota baten izenean, hain zuzen ere, udalek beren ekonomia eta gizarte eredu finkatzeko aukera kontuan hartu gabe edo, are gehiago, erabat gutxietsiz eta baztertuz.

✓ Kostu ekonomiko izugarria du eta

ALBERTO ELOSEGI

■ Hendaiaraino iristen da Abiadura Handiko Trena (TGV).

arabera, duen orografia kontuan izanik, ezin ugariagoak izango dira egin beharko diren tunelak, lur hustuketak, eustormak

batek dioenez, abiadura handiko trenak izugarri areagotzen dute zarata maila, eta energia kontsumo neurrigabea eragiten

www.kaixo.com

■ Ezker Batua Eusko Jaurlaritzan sartzeak eragindako polemika

Eusko Jaurlaritzako Garraio eta Herrilan Sailak 155 milioi pezetako (6,2 milioi libera, 931.568,76 euro) gastua aurreikusi du 2002. urterako, EAEko abiadura handiko trenaren sare berriari buruzko azterketa bat egiteko xedez. Azterketa horien helburua trazatu berriaren funtzionaltasuna, haren ustiapen gaitasunak eta erakuntzan kontuan hartu beharreko ingurumenari buruzko neurriak aztertzea izango da.

Berriki Ezker Batua Eusko Jaurlaritzan sartu izanak eztabaida ekarri zuen berekin euskal trenbideen Y ospetsuaren trazatuaren inguruan. Javier Madrazoren taldeak herritarren aurrean zabaldu zuenaren arabera, bere taldea gobernuan sartze-ko ezinbesteko baldintzatatzat ezarri omen zuen garantia handiagoak eskaintzen zituen ingurumen azterketa berri bat egitea proiektu honen inguruan.

Bainá, Garraioko Kontseilari Alvaro Amman-ek zioenez, maila apalagoko azterketa bat aurreikusia zegoen lehendik ere. Ibarretxeren gainerako gobernu kideek berehala zuzendu zituzten Madrazoren hitzak, esanez txos-

ten berriak egiteak ez zuela ezertan atzeratuko eraikuntza lanak egiteko data. Eta nolabaiteko zalantzarik geratzen bazen ere, Amman-ek, joan den azaroaren 17an, berriro adierazi zuen ingurumen arloko bermeak "ezarrita zeudela dagoeneko".

■ Javier Madrazo.

Ezker Batuaren jarrerak eztabaida bizia eragin du proiektu honen aurkako taldeen barruan. Jarrera hori ulertzen laguntzeko, garai batean EEk Leitzarango Autobiaren gaiaren inguruan hartu zuen jarrerekin alderatu dute. Gaur egun desagerturik dagoen EE alderdia Gipuzkoako Foru Aldundiaren gobernu kide zen garaian, txosten berriak egiteko premia aldarrikatzen zuten eta obrak atzeratzeko itxaropena zuten, nahiz eta beren funtsezko jarre-

ra EAJk zuenaren parekoa izan. Herritarrei begira haien kezketatik hurbilago zegoen ideia bat saltzen zuten, berez, sakonean, tesi ofizialak bultzatzen zituzten arren. Eta horixe da, oraingo honetan ere, AHTren aurkako taldeen ustez, EB eta Madrazo egiten ari direna ●

gizartearentzako erabilgarritasun txikia dauka. AHTren kilometro bakoitzak, batez beste, 2.000 milioi pezetako kostua du. Horren ondorioz garraio garestia eta elitista bihurtzen da, gutxi batzuen neurria eginga, eta ez garraio kolektibo orokor gisa. Ohiko trenetarako inbertsioak bereganatzen dituen heinean, haien hobekuntza kaltetzen du eta luzarora haiek hondatu eta baztertzea eragiten du.

AHTren aurkako Batzarraren ustez,

gainera, abiadura handiko trenak multinazionalen zerbitzura dauden tresnak dira, beren globalizazio prozesuan sortzen dituzten merkatu erraldoiak (Europa osoko merkatua esaterako) hornitzeko garraio azpiegiturek ere erraldoiak izan behar baitute. Horrez gain, interes eta negozio pribatuaren mesedetarako, AHTk gastu publiko neurrigabea eragiten duela diote, lehenetsun handiagoko gizarte premiak alde batera utzita.

✓ AHTren bideak ez dira batere beharrezkoak, zeren gaur egungo trenbideen sarea hobetu eta berrituz gero 200-220 kilometro orduko abiadurak lor baitaitezke, teknologia pendularra erabiliz (Talga).

AHTren Aurkako Asanblada, bestalde, abiaduraren mitoaren aurka agertzen da. Diotenez, inolaz ere ez du merezi hainbesteko dirutzak xahutu eta halako ingurumen ondorio larriak eragite-

rik minutu batzuk irabaztearen truke, kontuan izanik, gainera, minutu horiek gutxi batzuen mesederako soilik izango direla.

Azkenik, AHTren Aurkako Asanbladaren iritziz, proiektu hau guztiz inposaturik, inolako adostasunik gabe, ezartzen ari da. Informazio gardentasun txikiarik gabe bultzatu da, guztiz muzin eginez gizartearen borondateari eta udalen eta hiritarren interesei. Talde eta elkarte ugari erakutsi dute beren desadostasuna eta proiektuaren aurkako kritika sakonak, alegazioen bidea erabiliz; zehazki esanda, 1.600 alegazio aurkeztu dira, baina guztiak ezetsiak eta baztertuak izan dira horretarako funtsezko arrazoi bat bera ere erabili gabe. Horregatik guztiagatik, Asanbladak herritarrek eta udalek erakusten duten aurkako iritziarekiko begirunea eskatzen du, eta azpiegitura honen eraginpean gertatzen diren udalen beto eskubidea aldarrikatzen dute, proiektu honetan nahiz udal interesak urratzen dituen beste edozein azpiegiturretan ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Abenduaren 2an mobilizazio eta informazio kanpaina indartsua hasi zen Donostialdean.

BASANDERE ARGITALETXEA

Birmingham 1, Pral. Eskubia

20002 DONOSTIA

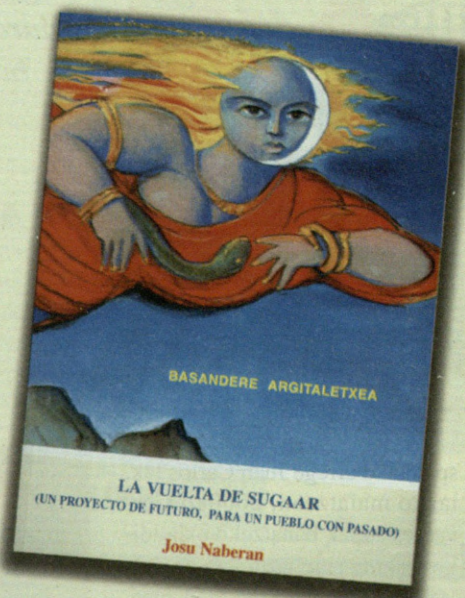
Tel. / Faxe: 943 45 38 52

LA VUELTA DE SUGAAR

(Un proyecto de futuro para un pueblo con pasado)

Modernitatea, esaten digutenez, lehiakortasuna, lapurreta, gerra eta konkistaren gain eraikitzen da, eta horiek dira aurrekotasunaren giltzak. Eredu hori Antzinako Europan zehar mila urtetan zehar ekialdetik etorritako konkistatzaile indoeuroparrek ezarri zuten. Baina, orain, azkeneko ikerketa zientifikoek, Europa zahar hura (non euskal ezaugarriak erabateko eragina izan zuten), gizarte berdintzale, ez-patriarkal, ez gerrazale eta ludiko bezala azaltzen digute.

"La vuelta de Sugaar" liburuak unibertso berdintzale (nonbait gure kontinenteko sozialismo errealeko lehenengo esperientzia historikoa) hartara eramaten gaitu eta egungo kapitalismo basatiaren aurre eredu bezala kontrajartzen du. Euskal inkontziente kolektiboan oraindik bizirik dagoen mundu haren ezaugarriak ditu Josu Nabereanek oinarri Euskal Herriko egungo berreraiketa nazionala burutzeko eta, Europari begira, Europa Zaharraren galdutako nortasuna aldarrikatzeko, gure kontinenteko azken herria indijenenaren testigantza ekarriz.

LA MUJER EN EUSKAL HERRIA (HACIA UN FEMINISMO PROPIO)

Funtsezko liburu honetan euskal feminismoaren erroak aurkitzen saiatzen da eta Euskal Herria borroka feminista globalari ekar diezazkiokeen bertako ikuspuntuak aztertzen dira, euskal gizarte matriarkalistan emakumeak burutu dituen berezko baloreen garrantzia aldarrikatuz.

Marta Agirrezabala (nekazari sindikalista), Xabier Amuriza (idazle eta bertsolaria), Miguel A. Barcenilla (historialaria), Arantxa Erasun (Senideak-Gureak), Isaure Gratacos (etnologoa), Nekane Jurado (ekonomialaria), Anne-Marie Legarde ("L'Univers psychique des basques: Une instauration de la symétrie des sexes" tesiaren ikerlaria), Roslyn M. Frank (Iowako Espainiera eta Portugalera Saileko kidea), Alizia Stürtze (historialaria eta idazlea), Zirrilda (Sexu ikerketarako eta Heziketarako Kolektiboa); hauek guztiak dira, ezpairik gabe, euskal pentsamenduan erreferente bihurtuko den liburu honen egileak.

PROIEKTO ABERTZALE ETA AURRERAKOI HONETAN KOLABORATU NAHI BADUZU HARPIDETZA EGIN GOIKO HELBIDERA TXARTELA BIDALIZ
(Urtean 4 liburu: 2.300 pztatan bana)

HARPIDETZA TXARTELA / TARJETA DE SUSCRIPCIÓN

Izen-abizenak / Nombre-apellidos

Helbidea / Dirección

Herria / Localidad

Posta kodea / Código postal

Tel.

Bankua edo Aurrezki Kutxa / Banco o Caja de Ahorros

Sukurtsala / Sucursal

Kontuaren zenbakia (20 digitu) / Número de cuenta (20 dígitos)

Data / Fecha

Sinadura / Firma

DANI BLANCO

Datorren urteko Errege eguna bitartean euskarak jasandako erasoen inguruko erakusketa izango da ikusgai Bilbon, Foru Agiritegian. Sabino Arana Fundazioak, Pili Kaltzadaren ardurapean, aurreko mendeko dokumentu esanguratsu ugari bildu du bertan "Habla en cristiano" izenburupean.

HIZKUNTZA "GLORIOSO"AREN ITZALPEAN

Espainiako errege Juan Carlos Iak, iazko maiatzean, 2000ko Cervantes sariak banatzeko ekitaldiko diskurtsoan, gaztelera ez dela inoiz inposaketa hizkuntza izan esan zuen. Inguru hauetan erregearen esaldiak tripak nahastu zizkion gehiengoari. Sanzen gobernuaren hizkuntza politika gogoan izatea besterik ez dago erregeak botatako zentzugabekeria agerian uzteko. Baina bereziki mindurik sentitu zirenak Franco-ren garaia bizi behar izan zituztenak izan ziren. Ez ziren isilik geratu eta haien testigantzak Sabino Arana Fundaziora ere iritsi ziren. Orduan, aurtengoa Hizkuntzen Urte Europarra dela-eta antolatutako ekintzen artean, euskarak jasandako eraso eta zapalkuntzaren inguruko erakusketa antolatzea erabaki zuten. Urtarrilaren 6a bitarte zaba-

DANI BLANCO

■ Goian erakusketako elizaren altarea. Eskuinean geltokia eta hilerria.

DANI BLANCO

lik izango den erakusketari izen aski esanguratsua ipini diote gainera: "Habla en cristiano". Bertan euskararen aurkako dokumentazio idatzia eta aurikularren bidez entzun daitekeen hainbat ahozko testigantza jaso dute. Bilboko Foru Agiritegiko aretora sartzen denak, ordea, berehala ikusiko du ez dela paper bilketa hutsa egin. Antolatzaileek ederki asmatu dute dokumentuak girotzeko orduan.

Erakusketaren gune nagusira sartu eta berehala elizan dagoela ikusiko du bisitariak. Eta zehazki Gerra Zibil garaiko eliza dela konturatuko da 1937ko abenduaren 17an Gipuzkoako Ordena Publikoko delegatuak Guardia Zibilarren Komandantziaren buruari igorritako agindua irakurtzen duenean: "Ruego a V. se sirva ordenar a las fuerzas a sus ordenes que no toleren al clero de esta provincia el empleo de otro idioma que no sea el español en las pláticas y sermones que dirijan a sus feligreses, denunciando a mi Autoridad las infracciones que se observen".

Elizaren ondoan, nola ez, hilerria topatu dugu. Hildakoak ere bakean uzten ez zituztela, honako testua lekuko: "Se

requiere a los familiares y propietarios de las tumbas o panteones donde figuran inscripciones en vascuence para que sean retiradas las losas y sustituidas las citadas inscripciones por otras en castellano". Gernika-Lumoko biztanleei egin zitzaizkien "eskakizun" hau 1949ko azaroan.

Herrixka berezi honetan, tren geltokia hilerriaren ondoan dago, eta bertan jakin dugu Ramon Pagolaren berri. Urolako treneko zuzendaria zen bera, harik eta 1938ko udazkenean, tren txartelak euskarazko testua zutelako, bere kargutik bota zuten arte.

Iritsi gara herriko plazara. Balkoitik

DANI BLANCO

■ "No hablaré más en Vascuence".

DANI BLANCO

■ "Urola'ko burdinbidea. Azpeiti'tik Loyola'ra. Toki nagusia. Pesetak 0,40. Irixtean txartel au itzuli".

DANI BLANCO

zintzilik bandera espainol frankista dago, distiratsu. Fatxadan, aldiz, falangearen ikur geziduna eta horren azpian 1936ko abenduaren Gipuzkoako gobernadorearen agindua: "Se advierte a todos los guipuzcoanos que en un plazo de 48 horas han de suprimirse de los rótulos, carteles o anuncios de k, tx, b etc. con que han violado los nacionalistas el glorioso idioma español, bajo la multa de 500 pesetas por primera sanción".

Ea eskolan uzten diguten euskaraz egiten... bai zera! Eraztun famatuarekin egin dugu topo han: "Que no permita que los niños hablen dentro ni fuera dela escuela otro idioma que el castellano y entregue el anillo para que vaya circulando entre ellos en las faltas en las que incurrieran; y al último que llevare el tal anillo a la escuela le aplique la pena de azotes". Gregorio de Landaribar irakasleari Elgoibarko Udalak eginiko kontratuaren 2. klausula genuen hau. Frankisten kontuak, pentsatuko du batek baino gehiagok. Baina ez bakarrik frankistenak, dagoeneko 1900. urtean Martinez irakasleari gaztelera bakarrik erabiltzea ("por ser el único que nos conviene") eskatu baitzioten Iturengo eskolan.

Eskolatik tunel beltzera goaz. Bertan argiune batzuk badaude, urte ilunetan argitaratutako euskarazko aldizkari, liburu eta diskoak agerian uzten dituztenak. Tunel beltza pasa eta oraina eta etorkizuna ditugu parez pare. Erakusketaren azken gelan euskarazko web orriak eta bideo muntaiak ikus baitaitezke, etorkizuneko itzaropenaz iraganekeo mamuak uxatzeko nahian-edo. Erakusketan ikusitakoak aurrerantzean erakusketa pieza besterik izan ez daitezten ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

Arturo Campión

Arturoren kaiera

EUSKARA-ARMENIERA HIZTEGIA

20.000 hitzeko euskara-armeniera hiztegia kaleratu berri dute. Hiztegia Euskal-Armeniar Ikasketa Zentroaren eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren hamar urteko elkarlanaren fruitua da. 500 ale argitaratu dira guztira. Aurretik, 2000 urtean elkarritzeta gida bat eta gramatika bat kaleratu ziren. Kointzidentzia ugari dago, esaterako, Armeniako ibai nagusia Arax da eta Nafarroan Araxed ibaia dago.

NORTASUN AGIRIA EUSKARAZ ERE BAI

Abenduaren 3tik Espainiako nortasun agiria euskaraz ere idatzita azaltzen da EAEn. Derrigorrez berritu behar dutenek edo lehen aldiz jasoko dutenek izango dute ele biko agiria jasotzeko aukera. Ez ordea agiria euskaraz ere izate aldera berritu nahi dutenek. Nafarroan, berriz, ezingo da agiri elebiduna eskuratu. Martxoaren 13an egin zuen Espainiako Kongresuak NA elebiduna izateko eskaera.

EUSKARA BIZIBERRITZEKO PLANA 34 HERRITAN AURKI

Joan den alean esan bezala, Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia Azpeitian aplikatzeari ekin dio Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak. Beste 33 herrik ere egin dute plana garatzeko eskaera, besteak beste, Tolosak, Irunek, Arrasatek, Larrabetzuk eta Otxandiok. Lehen fasean, 5.000 biztanletik gorako eta %70etik gorako euskaldun kopuruko herrietan jarriko da martxan. EAEko 160 herrik betetzen dituzte baldintzok.

RUBEN PLAZA

ONDARE LINGUISTIKOAREN KATEDRA

Hizkuntz Ondare Unibertsalaren Katedra sortu dute Euskal Herriko Unibertsitatean. Ondare linguistiko unibertsala ezagutzea eta babestea du helburu katedrak eta EHUko irakasle Patxi Juaristi arituko da koordinazio lanetan. Munduko hizkuntzei eta bereziki hilzorian daudenei buruzko ikerketa egin eta bultzatuko da bertan.

Urrea

■ Joana Albret Bibliotekonomia Mintegia liburutegi eta mediateketan euskaraz aritu ahal izateko gogor ari da lanean. Horren adibide euskaraz katalogatu ahal izateko osatu duen "Katalogatzeko Oinarrizko Terminologia" liburu. Liburu udan atera zen, baina orain Interneten paratu dute.

■ ONCEk (Espainiako Itsuen Erakundea) euro-pezeta bihurgailu bat banatzen du loteria salmenta puntuetan. Bihurgailuak testu bat du atzealdean, berau gaztelania hutsez agertzen da. Katalunian, ordea, katalanezko testua dute bihurgailuek, gure irakurle batek esan digunez. Hemen ordea ez dugu euskarakorik aurkitu.

Ikatz

ALBERTO ELOSEGI

J O S E M A R I A A R I Z M E N D I A R R I E T A

Kaleratzear dagoen "Kooperatibismoa eta Euskara" liburuko lehen atalean Jose Maria Arizmendiarrietak euskararen inguruan egindako lana biltzen da, Julen Arexolaleiba irakasleak egindako ikerketan oinarrituta.

KOOPERATIBEN AITAREN IRAGAN EUSKALZALEA

Jose Maria Arizmendiarrietak izena entzun eta Arrasateko Kooperatiba etortzen zaigu burura, bera izan baitzen Arrasateko Kooperatibaren fundatzailea. Baina Julen Arexolaleiba irakasleak, Arizmendiarrietaren hizkuntza biografian, gogorarazten digu 1940. urte aldera arte, kristautasunarekin batera, euskarari ere eskaini zizkiola ahaleginak. Bizitzan zehar topatu zituen zailtasunen aurrean jokatu zuen moduagatik, gizon pragmatikotzat du askok. Bestalde bizi zen artean kritika ugari jasotako gizona izan zela ikusi dugu.

Giro euskaldun eta kristauarekin egin zuen topo Jose Maria Arizmendiarrietak 1915. urtean Markinako Iturbe baserrian jaio zenean; aita jeltzalea izanik kristautasuna eta abertzaletasuna gazte-gaztetatik ezagutu zituen. Jaio eta lau urtetara eskolatu zenean baserri giroz kanpo komunikatzeko beharrezkoa zuen gazteleraren menperatzen ikasi zuen. Hamabi urterekin Arratia-Arteagako apaiztegira joan zen eta orduz geroztik kristautasuna izan zen Arizmendiarrietak abadeak jarraitu zuen bidea.

EUSKALZALETASUNAREN HAZIA ERNE. Arizmendiarrietak eta inguruko apaizek XIX. mendearen bigarren erditik aurrera gauzatu zen Euskal Pizkundearen garaian izan zuten lehendabizikoz euskal literaturarekin harremana. Aldizkari euskalzaleak, Euskal Jaiak, kultur-elkarte euskalza-

■ Arrasateko Eskola Politeknikoko eskultura.

leak, Azkueren "Diccionario vasco-español-francés", Eusko Ikaskuntza eta Eukaltzaindia ere garai hartakoak dira. Euskal Pizkunde honek 1926 eta 1936 urteen artean suspertze bat izan zuen; Aitzol eta Lizardi bezalako idazleek, hizkuntza nazio baten oinarria zela defendatu zuten.

On Manuel Lekuona eta On Joxe Migel Barandiaran izan zituen irakasle Jose Maria Arizmendiarrietak 1931. urtean Gasteizeko apaiztegira ikastera joan zenean. Beraz, garaian bizi zuen giroak eta topatu zituen ereduak kontzientzia linguistiko sendoa piztu zuten Arizmendiarrietarengan.

EUSKALGINTZAN BURU-BELARRI. Arizmendiarrietak inguruan giro euskalduna topatu zuen bere bizitzako

lehen urteetan, hortik kanpo euskaraz egiten jarraitu nahi izanez gero euskal komunitateak sortu behar zirela pentsatu zuen. Horregatik ahalegin handia egin zuen giro euskaldun hori sortu eta euskaraz bizitzeko.

Hamasei urterekin euskaraz alfabetatzeko klaseetara joaten zen. Kontzientzia linguistikoaz gain herriarengana hurbiltzeko beharrezkotzat jotzen zuelako egiten zuen On Jose Maria Arizmendiarrietak euskararen alde. Helburu honi lotuta markinarrak eta beste lau apaizek "Kardaberaz Bazkuna" sortu zuten, "apaiz garaian erritarrai kristoren irakatsiak ganoraz azaldu ta irakasteko euskera ikasi ta alba-da bestiei irakatsi" esanez

azaldu zituen bazkun horren helburuak. Euskararen alde lanean jartzerako orduan Larramendi, Aitzol eta batez ere Kardaberaz hartu zituzten eredutzat. 1934. urtean kardaberaztarrek "Aurrera Beti" agerkaria sortu zuten eta Arizmendiarrietak izendatu zuten bertako zuzendaria.

On Jose Mariak euskara zabaldu eta euskal kulturaren sakondu nahi zuen, horregatik "Jakintza-Gayak" direlakoak landu zituen. Filosofia, literatura, geologia, fisika, biologia, antropologia, soziologia, etnologia bezalako gaietarako euskarazko testuak sortu nahi izan zituen. Bestalde oporraldietan baserri-baserri joaten zen euskal ipuin, musika, kanta eta euskal etnografiarekin zer ikusia zuena jasotzeko asmoarekin eta ondare hauen jabeei ulertarazi nahi izaten zien zeukaten altxorraz harro egon behar zutela.

■ Julen Arexolaleiba: HUEZiko irakaslea.

"Berarentzat 'aberria' ez zen sekula izan arbasoen herria, seme-alaben herria baizik"

Jose Maria Arizmendiarieta Arrasateko Kooperatibaren sortzaile izateagatik da ezaguna. Orduan, zr dela eta egin zenuen Arizmendiarietaren hizkuntza-biografia?

Nik hamalau urte nituela hil zen, duela 25 urte. Ez nuen, beraz, zuzenean ezagutzerik izan. Etxean, hala ere, ez zen arrotza Markina aldean jaiotako abade hura. Aita, Union Cerrajera utzita, hasiera beretik sartu zen buru-belarri haren proiektu kooperatiboan, eta hori zela-eta handik eta hemendik sarri agertzen da Don Jose Mariaren izena gurean. Gizon handia zen, bateren bat izatekotan!

"Handia bai, baina zergatik ez behar bezain euskalduna?" galdetzen nion nik neure buruari haren berri gehiago jakin ahala. Entzuna neukan gerra aurrean Gasteizko apaiztegian ibilia zela Lekuona eta Barandiaranekin, irakurria ere bai "Eguna"n kazetari jardun zuela. Baina halakoetan ibilitakoak zergatik egiten zuen erdaraz, Jokin Zaitegirekin, esate baterako? Eta pertsona bera zergatik hasi zen, era berean, "TU" aldizkarian euskaraz idazten 60ko hamarkadan? Zergatik ikusi zuen beharrezkoa zela irakasle eskola bat jartzea euskal irakasleak izaten hasteko? Baziren hor elkarrekin lotu ezin nituen konturen batzuk, eta jakinminak eraginda -eta berarekiko berezko atxikimenduak ere bai, jakina- gaian sartu eta biltze eta interpretazio lana egiten ahalegintzea bururatu zitzaidan duela hamar urtetan.

■ Arizmendiarietaren bizitzan, beraz, hiru etapa daude euskarari dagozkien kontuetan.

Bai, beste askoren kasuan bezala, euskararekiko harremanarena ez zen continuum modukoa izan bere bizitzan. Gerra aurrekoak eta gerra ostekoak zer ikusi txikia dute. Bada hor zulo beltz handi bat, ezagutu ez gauenok irudikatu ere ezin duguna egin. Arizmendiarieta bera ere fusilatua izateko zoriorian izan zenez, hortik pasatu izan denaren buruan zer gertatu izan den imajinatzea bera ere ez da lan samurra.

Euskal kulturaren eremuan erraldoi izatera iristeko modua ikusten zitzaion hark, hala ere, zergatik ez zuen bide horretatik jarraitu? Arrasatera etorri beharrean Azpeitira bidali izan balute 1941ean, gauza bera izango zen haren hizkuntza-portaera?

Ez dira erantzuteko galdera errazak, inondik inora. Ezagutu egin behar da zein zen Arrasateko egoera -soziala zein euskarari dagokiona- une hartan: euskaldun alfabetatugabeak frankismoaldiaren hasieran.

Gertaera pertsonalek, Arrasateko errealtateak eta frankismoaren eragin-moldeak, zein bere aldetik, eragin zuten pertsona honengan erabateko aldaketa. Lagun-ezagunentzat baino,

gainera, iruditzen zait bere barrenerako traumatikoagoa izango zela une askotan aldaketa hori: haurtzaroan eta 22 urte bete bitartean amestutako gauza asko eta asko aparkatzeko eta ahazteko ordua iritsi zitzaiola erabaki zuen. Arrasatera iritsi zenetik, euskarari zegozkionak oso bigarren mailan utzi zituen, jarraitu ere ez zituen egiten. Esate baterako, Euskara Batuaren 68ko "iraultzak" ez zuen bera ukitu ere egin, "H"aren kontrako bandoan geratuko zen, bere gerraurreko ezagunak ere bando horretakoak baitziren, baina ez zen izan, inondik inora, berak bere kabuz eta behar beste formazioz eta informazioz hartutako erabakia. Ez zion euskarari denborarik eta arretarik eskaintzen sasoi luze horretan.

Beste gauzaren batzuk aurrera ateratzekotan, beraz, derrigorrezkoa zen euskara eta Euskal Herria moduko hitzak alde batera uztea. Eta halaxe jokatu zuen luzaroan bizitza publikoan. Baina bizitza pribatuan ere bai, eta hori bai dela marka! 60ko hamarkadan, frankismoa apurren bat nasaitzen hasitakoan, bera ere berreskuratzen hasi zen gerra aurreko su eta gar hura. Hala eta guztiz ere, 20 urteko gazte beroaren kemena eta hil aurretiko enpresa-gizonaren zuhurtzia ez dira, nonbait, ezagutu izan zuten askoren buruan ondo kokatzen egungo egoerari begira.

■ Zein da, zure ustez, euskaldunoi eta Euskal Herriari, oro har, gizon honek utzi digun ondarea?

Lehenik eta behin, Arizmendiarietaren berezko sena goraipatu nahiko nuke: ondasun materialak amestetik urruti, zein indar zuen berak bidezko ikusten zuena martxan jartzeko, zein nolako indarrez defenditzen zuen egindakoa, beti ere, bistan denez, egiten jarraitzeko. Harrotasun apur bat on zaigu -zioen-; izan ere, ezertarako ez dela uste duen pertsonak ez dio ezeri ekin ere egiten-eta.

Bigarrenik, eta ondoen aztertu duen Joxe Azurmendiren hitzak nire eginez, esango dut Arizmendiarietak pentsamendua aldatzen zekiela (eta ez txaketa), batetik; eta, bestetik, berak ondotox irakatsi zigula pertsonen eta herrien etorkizuna ezin dugula utzi unean uneko politikariet eskaintzen dutenaren pentzudan, eguneroko elkarlana delako aurrera egiteko bide bakarra. Lana erreibindikazio hutsaren aurretik, beraz.

Eta hirugarrenik, eta esandakoak euskararekin eta bere bizitza osoarekin lotuz, gogoratu baino ez Arizmendiarietaren ustez "Aberria" ez zela sekula izan arbasoen herria, seme-alaben herria baizik. Zein nolakoak ziren haren arbasoak eta zein nolakoak diren hura hil ondorengo belaunaldiak aztertzen jarrita, gaur egun 20 urte zitueneko gar bera izango lukeela iruditzen zait. Niri neuri hori sinestea komeni zaidala, alegia. Eta gar hori berori duten gazteagoei ere halatsu izango ahal zaie! ●

ARRASATE PRESS

■ "Bidezko ikusten zuena martxan jartzeko sekulako indarra zuen".

GERRA ZIBILA ETA ONDOREN-GOAK. Gerra Zibila hasi zenean Arizmendiarieta apaizgai izateari utzi eta Eusko Jeltzaleen euskara hutsezko "Eguna" aldizkarian kazetari lanetan hasi zen. Euskara hutsezko lehenengo egunkaria zen eta euskara gizarte harremanetarako eta komunikabideetarako tresna egokia izan zitekeela frogatzea zuen helburua. Egunkariak iraun zituen sei hilabeteetan Arizmendiarietak kristautasuna, antifaxismoa, askatasuna eta gai sozialei buruzko artikulak idatzi zituen.

Frankistak Bilbon sartu zirenean ihes egitea lortu bazuen ere, handik denbora gutxira atxilotu egin zuten. Kazetaritzako bere adiskideek heriotz zigorra jaso zuten bitartean, berak egunkarira atxikita zegoela esan beharrean koartelera atxikita zegoela esan zuenez indultatua ateratzen. 1939an Gasteizen bukatu zituen Teologia ikasketak eta Belgikara joateko asmoarekin zebilela, 1941. urtean Arrasatera apaiz lagunkide joateko eskatu zioten.

Hankaz gora aurkitu zuen Arizmendiarietak Arrasate, 8.000 biztanleko herria 3.000 biztanlerekin topatu zuen. Euskararen egoera ere hala modukoa zen: euskaraz egitea debekatua zegoen eta norberaren etxea zen euskarak zuen eremu bakarra. Egoera honetan euskararen bukaera iritsi zela pentsatu zuen eta beste bide bati ekin zion, herria indartzea eta miseriatik ateratzea zen egin beharrekoa. Harrigarria da bere bizitzaren ardatza izan zen euskalzaletasuna alde batera utzi eta lanari, langile kontzientzia pizteari eta kooperatiben munduari nola eutsi zion ikustea.

GAZTELERA AHOAN. Arrasaten bizitza gazteleraz egiten zuen On Jose

■ Arizmendiarieta Eskola Politeknikoko lehenengotariko promozioarekin.

Maria Arizmendiarietak. Euskara etxekoekin eta gerra aurreko lagunekin izaten zituen harremanetarako uzten zuen. Kooperatiben inguruan egin zuen lan guztian

□ Harrigarria da bere bizitzaren ardatza izan zen euskalzaletasuna alde batera utzi eta kooperatiben munduari nola eutsi zion ikustea

ere euskara alde batera utzi zuen: gerora kooperatibako zuzendariak izango ziren zortzi gazteen formazioaz arduratu zen, liburutegi eta irratia sortu zituen, "Aleluya" aldizkaria... dena gazteleraz egin zuen. Gizon publikoa zela eta begi asko izaten zituen jarraika eta, euskalzaletasu-

naren inguruko jarrera garbirik agertzen ez zuenez, kritikak jaso zituen bai alde batetik zein bestetik.

Hainbeste presiok eta Francoren heriotza hurbil ikusteak eragina izan zuten On Jose Maria Arizmendiarietarengan. Euskararen aldeko giroa sendotzen zihoan heinean euskararengana hurbiltzen hasi zen: Lankide Aurrezkiaren bidez diru laguntzak eman zituen, Kooperatiba batzuetako izenak eta estatutuak euskaratu zituen, euskaraz artikulak batzuk idatzi zituen, besteak beste. 1976. urtean hil aurretik idatzi zituen azken hitzak euskaraz idatzi zituen: "Iñor ez iñoren otsein, ez jaun, izan dadn denok denontzako suilletan, eginkizunetan, jokabide barriak onartu bear ditugu. Auxe izango da gure alkartasun gizatsua eta aurrepidetsua-gure erria erriaren indarrez jaso dezakeena" ●

◆ NAGORE LEGARRETA

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

5 urtetik aurrera

BERRIA

IBAIZABAL argitaletxeak **Tento** bildumaren barruan kaleratu dituen sei liburu berri aurkeztu nahi dizkizu. Bilduma honek txakur baten inguruan gertatutako abenturak jasotzen ditu, hala ere, haurrek oso hurretik biziko dituzte abentura hauek beraiek ere bizi izan duten edo biziko dituzten esperientziak kontatzen baitira.

Istoria desberdinetan zehar balio diferenteak topa genitzake, hala nola, adiskidetasuna, bizikidetzatza, tolerantzia, besteenganako errespetua...

bilduman argitaratutako azkenengo tituluak:

7 Tonto eta pelutxeko hartza

8 Tonto eta itsasoa

9 Tonto eta beldurra

10 Tonto eta telebista

11 Tonto eta katea

12 Tonto eta Gabonak

EGILEA: Ricardo Alcántara
EGOKITZAILEA: Iñaki Zubeldia
MARRAZKILARIA: Gusti
MARRAZKIAK: koloretan
ORRIALDEAK: 32

IBAIZABAL

Ogia otartekotarako eta jatorduak laguntzeko erabiltzen dugu gaur egun, baina Iruñean mende luzez hiria lasai mantentzeko tresna gisatzat hartu zuten. Ogiaren prezioak gora eginez gero batzuk aberasten ziren, baina matxinada gertu zen, gosea medio.

SABELA BETETA MATXINATZEKO GOGORIK EZ

Carlos Sola Ayape egileak sinaturiko "Abasto de pan y política alimentaria de Pamplona (siglos XVI-XX)" liburuan hainbat datu erakargarri plazaratzen da. Iruñeko Udalak mende luze horietan janaria, elikaduraren inguruan buruturiko politika, aztertzen da bertan, zehazki hirian banatzen, apika partitzen zen ogiaz, alegia.

Testuan adierazten denez, oraindik ere XX. mendea aspaldi hasia zelarik Iruñeko Udalak biztanleriak behar zuen ogiaren salmenta "prezio politikoetan" ziurtatu zuen, gosea gehiago hedatuz gero eztanda eginen zuen matxinada herrikoia ekiditeko asmoz, "hiriko lasaitasun publikoa bermatzeko".

Eta ez harritu, zeren eta tesiaren lehendabiziko lerroan irakurtzen ahal den hausnarketa sakona ahuntzaren gauerdiko eztula ez baita: "Mende luzez udala eta ogi banaketa bereizi ezinean elkartu ziren Iruñean". Bertze lerroalde batean ondorioztatzen denez, "bertze era baterat erran dezagun, Iruñeko Udal boterea bertako lagunaren elikatzeko sinbolo eta zaindaria zen, ardatz bat bere historian, egin dugun lan honen zergatia, arrazoin-tzen duena, doike".

Hiru zatitan banaturik, lehenak ogi banaketa zertan gauzatzen zen azaltzen du, nola finkatu, garatu edota babesten zen. Hor zegoen "Vínculo" erakundearen aurkezpena, Udalak ogiaren gainean ohi zuen monopolioa irudikatzen zuena, helburua baino tresna, bakea zela medio: Udalaren esku sartze zuzena azoka askeak eragiten zituen gorabeherak gozatzeko.

Bigarren atalean martxan jarriko

■ "Vínculo"ko ogigileek 1933an ordu luzez egiten zuten lan gutxiren truke.

makinareen, sistemaren funtzionamendua-
ren nondik norakoak islatzen dira "Vínculo" erakundearen inguruan: gari biltegia, ogi ekoizlea eta saltokia. Laburbil dezagun, "Udal ogiaren ekoizpena". Ogia, baina, ez zen eredu bakarrekoa. Koloreak,

Hondarrean, hirugarren atalean mendetako planteamenduaren oinarri tekniko zein etikoek pairaturiko amaiera bizkorak egilearen itaundegiari ihardetsi egiten dio, konpetitibitatea, plangintza edota berrikuntza moduko gaiak agerian gelditzeko, eszenatokiaren egoera ekonomikoaren azterketa sakona ere ezin falta.

Iruñeko Udalak biztanleriak behar zuen ogiaren salmenta "prezio politikoetan" ziurtatu zuen matxinada herrikoia ekiditeko

zaporeak eta zenbatekoak eztabaidagai, aberatsek zuria eta garestia erosten ahal zuten neurrian, txiroendako beltza eta merkea baitzegoen zain. XIX. mendean, halerre, eta garabide luzearen ondorioz, hau guzia partikularren eskuetan gelditu zen hein handi batean, interes anitzek (ekoizleek, uzta biltzaileek) "diru gutien zuten lagunaren kalterako" egoera desorekaraziz.

IRUÑEKO "VÍNCULO" (1527-1933). "Vínculo" izeneko erakunde-
eraikuntza horren bitartez nafar hiriburuan arrotza ez zen gabezia eta gosearen ondorio latzak, teoriar, leuntzen saiatu zen. 1527ko irailaren 2an jaio zen, azken urteotan (konkista oroitaraz dezagun) gose ikaragarria jasaten zelakotan. Oraindik 1766ko amaieran gari garratz horien berria jaso zen: "gosete handiak, behar ezagunak, gerrak eta gari

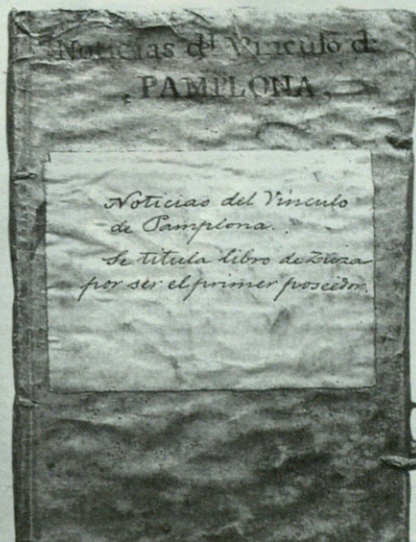
□ **"Mende luzez
Udala eta ogi
banaketa bereizi
ezinean elkartu ziren
Iruñean"**
**CARLOS SOLA
AYAPE**

eskasia, eguraldi negargarria, bizilagunen kexa tristean".

Erran bezala, 1527an 10.000 libra sendo, 32.000 erreal bideratu zen ogi banaketa merkea errazteko. 1861ean idatzi zenez, "diru hori ogiaren gaineko betebeharrak loturik gelditu zen betiko. Hain zuzen ere, hortik datorkio izena, lotura (vínculo), ezen ardura horrezaz banantzea arraz debekaturik baitzegoen". Beranduago, logikoa denez, behin baino gehiagotan kudeatu ziren diru kopuru handiagoak, arazorik izan ez zedin. "Vínculo"ri zegokion diruarekin, dena den, udalak berak ere abaguneko interesei atxikiriko mogimenduak egin zituen, 1783an kasu, urte hartan "Vínculo"ko 36.000 erreal "Banco Nacional de San Carlos" erakundeko akzio batzuk erosteko desbideratu baitziren, dirua "Vínculo"koa izatetik Udala sosa izaterat igaroz.

Europar nahikoa arrunta izan zen erakunde mota hori, bertalde, arau idatziz apaindu zen. Hasieran lau arduradun izan zituen, laster bi izateko. Dirua kutxa batean gorde eta hura irekitzeko erabili beharreko giltzak borts lagunen artean banatzen ziren, inork lapur ez zezan. Zigorrek, edonola ere, aurreikusten ziren, ordainduriko isunen bitartez "Vínculo" aberasteko. Bi liburuetan idatziriko kontuak urtero berpasatzen ziren, zenbait lekukok abuztuaren batean egoera orokorrean akatsik ez zela ziurtatuz. Behar izanez gero, azkenik, gose alarma gorrian

□ **1783an
"Vínculo"ko 36.000
erreal "Banco
Nacional de San
Carlos" erakundeko
akzio batzuk eroste-
ko desbideratu ziren**

"ABASTO DE PAN Y POLITICA ALIMENTARIA DE PAMPLONA"

"ABASTO DE PAN Y POLITICA ALIMENTARIA DE PAMPLONA"

■ **Goian, "Libro de Zuza". 1663-1820 bitarteko "Vínculo"ko historia bil-tzen zuen. Behean eraikina.**

erakundea Iruñerrian zen gariaren jabe bihurtzen ahal zen, gosearen aurkako erabaki zorrotzei arroposteko asmoz ogia egiteko ezinbertzekoa zen osagaia bereganatuz.

1665ean erret dekretu batek "Vínculo" sendotu zuen, gutienez 1604tik eskatzen ari zena, alegia. Horri esker, 1665eko irailaren 17an "Vínculo"ko lehendabiziko "Junta" egituratu zen, horren partaideak honako hauek ziren: Pedro Bertiz, Miguel Balanza, Miguel Iribas, Juan San Martín eta Pedro Lope-rena. Alta, gakoa zen Udalaren borondatearen ginetik zegoen espainiar errege ordeak bizi ohi zituen diru premiek "Vínculo"n zuten eragina ahalik eta gehien

■ **Carlos Sola
Ayape**

Euskal Herriko ekialdeko mugetan, Aragoi ibaiaren ertzean kokaturik dagoen Kaseda herrian jaio zen, 1966. urtean. Zaragozako unibertsitatean OHOKo irakaskuntzako diploma eskuratu zuen, handik gutirat Filosofia eta Letretan, erran nahi baita Historian, sari berezia irabazteko. Ildo beretik, Nafarroako Unibertsitate Publikoan doktorego tesia epaimahaian aurkeztu eta gainditu zuen. Bertalde, Hego Amerikako zenbait unibertsitatetan, hala nola Argentinan nahiz Txilen, eskolak eman ditu. Makina bat artikuluren egilea, nafar hau Mexikoko kampusean ari da egun ●

ahultzea. Horrek azaltzen du, beharbada, 1862an Pablo Ilarregik salatzen zuena: "1527 eta 1665 artean, "Vínculo"k dirua irabazi ordez, eta dirua nahitaez irabazi behar zuen, zilarrezko 47.000 dukadoko zorra zuen". Zorraz zor urte batzuk lehengo (1833an) bestelako kexua zuen Iruñeko Udalak: "Okin horiek ez dute deus ukatzen haien buruak aberasteko bidean. Zein nahasketak ogi-irinekin! Zein gehiegikeriak pisuekin, ongi zelatatu arren! Zer nolako prezio igoerak garia pixka bat garestitzen bada! Hamaika aldiz ohartu gara honetaz, udalak, hiriak, "Vínculo"ko Juntak okinei berea egiten utzi diegun bakoitzean".

1915. urtean, "Vínculo" eraikuntzako sarrera liburuan norbaitek idatzi zuenarik: "XV. mendetik idatzi den olerkirik onena "Vínculo" da. Bakea eta zintzotasun bete osatzen duen ohitura eta lan ezin hobea baita. Ene irudiz, uste baino hagitzez lehenago sorrarazi zen. Zeruko Maisuak eraiki zuen ondorengoa erraiten: "elkar maita ezazue".

II. Errepublikaren garaian, 1933ko martxoaren 20an Iruñeko Udalak "Vínculo" itxi zuen, bertan zegoena saldu, okindegia alokatu eta gelak erabilera antzeko udal biltegi bihurtuz. Udalak, haa-tik, ogiaren prezioa zertan zen menperatzen jarraitu zuen ●

◆ **ERLANTZ URTASUN**

Joseba Irazu Garmendia, "Bernardo Atxaga"

"Euskaldunok erresonantzia kaxa bat behar dugu"

P E R F I L A

Gizona bere bakardadean
inon aurkitzen bada,
Zalduondon da. Liburu artean
babesten da, hermetikoki,
komunikabideen zaratatik,
nork bere kabuz pentsatzeak
ahalegin handia eskatzen
duen garai hauetan.

Elegantea da hizketan, lasaia,
zehatza, kritikak umore
tonuan kurioso asko esaten
dakiena; baina aitortu
digunez, asteasuarren jenio
bizia du hasarretzen denean.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Dani Blanco

Atxaga izan zara azken 20 urteotan. Hamaika liburu, sari, hitzaldiren ondoren, zein momentutan zaude?

Aldi baten bukaera sentitzen dut. Cesarrek txoriaren bitartez jakin zuen martxoa bukaeran zerbait gertatuko zitzaiola; nik oraindik argiago ikusten dut liburu hau bukatzean. Ez dakit zer gertatuko zaidan (espero dut Cesarrek bezala ez bukatzea). Idazten ari naizen liburua bukatzean halako puntu bat jarriko dut; eta ez da izango puntu eta aparte bat, atal aldaketa baizik. Tolosan eman nuen lehenengo hitzaldia 19 bat urterekin, oraindik ekonomia ikasten ari nintzela. Pentsa zenbat denbora pasa den. Eta gainera idaztea bakarrik balitz, gaitz erdi, baina hemen idazleok motxila asko eramane ditugu soinean; eta mendi gailurrera bota asko igo ditugu, eta kantinplora asko. Orain arteko martxa ezin dut luzatu.

■ **Orain arteko ibilbidea nola laburtuko zenuke?**

Gaztetan neure burua gogoratzen dut asteen lagunekin bizpahiru afari eginez, eta igandetan San Mamesera joanez. Hurrena gogoratzen dut lagunekin afari bat aldian behin, eta San Mameseko partidak irratiz. Eta gero ez dut gogoratzen noiz joan nintzen azkeneko aldiz lagunekin afaltzera, eta ez dakit Athletic nola doan. Denbora gehiago behar dut, beste modu batera bizitzeko gogoia dut.

■ **Zure bizitzako hurrengo atalean, zer da idatzita aurkitu nahi duzuna?**

Askotan, jendeak hartzen du jubilaria 65 urterekin, eta nahiz eta jubilaria etimologikoki pozarekin lotuta egon (*júbilo*), jendea aski triste iristen da, nekatuta, erabateko bukaera ematen du. Hurrena datorkidan atala, oso alaia ikusten dut, hainbesteko presiorik gabea. Pentsatzen dut ez dela izango hain publikoa, eta alde horretatik askeagoa izango da; idatzi, lehen adina edo gehiago egingo dut, baina askozaz ere gordeagoa izango da, intimoagoa. Agian satira idaztea probatuko dut, oso dibertigarria izan behar du-eta; poema gehiago idatziko dut, niretzat oso genero ona delako... Orain arte bi lan egin ditut, beste euskal idazle askok bezala, eta hemendik aurrera bakarra egingo dut.

■ **Gizakiok gure garaian antza gehiago omen dugu, gurasoena baino. Nola ikusten duzu egungo garaia?**

Gaur fenomenorik erabakiorrena eta garrantzitsuena errepresentazioarena da: zer gertatzen den, hori alfa da. Baina gero, gertatu denari buruz inguruan sortzen den errepresentazioa omega da, oso bestelako zerbait; eta horren metaforarik zuzenena oihana da. Gure garaian, nahiz eta errealtatea bihurria eta zaila izan, errepresentazioa inozentea zen, oso inozentea; garai hari desertuaren itxura hartzen zitzaien. Gaur egun, errepresentazioak toki guztietatik sartzen zaizkigu: bai egunkari, internet, telebista bidez... oihan bat da. Errepresentazioa basatia da, bortitza, gramatika benetan perbersoa du.

“Bildumazale espiritua behar da: munduak jartzen digun ordenamenduaren aurrean, bildumazaleak berea jartzen du”

Gargantua handi bat da, informazio dena irensten duena: oraintxe esan dute bost pertsona hil direla, eta jarraian Lacruz futbolariak esgintze txiki bat egin duela behatzean... Apisonadora bat da, makina zapaltzaile bat, dena berdintzen duena.

Gainera, oihan horretan errepikapena dago izugarri. Errepikapena niretzat beti dago amesgaiztoarekin lotuta; amesgaiz-

toa normalean, errepikapen sail batetik atera nahi eta ezina izaten da. Errepikapenaren eguneroko adibide bat jarriko dizuet: pentsa autoan zoazela; goizeko 8:05 dira, eta irratia jartzen duzu. Emisora batek dio: "Gaur Afganistanen...", beste emisora: "Talibanek...", hirugarrenak "Bin Laden...". Denak ari dira errepikapen kate batean, eta badakite zenbat eta aldi gehiagotan errepikatu bere mezua, besteak ez duela aukerarik ere izango bere mezua zabaltzeko. Euskal Herrian hori garbi ikusia dugu, eta argi gelditu da hemengo bertako komunikabideak izatea funtsezkoa dela, eutsi egiten diotelako besteen erasoari.

■ **Errepresentazioaren oihan horretatik nola babestu?**

Gero eta garrantzitsuagoa ikusten dut bildumazaleen espiritua. Bildumazaleak egiten duena da: "Niretzat milaka eta milaka botila ttiki biltzea inportantea da; mundua ordenatzen dut botila ttikiekin". Alegia, munduak jartzen digun ordenamenduaren aurrean, bildumazaleak bere ordenamendua jartzen du, eta aldi berean bizimodu bat ere bada (halako azoketara joan eta botila ttikiak bilatuko ditu); beretzat babesa da, eta denoi esaten zaigunean, "Garrantzitsua da honetaz pentsatzea", bildumazaleak esango du: "Beno, bai, baina ez ahaztu botila ttikiak...". Eguneroko bizitzan denek egiten dugu hori, neurri batean. Baina bildumazaleak mania gehiagorekin egiten du, obsesio batekin. Eta gaur egun, nik uste

BIZITZAREN PASARTEA

Nire bizitzan une berezia izan zen, Anbereseko liburu azokan "Obabakoak" aurkeztu nuenean, flandriera itzuli zutela-eta. Hitzaldia ematen ari nintzela (frantsesez uste dut), bi mutil oso erne zeuden. Bukatu zenean, hurbildu eta zera esan ziguten: "Nik ez nekien euskaraz idazten zenik ere". Eta eurak euskaraz ari ziren, azentua pixka bat arraroa zuten. Ni harrituta: "Baina nola ez dakizuela? Nongoak zarete bada?". Eta eurek: "Gu Anberes bertakoak gara, baina ama zen Oiartzungoa; guri beti euskaraz egin zigun, baina gu oso gutxitan joan gara Euskal Herrira, eta ez dugu ezagutzen hango berririk". Elkarrizketa artean bertako hizkuntzan egiten zuten, baina gurekin euskaraz ari ziren, Oiartzungo hizkeran gainera!

“Ondo bizi garen herrialdeetan erreformismoa da bide progresista bakarra”

eredua Rousseurena da: jendea oso ona da, langilea beti prest dago... hori dena ez dute horrelaxe esaten, baina euren diskurtsoaren azpian dagoen paradigma da. Eta uste dut bizitzak zoritxarrez erakusten duela, hobe dela Maquiavelo eta hauen paradigma kontuan hartzea: jendea berez ez da ona, eta gizarteak ez du joera idealista zoragarriarik.

■ **Politikan, idealei baino gehiago begiratu behar zaio gizarteari, beraz?**

Beste gauza batzuk egin daitezke ametsaren bidez, edo bakardadean... baina politika ez. Graham Greene-en liburu bat irakurri berri dut, "Factor humano", eta bere ikuspegiarekin bat nator. Politikan, errealitatea non dagoen jakin behar da lehendabizi, zeren eta idealista bati gizartearen lema emanaz gero, sekulako txikizioak egin ditzake. Niri, gainera, erreformismoa eta zehaztasuna, ederrak iruditzen zaizkit. Edertasuna

bildumazalearen mania puntu hori beharrezkoa dela oihaneke zaratatik babesteko.

Nire bilduma etxe honetatik bertatik hasten da; nire estudioa ere bilduma dut, bertan inork sartzen badu liburu edo argazki bat, niretzat balio berezirik ez duena, berehala ateratzen dut gelatik eta goiko pisura igotzen dut, huraxe da-eta halako liburuentzat tokia. Liburuak berak ere badira nire bilduma, liburuekin babesten naiz.

■ **Gaur politikan gertatzen dena nola ulertzen duzu?**

Sekulako aldea dago jendea ondo edo jendea gaizki bizi den gizartearen artean. Eta politikak zeharo zentzu ezberdina du Norvegiar, edo Ghanar, edo Euskal Herriar. Nire irudipena da, jendea ondo bizi den gizarteetan, (eta begira zer esango dizudan), erreformismoa dela bide progresista bakarra. Euskal Herriar, iraultza planteatuko balitz, mugimenduari gehiago galduko litzateke irabazi baino. Oraindik iraultza kontzeptuari eusten diotenak oso baikorrak direla pentsatzen dut, eta oraindik pertsonaz duten

• **Jaio:** Asteasun, 1951. urtean.

• **Ikasketak:** Zientzia Ekonomikoetan lizentziatua. 1981-84 bitartean Filosofia ikasketak egin zituen Bartzelonako Unibertsitatean.

• **Argitaratutako lan batzuk:** Bere lanak 26 hizkuntzatarara itzuli dira.

+Narratiba: "Obabakoak" (Erein, 1988): Literaturako Sari Nazionala, Kritikaren Saria, Euskadi Saria eta Pariseko Millepages Saria lortu ditu. "Behi euskaldun baten memoriak" (Pamiela, 1991). "Gizona bere bakardadean" (Pamiela, 1993): Kritika Saria irabazi zuen eta Literaturako Sari Nazionalako finalista izan zen. "Zeru horiek" (Erein, 1995). "Sara izeneko gizona" (Pamiela, 1996).

+Poesia: "Etiopia" (Pott 1978; Erein, 1983). "Henry Bengoa, Inventarium" (Elkar, 1988).

+Artikuluak argitaratu ditu hainbat egunkaritan: "El Pais"; "El Mundo"; "El Correo"; "Garziarena"; "Euskaldunon Egunkaria"; "El Paseante"; "El Europeo"; "Revista de Occidente"; "La Sibila"; "La Modificación"; "Autrement" (Frantzia); "Les inrockuptibles" (Frantzia); "Quai Voltaire" (Frantzia); "Linea d'ombra" (Italia); "Main de singe" (Frantzia); "Die Horen" (Alemania); "Vuelta" (Mexiko); "Svetovej Literatry" (Eslovakia); "Guggenheim Magazine" (EEBB), besteren artean.

+Haur literatura: Besteren artean, "Ramuntxo detektibea" (Elkar, 1979); "Jimmy Potxolo" (Erein, 1984); "Asto bat hipodromoan" (Erein, 1984); "Flannery eta bere astokiloak" (Elkar, 1991); "Bambulo" (Erein, 1998).

da zerbait bere zehaztasunean ikustea.

Euskal Herrian bertan egon da halako iraultza bat egiteko gogo, eta frankismoan indarra izan zuen taldea, ETA, egun ikusten da gizarteak nolako indarrez ukatzen duen (ez dakit eurak konturatzaren diren). Zentzu horretan, nik nahia-got dut federalismoaren ildo ildo independentista baino, zentzuzkoagoa iruditzen zait. Zarauzko malekoian paseatzen dudanean, oso seguru nago hori dela dagoen aukerarik zentzuzkoena. Zer jende ibiltzen den ikusita, federalismoa lortzea ere jada asko iruditzen zait!

■ **Politikoei ondo ezagutzen dute gizartearen gertatzen dena? Deskonexiorik badago?**

Askotan gurutzatu izan naiz politikoei, eta irudipena da beste galaxia batean bizi direla, oso isolatuta, batez ere kaleko berrietaz. Deskonexio horren arrazoietakoa bat, agian, lehen esandakoagatik izango da: politikoei agintzen dutela, baina errepresentazioen jabeekin batera. Behin, gogoratzen naiz oso ondo, nirekin ikasia zen ezagun batekin (politikoa bera), mendian topo egin nuela. Eta hizketan hasi

ginen. Halako batean, kazetari bat agertu zen; baina kazetari hura zen, eman dezagun, "Diario 16" bezalako egunkari batekoa, alegia ez zela "El País"eko zuzendaria. Politikoa, ni han bertan utzi, eta korrika joan zen kazetariari kasu egitera! Zera pentsatu nuen: "Jakina, auskalo zer eragin, zer beldur, zer menpekotasun izango duan hik horiekin!".

■ **Federalismoa aipatu duzu...**

Nik uste, Euskal Herriak etorkizunean halako zentraltasun bat lortuko duela, hiri batek izaten duen bezalako: hiria ez da estatua, baina badu bere autonomia indartsua. Hiria da gune sendoa, inguru guztia erakartzen duena, inguru guztiari zentzua ematen diona. Eta etorkizunean Euskal Herriak halako hiritartasun bat hartuko duela antzematen da. Ikusi besterik ez dago 2040. urterako eginak dauden aurreikuspenak. Errepide

sare eta industrial gune horiek denak dira hiritartzearen aztarnak. Hor igartzen da halako sistema bat, dena artikulatua dago, dena ondo komunikatua, eta horixe da azken finean hiria.

Hori horrela, orain arteko terminologia horrek denak (independentzia, federalismoa...), adierazten ditu subiranotasunaren gradu ezberdinak, alegia, ahalmen politikoa noraino eduki gure eskutan. Ondo da. Baina etorkizunean euskaldunok egin beharko duguna da, borrokatu, borroka egin daitekeen toki bakarrean: kulturalen. Besterik ez dago. Euskal kulturak indarra eduki behar du euskal hiri horretan.

■ **Euskal kulturak zenbaterainoko**

indarra izango du euskal hiri horretan?

Nik behin esan nuen: "Hiri makro horretan auzo bat izango bagina, ez legoke batere gaizki". Hori esan, eta zenbait jende berehala hasi zen: "Horretarako? Auzo bat bakarrik izateko?". Eta pentsatu nuen, "benetan, ze inozentzia! Ze umea!". Marrazki bat egin dezakegu, nahi genukeen Euskal Herria koloreztatzeko, baina etorkizunaz ari garenean serio, hankak lurrean jarri behar dira. 2050. urtean, euskal kulturak lortzen badu auzo bat izatea hiri horretan, benetan, arrakasta izango da, eta ahalegin bat, munduaren historian oso gutxitan eman dena. Gainera auzoa gutxi balitz bezala. Kontuz. New Yorken italiarrak ere auzo bat dira, eta gero italiarrek Robert de Niro sortzen dute, eta Donostian ematen diote glamourra... Guk ere indarra baldin

BERE HITZETAN

▼
"Ez dut tokirik Madrilén. Orain bi urte Principe de Asturias sarirako izendatu ninduen Espainiako Parlamentuko lehendakari Federico Trillok. Eta abortatu egin nuen. Beti sekulako ikara izan diot mundu ofizialari. Nire liburuari nahi duzuen saria eman. Nahi baduzue 5 miloi ale erosi. Baina ni pakean utzi".

Pagouarte, 64. orria

▼
"Arabiarrek dioten bezala, hizkuntza da xaboiaren kontrako bakarra; zenbat eta gehiago erabili orduan eta gehiago aberasten dena".

Euskaldunon Egunkaria, 2001-02-21

▼
"Arestik eman zidan aholkua haxe izan zen: 'idazle izan nahi baduzu, ez izan purista. Ez dago erdibiderik: edo purista zara edo idazle'".

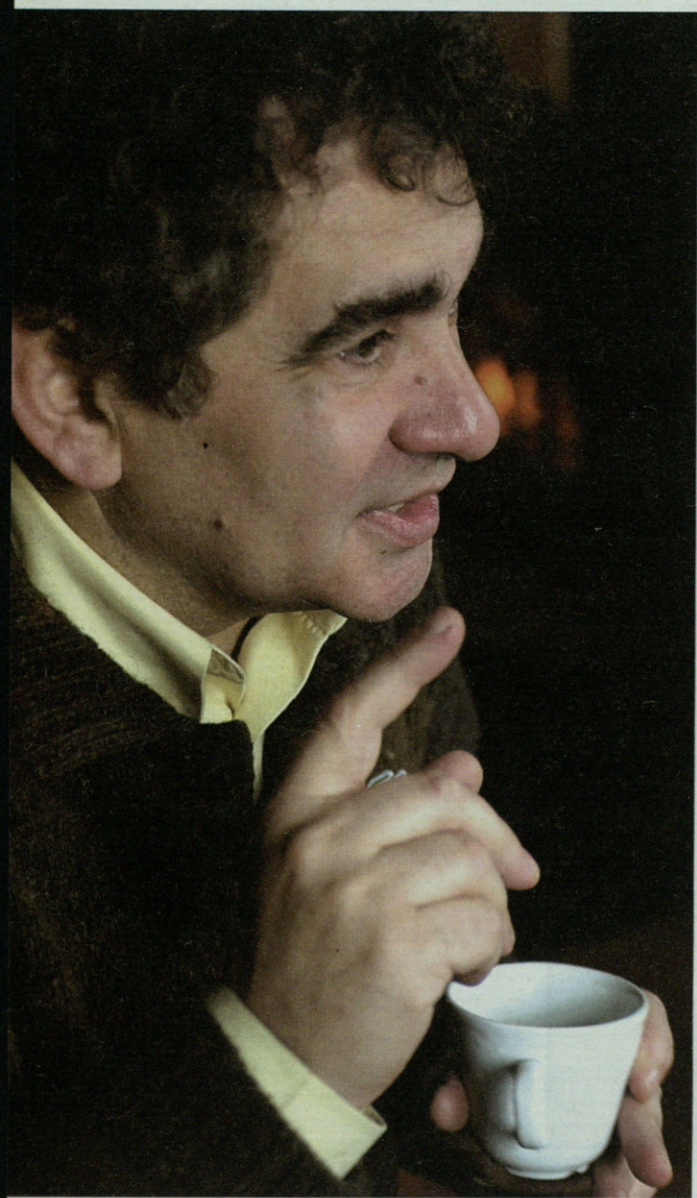
Euskaldunon Egunkaria, 1999-10-19

▼
"Aspaldi honetan kanpoan ez dut elkarrizketarik eman bi edo hiru egun aurrez prestatu gabe. Frantzian edo EEBBetan euskaldunoi buruz zerbait aterako bada eta nire hori bada, asko zaindu behar dut".

ARGIA, 1992-01-12

▼
"Aurrera egiteko modu bakarra bizitza honetan da ez dakizuna egiten ahalegintzea. Abenturetan sartzea, arriskua hartzea, arriskurik gabe ez baitago sormenik."

Euskaldunon Egunkaria, 2000-11-19

badugu eta gauzak egiten baditugu, ez gara ezereza izango.

Auzoa baino gehiago izango garela imaginatzea fantasia hutsa da. Fantasia hori itsusia da, zehazgabea, tontoa. Ez al duk ikusten? Ez al duk entzuten? Jendearekin ez al haiz egoten edo zer? Nik erabakia hartu behar izan nuen Bilbon ez erdarazko hitzaldirik gehiago ematekoa; bestela ezinezkoa baitirudi Bilbon euskaraz zerbait egiteak, beti bada aitzakiaren bat (hitzaldira kanpotarrak etorri direla...). Egoera hori da; ghetto batean gaudela. Eta indarra eskuetatik galtzen ari gara.

■ Ghetto horretatik nola irten?

Nire jarrera da, bai Jaurilaritzari, eta bai euskal gizarteari, esatea: "Barkatu, gu, euskara erabiltzen dugunok, gutxien-

go bat gara, nola gutxien-go bat diren afrikarrak. Beraz, guk estatuaren babesa behar dugu". Eta niretzat babesa mila gauza dira: ezinezkoa da ni aireportu batera joatea, eta hango euskarazko txartel guztiak gaizki egotea! Ezinezkoa da, EITBk euskara departamentalizatu eta probintzializatzea, eta euskarazko kontu guztiak Donostian egotea, eta ezer ere ez Bilboko EITBn! Sinpatiko eta antipatikoak hor konpon daitezela, gutxiengo bezala guk derrigorrezko babesa behar dugu.

■ Sinpatiko eta antipatikoaren karikatura egizu...

Euskaldunekin antipatikoak direnak, euren txokoan bizi dira; eta euskalduntasunaren kontra hitz egiten dutenean, arrazoia dutela ematen du. Belarrietatik kea ateratzen zaie horiei, alienatuta daudelako: errealtatearen zati baten zati baten zatia ezagutzen dutelako, ezer ere ez dakitelako! Euskal Herriaz duten ideia erabat anakronikoa da, eta antipatikoak eurak pertsona

"Multikulturalismoa" kontzeptua botereak asmatu du, bere nagusitasun harremana ezkutatzeko"

anakronikoak dira, Kristo aurreko jendea.

Sinpatikoak, berriz, oso jatorrak dira; beti esaten digute "euskara eutsi egin behar da, animo, ni oso abertzalea naiz...". Baina gero eurek erabiltzen al dute euskara? Ez badute erabiltzen, bada oso majoak izango dira, eta ez dit inportik horiekin afaltzea, baina ez dira nire taldekoak! Ez dira beltzak, ni bezala. Eta badakit beltzak asko maite dituztela; bai, baina ez bazara beltza... zuri taberna honetara pasatzen utziko dizute eta niri ez. Eta ezin zara jarri bestean tokian, ezinezkoa da, zuk ez duzu beltzen arazorik sufrituko. Orduan utziezu beltzei hitz egiten zer behar dituzten jakiteko. Horregatik besteren hitz onak baino, nahiago dut ni gutxiengo bezala ezarri eta nik eskatzea nire eskubideak. Hemen denek esaten digute gure taldekoak direla, baina gero ez du inork baloirik pasatzen!

■ Kulturaren egin beharko dela borroka diozu. Zein da gaurko egoeraren diagnosi orokorra...

Korronte oso interesgarriak sortzen ari dira, eta esango nuke unibertso bat osatu dela hor (literaturan, musikan...). Alde batetik, guk ezagutu genuen egoeraren aurrean izugarria dela iruditzen zait. Hala ere, egoera orokorra dagoen bezala egonda (hemengo instituzioak, erakunde komertzialak...), azkenean kultur korronte hori, sortzez nahiko indartsua zena, ubide txarretan sartzen da. Zirrikietatik ura galtzen doan korrontea da, eta azkenean tanta batzuk baino ez dira iristen. Halakoa da egoera, non emaitza asko lortu diren, obra asko egitea lortu den, baina gero obra hori dena oihan honetan galdu egiten da, bazterretan galtzen uzten delako.

Adibide bat jartzeko: hitzaldi bat eman nuen Martin Ugalderen omenaldian, deserriari buruz. Noski, komunikabide antipatikoek, ez zuten aipatu ere egiten. Hitzaldira sartzen ari nintzela,

B E R T S O A

Doinua: Espainian behera

**Orain arte zeundenak
Olinpo bapoa
martxari ezin eutsi
denbora askoan
bizitza obra baten
hurrengo aktoan
autentikotasuna
lortzen delakoan
ospetsuak ospea
gainditzera**

Aitor Mendiluze

informatiboetakoak etorri zitzaizkidan; nik hitzaldia zeri buruzkoa zen azaldu, eta esaten didate: "Beno, orain esazu gauza bera baina erdaraz". Baina zergatik? Euskal idazle bati buruz hitz egitera dator beste euskal idazle bat, eta hor ere ghettoan sartu nahi gaituzte, ezkutatu egiten dute idazle euskaldunak garenik! Martin Ugalderi buruz erdaraz ematen badute informazioa, non dago hor euskara? Ez dago inon! Azpituak jarri beharko lituzkete. Nik ezetza eman nio-lako sortutako biolentzia giroa benetan da barkaezina. Hori da Amerikan, telebistak beltz bat elkarrizketatu eta ondoren esatea: "Beno, orain pinta zaitez zuriz eta esan gauza bera". Komunikabide sinpatiko horiek ez dira beltzak, gu bezala. Horregatik esaten dut euskaldunok patetikoak garela, gu garelako benetan egoera sufritzen dugunak. Hori dena gutxi balitz, biharamunean, prentsa probintzialek, sinpatikoak omen direnek, erdaraz ematen dute hitzaldiaren berri, eta nire hitzetan jartzen dituzte aipamen literalak omen direnak, komila artean, erdaraz, hain justu nik hitzaldia euskaraz eman dudanean!

■ **Zer egin, kultur korranteak zirrikietan ez indarrik galtzeko?**

Egoera honetatik ateratzeko, euskaldunok, gutxiengoa izanda, behar duguna erresonantzia kaxa bat da: guri entzun egin behar zaigu. Eta horretarako, minimoa protokolo batzuk antolatzea da. Esa-

ARGAZKI ZAHARRA

Bernardo Atxaga eta Ruper Ordorika, 1988an, Ingalaterran.

terako, norbaitek hitzaldia euskaraz eman behar duenean, politikoki inkorrekttoa behar luke izan, gaizki ikusia, hizlariari erdaraz hitz egiteko eskatzea.

Gutxiengoa izanda, gure logika ezarri behar dugu, zeren eta bestela beste logikek jango gaituzte. Hiru motatako erresonantzia kaxak daude: komertzialak, ideologikoak eta komunitatearena, hizkuntzarena. Euskaldunok politikaren bitartez, gizarteko gogoetaren bitartez, eta lana benetan eginez, ez badugu gure logika ezartzen, esaterako, euskal musikari buruz, azkenean hemengo denda guztiak angloxoniar mega-enpresek

bidali duten musikaz beteta egongo dira, logika komertziala gailendu egin zaigulako.

■ **"Multikulturalismoa" hitzak zer esaten dizu?**

"Mestizaia" eta "multikulturalismoa" terminoak, normalean, halako egoera "de facto" boteretsu baten sendotzeko erabiltzen dira; "nik boterea dut, ni gehiengoa naiz, eta gainera ezin dut sufritu kritika, beraz nire poetika izan behar dut". Horretarako daude mila poeta, mila idazle zutabeak egiten dituztenak. Poetikaren arlo horretan, errepresentazioaren alde horretan, kontzeptu batzuk sortzen dira, espreski, botere harreman bat ezartzen dizula disimulatzen balio dutenak. "Ni multikulturalista naiz" esaten dizutenean, eta zuk euskaraz hitz egiten baldin badiozu, besteak erdaraz baino ez du jakingo. Gainera

gutxiengoa bazara, zuri botako dizute zabor ideologiko guztia, euskaldunak karlistak direla esango dizute, eta bitartean, errepresentazio kazetari boteretsu horien familia gehienak ultrakarlistak izan dira; eta esango dizute mundura itxiak gaudela, hain justu bi hizkuntza dakizkigun euskaldunok gara itxiak, eta bakarra dakien Cuencako hori dago zabalik mundura!

Kontzeptu horiek makilajea dira. Horren aurrean nahiago dut doktrina klasikoa: ez dut erreserban bizi nahi, nik nire botere pusketa nahi dut, nire bizimodu egiteko modua, eta gero gerokoak ●

GALDAKAO

Abenduaren 19tik 24ra, Muguru Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

E Z P A

PRINTZA

AMETS POLITAK

Aingeru Epaltzak "Gara"n idatzitakoa da honakoa Nafarroan euskarak bizi duen egoerari buruz:

"Lehen orrialdeetara ailegatu gabe ere, egunero hartzen dira hemen euskara de facto baztertzaren duten erabakiak, dela irakaskuntzan, dela administrazioan, dela kultur munduan, dela elizan, dela -hain gutitan aipatzen dena- eremu pribatuan ere bai. Amorrugarria da Nafarroako administrazioan sartzeko deialdietan euskararen balorazioa desagertzea edo hutsaren pare gelditzea. Alabaina, hagitzez marka txarragoa da, guretako, lan eske dabilzan nafar gazte euskaldunak euskaraz dakitenik aipatzen ez hastea han-hemen dantzatzen dituzten beren curriculumetarik: betidanik aldarrikatu dugun ez bezala, euskara balio erantsia gabe, kentzaila dugu, nonbait, nafar enpresetan. (...) Ametsak arras politak dira, baina errealtateak zartako sobera eman dizkigu jadanik. Nahi genukeenetik posible dena egin beharko dugu, noizbait ere, bidaia. Eta lehentasunak finkatu. Gure lehentasuna ez baitaiteke izan gure ahalmenetik kanpo dagoen deus. Arazo bat dugu orain, arazo handia, eta arazo horrek, gaur egun, UPN du izena. UPNk boterean dirauen artean, maldan beheiti segituko dugu, gure ghetto geografiko eta sozialean gero eta amilduagoak. Beraz, UPN boteretik bidaltzea eta horretarako lan egitea lehentasun estrategikoa izan behar litzateke Nafarroako euskaltzaleendako".

ULISESEN AHOTIK

POESIA jende gaztearengana hurbiltzeko xedez "Ulises come" izeneko aldizkari literarioa argitaratu dute Nafarroako zazpi poeta eta idazle gaztek. Zero alea kalean da dagoeneko eta honen zazpiehun ale atera dituzte. Oraingoan, ez dago aldizkariaren maiztasuna finkaturik.

UGARTEREN BURNIAK

RICARDO Ugarte eskultore pasaitarraren erakusketa antologikoa hartuko du abenduaren 14tik Tolosako Aranburu Jauregiak. Bertan, bere hasieretan sortutako lehenengo obretatik egungoetara arte, lagin garrantzitsu bat ikus ahal izango da. Burnia izan da nagusi Ugarteren lanetan. Aipatzekoak dira adibidez, Nafarroako Unibertsitate Publikoan dagoen "La proa de la poesia" lana, Donostian dagoen "Estela" edota Tolosako "Oroimenaren Gaztelua". "Burnizkoa, Paperezkoa, Ugarte" erakusketa urtarilaren 12a arte izango da Tolosan eta ondoren, Iruñeko Ziu-tatelan zabalduko da urtarilaren 25ean.

■ "Estela de los caminos" eskultura.

ZIENTZIA ETA PROSA

PROSA zientifikoa, horixe da Euskal Idazleen Elkar-teak eta Elhuyarrek antolatutako berri duten Biltzarraren muina. Abenduaren 13an hasi eta 15a bitarte, Eibarko Markeskoa Jauregian burutuko da ekitaldia. Zientziaz idaztean literatura egiten al da? Badago euskal prosa zientifikoa historiari? Horrelako galderen erantzunen bila abiatuko dira bertan bilduko diren adituak. Biltzarraren izarra Stephen Jay Gould estatubatuarra izango da. Baina horrez gain, Euskal Herriko hamasei adituk euren txostenak azalduko dituzte: Joxerra Etxebaria, Joseba Tobar, Luis Mari Banderes, Iñaki Irazabalbeitia, Jakes Goikoetxea, Pili Kaltzada, Fernando Plazaola, Eustakio Arrojeria, Alfontso Martinez Lizarduikoa, Kepa Altonaga, Jesua Ugalde, Iñaki Ugarteburu, Iban Zaldúa, Andoni Sagarna eta Arturo Elosegi.

MUSIKAREN GOGOETAK

ELKARRIZKETA formatoa baliatu dute Mikel Lizarralde, Jon Eskisabelek, Imanol Ubedak, Gotzon Hermosillak, Joseina Etxeberriak eta Fermin Etxegoienek "Aho bete doinu" izeneko liburua burutzerakoan. Musikaren alorrean hainbat lan egindako pertsonak elkarrizketatu dituzte hain zuzen. Ruper Ordorika, Niko Etxart, Anje Duhalde, Pablo Cabeza, Anari, Forki, Kaki Arkarazo... Eragin diseinu eta komunikazio etxeak plazaratu duen lan

H I T Z B I T A N

- Mikel Valverdek honela zioen "Goienkaria"n: "Ez dago alde handirik ume edo gazte bati zein heldu bati zuzendutako ilustrazioaren artean: ilustrazioa ona edo txarra da. Ona izan dadin, oreka, proportzioa... behar ditu".
- Asisko Urmenetaren iritzia da honakoa "Euskaldunon Egunkaria"n eginiko elkarrizketa batean adierazia: "Euskaraz karrikako hizkuntza hori falta zaigu. Gurean, Jean Haritzelhar euskaltzainak eta okupa batek berdin hitz egiten dute".

honen bitartez euskal musikari buruzko gogoeta egin nahi izan dute.

INTERNETEKO PROIEKZIOAK

KOMUNIKABIDEEK lan egiteko behar dituzten ikus-entzunezko materialak eskainiko ditu www.proyeccion.tv webguneak. Izan ere, eta doan, egunero Euskal Herrian jazotzen diren berriak bilduko dituzte bertan, hala nola, prentsaurrekoak, hitzaldiak, mahainguruak... eta hauek guztiak osorik emango dituzte. Webgunea Bizkaiko Aldundia eta Bilboko Udalari esker jarri du martxan Proyeccion enpresak.

IZAERA MAGIKOAK

Herensuge, Gentil, Basajaun... Zenbat aldiz entzun dugu haiei buruz hitz egiten? Baina nolakoak dira zehazki? Zein da benetako haien itxura? Euskal pertsonaia magikoei buruzko makina bat istorio izan dira idatziak. Eta hauetan hainbat deskribapen eginak. Horregatik hain zuzen, eta gure mitologiaren errepaso bat egin nahian, Astiberri argitaletxeak "Mitologika" izeneko liburuak plazaratu du. Gure mitologiaren 40 izaera magiko marraztu eta kontatu dituzte bertan Aritza Bergara idazleak eta Raquel Alzate eta Ricardo del Rio marrazkilariek. Horretarako Joxemiel Barandiaranek edota Julio Caro Barojak esanikoak bildu eta gehien errepikatzen ziren ezaugarriak harturik, guztira 70 marrazki egin dituzte. Horrela jakingo dugu ea zein den izaera magikoko pertsonaia hauen itxura magikoa.

■ Bost kanal izango ditu proyeccion.tv-ek.

JOSEBA OLALDE

■ Eugenio Ibarzabal.

IZENAK

Eugenio Ibarzabalek bi liburu plazaratu berri ditu Erein argitaletxearen eskutik. "Koldo Mitxelena" du izena lehenak eta bertan, honen sentimenduei buruz mintzo da. "Manuel de Irujo" bigarrenean, Ibarzabalek Irujori eginiko elkarrrizketak bildu du.

Joseba Tapiak bere bakar-kako hirugarren lana plazaratu du. "Agur Intxorta maite"n 1936ko Gerra Zibileko kantutegia jaso du.

UEUK "Azken aldiko euskal narratiba" izeneko lana plazaratu berri du. Itxaro Borda, Ur Apalategi, Arantxa Urretabizkaia edota Arantxa Iturberen lanak bildzen ditu liburuak, Kirmen Uriberen hitzaurreaz gain. Liburuak euskal literaturari buruzko gogoeta egiten du.

Juan Garmendia Larrañaga etnografoak jaso du Eusko Ikaskuntza-Euskadiko Kutxa saria.

Etsaiak taldeak "Kaos" izeneko zazpigarren diskoa argitaratu du Metak diskoe-txearen eskutik.

IKOR KOTY

■ Etsaiak taldea

- Xabier Letek egunkari berean: "Ni indibidualista samarra naizelako izango da, baina niri figura bakarti eta indibidualistak ere gustatzen zaizkit, eta bertsolaritzan gaur egun antolaketak eta taldearen eraginak asko baldintzatzen du bertsolarien ariketa praktikoa".
- Ana Urkiza honela mintzo zen Durangoko Azokari buruz "Gara"n: "Urtero izaten dira merkatu legearen kontrako ateraldiak. Gaia kritika merketan erretzen dugula iruditzen zait, ordea, eta benetan gutxiak botatzen duela harria behar den lekura. (...) Euskal kulturaren gunea sortu nahi zen eta egitasmoaren merkaturatzea ez da kulturala izan".

Aktoreak testuarekin duen arazoa

Zenbat aldiz ordainduko genukeen Shakespeare, Lope edo Tenessi Williamsi euren obren eszena traketse-
nen inguruan kontsulta bat egin ahal izateagatik? Autore asko ordea, hilda daude. Baina kontuan izan-
da, bereziki, hilda daudenak direla gehien errepre-
sentzen direnak, agian, okerrera askok bizirik jarraitzen dugula
dela onartu beharko genuke.

Antzerkian sormen gisa harrigarriena zera da, bere prozesua
mila iragazkitatik pasatzen dela osatu baino lehen zeren -seguras-
ki inoiz estreinuaren usaina ezagutuko ez duten eta kajoian gor-
deriko obrak dituen autoreak naizen
arren- nik uste dut publikoan errepre-
sentatu ondoren soilik bihurtzen dire-
la funtzio. Liburuxkak musika parti-
tura baten balio berbera du, hau da:
handia, eta era berean, bat ere ez.

Eraitza ere harrigarria izateko
egokiena, aipatu prozesuan, inork
huts ez egitea da. Zeren erdipurdiko
liburuxka batek, zuzendaritza inspi-
ratu batekin, eszenografia on batekin,
argi diseinu erakargarri batekin eta
aktore... aktore batzuekin eta abar,
onargarri eta on artean kokatzen den
funtzioa izatera irits daiteke -gorroto
dut duin hitza, inoiz ez dakit zeren
duina- baina guztiok ikusi izan dugu
klasiko eztabaidaezin bat trakeskeria
batean bihurtua taularatu duenaren
egite txar edo desagiteagatik.

Idazteko ausardiak testuekiko
aktore exigenteagoa bihurtu nau eta
era berean begirunetsua. Esaldi bat
eztabaidatu baino lehen, kontuan izat-
en dut idatzi duenak ere seguraski
buelta bat baino gehiago eman diola,
eta niri ordea, iritsi berria zaidala.
Aktorearen lehenengo lana testuare-
kin bat egitea da. Gehienetan hasie-
ran bien arteko harremana zaila da, baina behin atal hau igarota,
batek bertan barneratzen badaki, zentzua aurkitu eta bere egiten,
testua zure lagunik onean bihurtzen da.

Ikasketa garaitik -oso hurbila dut, interpretazio klaseak
ematen baititut- ikasleek euren "aktore arazoak" aitzakiak
emanez uxatzeko joera dute, eta testua aproposa ez dela aipa-
tuena izatera iristen da. "Nik hemen ez nuen hau esango. Izan
ere, beti puntu honetan trabatzen naiz esaldi honek ez baitu
zentzurik hemen". Gogorarazteaz gain interpretazioan egia ez
dela zuk antzeztan dituzun pertsonaia guztiak zuk egingo zenu-
keena egitea lortzea, baizik eta haiek egiten duten hori zeure
egiteko modua bilatzea, genio bat imitatzeak arriskuaz oharta-

razten diet. "Ongi da, zuk proposatu zerbait, baina kontuan
izan Oscar Wilderi zuzenduko diozula lana, beraz, benetan zer-
bait ona egiten saia zaitez".

Noski, autore guztiak ez gara Oscar Wilde, ez Shakespeare
ezta Calderon ere. Nik ez dut arazorik jartzen nire esaldiak alda-
tzeko horrek pertsonaiaren ezaugarriak edota istorioaren esentzia
aldatzen ez duen bitartean.

Noizean behin telebistako serietarako idatzi izan dut, eta oso
argi nuen ekipo batentzat idazten ari nintzela, eta azken emai-
tzean beste alderdiek parte hartuko zutela: zuzendaritzak, akto-

reak eta baita ekoizpenak ere. Hila-
betetako eguneroko lan prozesu
horretan, pertsonaia eta tramen gara-
pen etengabearekin, platoko entse-
guetako azken orduko aldaketek ia
beti azken emaitza aberasten dute.
Ideiak eskaintzen dituen zuzendaria
ezinbestekoa da, eta pertsonaia bat
bizitzen hilabeteak daraman aktoreak
ia beti du zerbait interesgarria propo-
satzeko.

Antzerkian prozesua lasaiagoa
eta zorrotzagoa da. Eta normalean
guztionez, baita autorearentzat ere.

Uste dut bizirik dagoen autore
bat, behin aukeratuta, kontsultatua
izan behar dela, hau da kontuan har-
tua. Baina bere jarrerak ere irekia
izan behar duela uste dut. Azken
batean, nobelagile batekiko duen
ezberdintasuna da honek ez duela
bere irakurleekin bere obraren esa-
nahia eztabaidatzeko intentziorik
ezta aukerarik ere. Egingo balu ezus-
teko ugari hartuko lituzte. Hainbat
erabakiorrak. Ez da ahaztu behar
idazten dugun testu bakoitzean ezin-
bestean materia inkontzientearen
portzentaia bat islatzen dugula. Beste

"buru" baten bidez eginiko irakurketak interpreta dezake, gure
lanaren beste ikuspegi bat eman dezake.

Behin Fernando Bernuesi entzundako antzerki sormenari
buruzko definizioa gustatu zitzaidan. Bidaia atsegingarri gisa
deskribatzen zuen, non testua mapa zen.

Mapa hori niretzat -autore modura- era berean bidaia
bakartia da, eta uste dut amaitzen denean, autoreak nahikoa
eskuzabala izan behar duela bidaiari berriei beren gogora
bidaiatzen uzten onartzeko. Posible da zenbait bidek dardara
sortaraztea, baina mapa ona bada, gida modura erabiltzen
jarraituko da, eta egun batean geografia horri guztiari bere
zuku guztia aterako dion bat iritsiko da ●

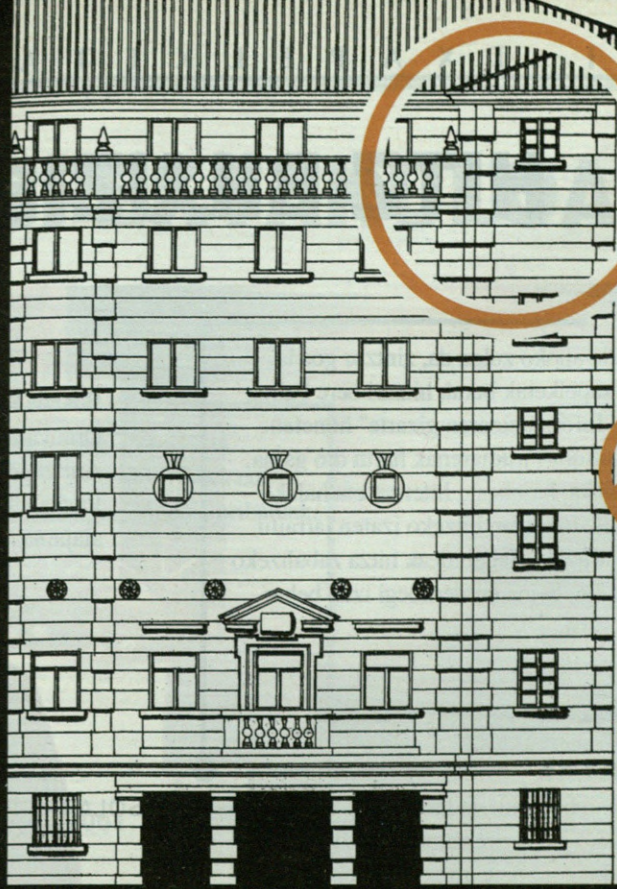

ALBERTO ELOSEGI

Teresa Calo

Antzerki autore eta aktorea

*"Esaldi bat eztabaidatu baino
lehen, kontuan izaten dut
idatzi duenak ere seguraski
buelta bat baino gehiago eman
diola, eta niri ordea, iritsi
berria zaidala"*

ongi etorri

**Bilbo
euskaldunera**

BILBO

- Kafe Antzokia
- Elkartaren zerbitzu, ikastaro eta tailerrak
- Bilbo Hiria irratia, 96.0 Mhz.
- Zenbat Gara aldizkaria
- Gara argitaletxea
- Umegunea
- Algara konpartsa

EGITASMOAK

- Helduentzako gun
ludiko-kultural berriak
- Bilboko gaztegunea
- Euskaldunon arteko
harreman sarea
- Lanpostuak

ZENBAT

EUSKAL HERRIA

GARA

- Ondarroako Kafe Antzokia
- Bakaikuko Etxea
- Oporraldiak Auritzberriko Urrobi kanpinean

EGITASMOAK

- Herri ezberdinetako euskaldungoa trinkotzeko
harreman eta topagune sarea
- Kultura (musika, literatura saioak, liburugintza...) sarea indarberritu
- Ondarroako Arrigorri Itsas Aterpetxea

Elkar trukezko eta
elkartasun ekimenak.
Batez ere:
Bizi + Hitza
fundazioarekin
Galiziako Artabriarekin
Katalunia, Britainia, Irlanda
eta Amerikako jatorrizko
zenbait erakunderekin,
besteak beste.

NAZIOARTEKOTASUNA

**Gure ekimenetan parte har dezazun, gaur egun euskaraz
bizitzeko geure buruari eskaintzen dizkiogun aukerak
denon artean indartuz eta zabalduz joateko badugu
LAGUNAREN aukera, abantaila hauek eskaintzen dizkizuna:**

- Bilbo eta Ondarroako Kafe Antzokiek antolatutako kontzertuak prezio erdian
- Elkartaren jardueri buruzko informazioa eta Zenbat Gara aldizkaria etxean doan

ETA HAINBAT DESKONTU

- Zenbait euskal liburu, disko eta abarretan
- Ikastaro eta tailerretan
- Gimnasio, sauna, masaje eta frontoi guneetan

HITZ BILUZIEN

Zer da 7.000 pertsona harrapatzen dituen zurrun-bilo hori? Bertsoaren jokoa liluratuta gauzka: Behien pare hausnarrean aritzen dira bertsolariak. Azken albisteak, munduko berri direnak hartu, nork bere esperientzia, ideia eta estiloen errotatik pasa, eta berriro ahora ekartzen dituzte kontuak, beste buelta bat emanda.

“Komunikabide alternatibo” deitzen dio Sarasuak, bertsolari eta entzuleen artean, hainbeste jende eta iritzi lotzen dituen sare zaharrari.

Baina zer bertsogintza erakutsi du aurtengo Txapelketak?

Eta nola bizi dute Txapelketa bertsolariek eta entzuleek?

Aldiz, zerk bizi du Txapelketa?

KARTELA

Aurtengo kartela ahoko zuloa da, zintzur gorria, alajaina. Eta Txapelketak berak hitzari bere balioa itzuli nahi dio "Informazioaren gizarte" honetan. Gure ahozko kulturari irudiarenak hartu dio gaina. Hainbeste telebista, hainbeste Internet eta halako albiste zurrunbiloen artean hitzeko izaten jarraitu nahi du bertsolaritzak. Hedabideak hitza zabaltzeko bitarteko hartu bai, baina modernoegi izan behar horretan erotu gabe.

BABESLEAK

Orain arte Kutxa...
Aurtengo diru...
Euskaltel sartu...
alajaina.

GAI JARTZAILEAK

Gai jartzen talde oso bat aritu da lanean. Txapelketa hasterako gaiak prestatuak zituzten, bertsotan ez baita komeni dena inprobisatzea. Baina saio bakoitzaren aurretik, berriro bildu da taldea unean uneko albisteak eransten joateko. Saioa non, herrialde horretako gai jartzailea aritu da aurkeztzen, bertako euskalkia taularatzeko. Gairik onenak finalerako gordeak omen dituzte. Finala Saroi Jauregik aurkeztuko du, bertsolariak bezain gaztea da eta finalistak zuzentzen arituko den lehen emakumea.

BERTSOLARI TXAPELKETAK

BERTSOLARIAK

Txapelketan sartzen guztira Euskal Herriko 173 bertsolari ahalegindu dira. Gehienak bidean erori ondoren, 37 bertsolari lehiatu dira belodromoko aulki bat betetzeko. Lehen aldiz Arabak eta Iparraldeak bina ordezkari izan dituzte, Nafarroa eta Bizkaiaren izenean joan behar izan gabe. Bixerek txapelak baino hobe ematen dute aurtengo bertsolarien buruan, batez-besteko adina 27 urtekoa da-eta.

Testuak: Estitxu eta Ixiar Eizagirre

EN ESPEKTAKULOA

LEAK

rik babesten zuen Txapelketa.
o diru berantun ezin ziela-eta, Kaiku eta
sartu diru lehenengoz enpresa pribatuak,

APELKETA NAGUSIA 2001

EPAILEAK

7 lagunek izan dute bertsoak zenbaki bihurtzeko ardura.
Herrialde ezberdinetako epaileak daude, derbiak hobe erabakitzeko.
Irizpideak aurrez adostu zituzten, eta liburuxka gorria kaleratu ere bai,
bertsolariek aurrez jakin dezaten zer den delitu.

ALBISTE NAGUSIA

Txapelketak jarraipen handia du hedabideetan.
Bertsozale Elkartek bere webgunean saioko argazkiak
eta bertso grabatuak jarri ditu astelehenero Internet zaleen
eskura. Eta 4.000 bisita jaso ditu astelehenero!
12 irati inguruk eman dute bertso saioa, eta telebistako
"Hitzetik Hortzera" programako gai nagusia izan da azken
bi hilabeteotan. Prentsan ere, jarraipen zorrotza egin diote
"Euskaldunon Egunkaria"k, "Gara"k, "Diario Vasco"k...

ENTLEAK

Bertso ez direnak ere Txapelketaren biktima dira.
Denak gu bere berri, eta gehienek finalera joateko tentazioa.
Kampetetan batez-beste 500 ikusle izan dira saioetan.
Finalerako 1.200 inguru, eta finalerako 7.000 ikusle espero dira.
Euskararen artean bakarrik ez, erdal komunitatearengana ere gero
eta gero iristen da Txapelketa.

■ Entzun, erantzun

Bertsoa komunikazioa delako, ez dago Txapelketa ulertzerik entzulerik gabe. Etxeko komunean aritzea bezala litzateke, Jokin Sorozabalek bertsotan egitea kaka egitearekin konparatu zuenez gero. Entzulea bera dute bertsolari batzuk helburu. Maialen Lujanbiok halaxe zion ("Gara", 2001-11-20): "Aurreko Txapelketan ez nuen bota jendearen memorian gordetzeko moduko bertso bat ere. Aurreko beste sentsazio batzuk ditut, eta finalean sartu edo ez, bertso on batzuk uztea da nire asmoa". Esan liteke, Maialenentzat bertsoa ona den jakiteko modu bat "entzuleen gogoan" geratzea dela. Fredi Paya ere entzulea eragiteko asmoarekin joan zen Tolosako saiora: "Txapelketan, presioagatik entzuten ez den bertsokera baten bila joan nintzen. Bertso afarietan-eta publikoaren zirrara bilatzen dute bertsoek, zailtasun teknikoak ez du hainbeste meriturik. Txapelketan, berriaz, akats teknikoak gehiago zigortzen dira, nahiz publikoa zirratzea lortu". Badira publikoa poltsikoratzeko arte horretan benetako maisuak. Rufino Iraola kritikariak aitortzen du ("Diario Vasco", 2001-11-06): "Xabier Silveira entzuleak mugiarazten dituen bertsolaria da, eta badu bere parrokia". Aitor Sarriegik ere asmatu zuen etxeko andreen iraultza pizten. Zer esanik ez, Amets Arzallusek jaso dituela bere saioko txalo gehienak. Eta Jokin Sorozabal da, puntuak puntu, entzuleek maila aitortu dioten beste bertsolaria. "Luxu bat da hainbeste jenderen aurrean kantatzea" zion Unai Agirrek ("Euskaldunon Egunkaria", 2001-11-27). Baina Nerea Elustondok entzulea bera ere txapelketan ezberdin portatzen dela nabarmentzen du: "Txalo gehiago jotzen du, baina akats bila zorrotzago aritzen da. Morbo asko dago" ●

Bertsolaritzarentzat, lehen Txapelketa zen bertsolaritza belaunaldi berrietara zabaltzeko bide ia bakarra, eta bertsokera berriak plazaratzeko ere bai. 1993az geroztik beste bide batzuk badira: telebista... Txapelketak bertsolaritzan duen pisua erlatibizatuta ere, garai bakoitzeko eredu har daiteke txapelduna. Joxerra Gartziaekin aztertu dugu lehengo eta oraingo bertsokera.

TXAPELDUNEN ITZALA

Txapelketak hartu eta aztertzen baditugu, zer bilakaera egon da orain arte bertsogintzan?

ALBERTO ELOSEGI

■ Entzule zorrotzaren ikuspegia.

35 eta 36an batean Basarrik eta beste Txirritak irabazi zuten. Txirrita da ordura arteko bertsogintza eta bertsolari prototipikoaren eredu nagusia, eta Basarri, berriaz, etorriko zen iraultzaren edo berrikuntzaren eredu.

60ko hamarkadan, Uztapide txanda hartu eta 3 aldiz segidan irabazi zuen. Testuinguru trinkoa zen, alegia, entzuleak elkarrengandik hurbil zeuden ideologiaz eta sentsibilitatez. "Ama", "Euskadi" edo "bihotza" aipatzea nahikoa zen jendea hunkitzeko.

Gero etena dator, eta etenaren ostean, 80an, Amurizak irabazi zuen. Ziurrenik entzuleen esku egon balitz erabakia, Uztapide aterako zen txapeldun. Bertsolarien esku egon balitz, ere bai, oso proposamen berria baitzen Amurizarena. Kasu hartan txapela epaimahaiak eman zion. Garai hartan Txapelketa zen ia ia bozgorailu bakarra, eta proposamen hark agian ez zukeen biderik irekiko xapeldun izan ez balitz. Aurrekoekiko kontestua ikaragarri aldatu zen Amurizaren

garaian. Testuingurua ez da trinkoa, pitzatua baizik, alegia, joera ideologikoak, sentsibilitateak oso ezberdinak dira entzuleen artean. Horrek gaiekiko urrutiratu beharra, ironia dakar. Ez da nahikoa "Euskadi" aipatzea, azalpen gehiago eskatzen ditu diskurtsoak, eta beraz, bertsoa luzatzeko joera dago.

86-89ko Txapelketak trantsizio txapelketak dira. Horrek ez die meriturik kentzen Sebastian eta Lopategiri. Beraiek aritu ziren txukunenak final haietan eta oraindik ere jendeak oso gustuko ditu. Baina horiena ez zen proposamen bat izan. Normalean, proposamen batek txapela irabaztean, hurrengo urteetarako asentatu egiten du txapela: Amurizak bi ditu, Egañak beste bi, eta badirudi beste bertsolariek beren ekarpena asimilatu eta gaititu arte denbora bat behar dela.

93an dator Amurizak plazaratutakoaren sedimentazio bat, baina beste buelta bat emanda kontuari. Horrek markatuko du 90eko hamarkadako bertsolaritza. Andoniren belaunaldiak distantziamendu hori oraindik ere areagotu egiten du. Inoiz baino entzule gehiago dagoelako, giro politikoa inoiz baino pitzatuagoa delako, berrehundik gora saio egiteko originaltasuna behar delako, telebistak ere eskatzen duelako etengabeko originaltasuna... Belaunaldi berriak sinesten du ez dagoela ironiaz hartu ezin den garrik.

■ Egungo Txapelketaren arabera, nolako bertsogintza dator?

Uste dut modeloa aldatzeko zorian gaudela. Oraindik ez da praktikara eramana, baina hasi dira esaten nahikoa dela bertsoa luzatzetik. Horren sintoma moduan hartzen dut, adibidez, orain arte ia doinu berriak atera ez izana. Aurreko hiru txapelketetan bertsolari bakoitzak bere doinua eramaten zuen, propio egingakoa. Gehiago ikusten ditut berriro ere zentratu nahian dialektikan, arrazoi-joko-

an, soiltasun horretan. Hori teorian; praktikan ikusi da kartzelatik ateratzen direla ahal dela 9koan kantatzera, eta animorik ez badute 7koan.

Ikusiko da Andonik txapela irabazten duen edo ez, baina irabazten ez badu, argi dago nondik doan erreleboa.

■ Zein da erreleboa?

Unai-Igor, Maialen-Irazu, Sustrai-Amets, eta Jon Maia.

Amurizaren zordun dira hauek ere. Amurizak ekarritako urrutiramendua sakontzen ez dute lanik egin behar, natural ateratzen zaie. Hortik abiatzen dira, baina nork bere bidea egiteko garaian daude. Estilo kolokiala gutxitan erabili da bertsotan, eta Unai Iturriagak natural egiten du. Jon Maia inpresionista da, horregatik gustatzen zaio hainbeste habanera. Pintzeladaz egindako bertsoak dira, baina pintzelada horien karga poetikoa uste dut ez dela sekula

ke ikaragarritzko bertso txukuna, ondo formulatua, potentea. Uste dut bertso munduko lan gehixotan ari dela, eta oporrrak behar dituela freskotasuna ekartze-ko.

■ Aurtengoa sekula baino Txapelketa gazteagoa dela esaten da.

Txapelketa gazteentzako da. 25-30 urte bitartean hasi ziren Sebastian, Andoni eta hauek denak finalean sartzen. Nik ez dut aurtengoa eskandalosoki gaztea ikusten, Sustrai salbu. Biologikoki orain daude horrelako potajetan sartzeko. Gazte izatea gauza erlatiboa da. Lehen, txapelketa bozgorailu bakarra zenean, batzuek joaten ziren txapelketara bizitza osoan 100 saio

DANI BLANCO

■ “Nik ez dut aurtengo txapelketa eskandalosoki gaztea ikusten. Gazte izatea gauza erlatiboa da”.

egon bertsolaritzaren historian. Maialenek dialektikarako duen erregistro lotsagabe hori oso erakargarria da; Irazuk bertsolari gaztearen irudia hankaz gora jartzen du: hiltun konpetentearen baliabideak muturrera eramaten ditu. Iparraldeko biek aberastasun handia dute: hizkuntzan edo komunikazioan erosoago sentitzen da txiki-txikitatik bi euskalki menperatzen dituen. Igorrek ekar deza-

eginda; eta orain ateratzen diren gazte batzuek 100 plaza urte batean egiten dituzte. Gazteak dira, baina eskarmentatuak.

Bertsolaritza aurrerantzean hauen bizkar doa. Eta “xaharrek” egingo dute bere tokia Lazkao Txikik bere garaian edo Lopategik egin zuten bezala. 20 urte barru, baina ez gutxiago, beste bertsolari zaharri- goen bezeria eskasten joango da. Baina hori fenomeno naturala da ●

■ Bertsolaria autore

Bertsoak ez direlako txikleak, ezin dira fabrikako moldeekin egin: bertso bakoitzak darama sortu duen bertsolariaren “zigilua”. Bertsolaria autore bat da, eta bakoitzaren bertsokera ezin daiteke ulertu bertsolaria nondik datorren eta nor den jakin gabe. Unai Iturriagak Bilboko saioan famari kantatutako bertsoek benetan bizitakoa deskribatzen zuten. Azken agurrak zioenez, barruak agindutako bertsoak ziren.

Argazkiak ikusita konturatzen gara beti gaztetzat ditugun horiek, bertsolari gisa jada ez direla hain gazteak. Pertsona bezala heldu egin badira, bertsolari gisa ere beste fase batean daude. Hara Jon Maiak esana (“Gara”, 2001-11-27): “Orain lau urte habanera doinuan ‘alabari’ kantatutako bertsoak mugarri izan dira nire ibilbidean. Bertsolari gisa formatzeko zikloa itxi nuela sentitu nuen eta bertsolari bezala bizitzen hasiko nintzela”.

Maialen Lujanbio, berriz, lehen Lizasori botatako erantzunengatik nabarmentzen zen, zuen prontoia eta ausardiagatik. ARGIAko elkarrizketan zioenez, orain bertsotan beste fase bat hasi nahi du, gai serioak lantzeko ere gauza dela erakutsi, sentsibiltate gehiago azaldu. Bakarkako gaietan entzulea hunkitu du, detaile eta arazo zehatzak deskribatuz, betiko arrazoi potolo eta hotzetara jo beharrean ●

Bizipenak

Erotu ere egiten gaitu Txapelketak. Andoni Tolosa "Morau" kitarra eta arpa joleak, horrelaxe dio ("Gara", 2001-10-26): "Bertsolarien masokismoaren ingurukoak eztaba daezinak dira. Nola esan daiteke bestela 'kartzela arte ez nuen batere gozatu'? Txapelketa Nagusia abian dela eta hamaika bertsolari dabilela dagoeneko kirioak zut eta arduraz lepo, hara hor masokismoaren adibide nagusienetako bat, txapela soil bat lortzeko, urrezkoa balitz gutxienez". Fredi Paia ere hala deskribatzen du bere lehen esperientzia: "Azterketa batetik bezala atera nintzen saiotik. Desgaste siko-logikoa izugarria da!". Xebastian Lizasok ere bazekien zerbait, izena eman edo ez erabakitzera koan ("Gara", 2001-10-21): "Txapelketak asko ematen du, baina eskatu ere asko egiten du. 1982an hartu nuen parte lehen aldiz, eta harrezkero beti beldurrez joan naiz Belodromora. Badaukat gogoia bes-teren lana gozatuz entzuteko". Baina Txapelketak badu beste aurpegi bat, Nerea Elustondok era-kusten digunez: "Aukera polita izan da, normalean kantatzen ez duzun jendearekin aritzeko, jendea gustura uzteko eta saio batzuk lortzeko". Oihane Enbeitak ere txapelketen oroitzapen bereziak gorde nahi izaten ditu ("Euskaldunon Egunkaria", 2001-10-12): "Aurreko txapelketa nagusiko puntuazioak ez dauzkat gogoan. Sentsazioak bai, ordea. Bertso bakoitzean irabaz daiteke txapel txiki bat" ●

Leher eginda baina kolkoa bete esperientzia, bukatu dugu Garazitik Donostiarako tourra. Eta oraindik belodromoko 6 orduak falta zaizkigu! Txapelketa bizi estilo bihurtzen da (horrela bizi bagina beti...!)

"TXEPELKETA"REN KRONIKA

Bukatzeaz da bertso-kopa, eta iristear bertsozaleentzat lau urtero errepikatzen den historia osoko egunik handiena. Hiru hila-

porroa ahoan, nork bere bertsolaria bihoztean, eseri gara gradetan. Hooligan basatiena mixino bihurtuko luke, bertso koadrilen orruak eta builak. Animo faltan aitzakiarik ez dute bertsolariek.

■ Fredy Paia "azterketan".

■ Zer galdu ote zaie aulkiaren azpian?

■ Bertsolaria

■ Beteranoa eta aurtengo deskubrimenduetako bat.

■ Bertsoaren sua botatzen duen dragoia.

betez asteburu osoko plana izan da zirko horretara joatea. Pintxoak jateko elkartu, sartu kotxean eta Epelde eta Larrañagaren lige kontuak entzunaz iritsi gara bertsoak kutsatutako azken muturretara: Garazi "benedikatu"ra, Markina Xemeinera, Aramaiora, Azpeititikira... Bertsolariaren kultura ulertzen ez denez gastronomiarik gabe, inguruko jatetxe "jatorrenak" bisitatuz ilustratu gara.

BERTSOLANDIA. Purua edo

Publiko artean espezie bitxi bat nabarmendu da: haragijaleen taldekoa, mokoa zorrotz eta luma bizikoa, "kazetari" izenez katalogatuko duguna. Lehen lerroan eta taldean eseri da harrapakari hau, eta kalaka batean larrutu dituzte bertsolariek.

Gai jartzaileek tokian tokiko euskara, euskerea, euskerie, edo eskuaraz jantzi gaituzte. Puntuazioak ere aldatu egiten dira, noski, herri batetik bestera, eta euroaren zain gaude "seiheun eta hirutan eta hogeita bortz" zenbat puntu ote diren

jakiteko (Etxarriko saioan jaso).

BERTSOTAKO "AZKEN ORRUA". Bertsolariak dotore ateratzen dira pasarelara. Txapelketa eskaparatea omen, agian galtza beltzekin "konbinatutako" galtzerdi txurien moda jarriko digute bertsolari batzuek. Nork baino nork jertse "chic"agoak luzitu ditu, eta gazte izandakoek ere diseinu berriko prendak jantziz erantzi nahi izan dituzte urte batzuk. "Elegantzia Frantzia"k beste bide bat markatu du, noski, bertso esko-

dira, berezienak, denon memorian.

IGANDEAN JAI. Igandean lehertuko da festa. Entzuleek pankartez eta eslo-ganez egingo dute bere hautagaiaren aldeko kanpaina. Erraldoia menderaezina omen, baina beste zazpi "On Kixote"ek ere ez dute ezer galtzeko, eta suizidatzea besterik ez die publikoak eskatzen. Jarri dezatela dena jokoan, egin dezatela salto bertsoaren mugen ertzetik, eta astindu ditzatela besoak, ea norbaitek egan egitea lortzen duen ●

■ Entrenatzen

Etxeko lanak fin egin dituzte bertsolariek (hiztegi errimatu ia buruz ikasi, bertsoak idatzi...). Taldeka entrenatzea izan da, berriz, soziedadean afaltzeko aitzakia. Txapelketan zer lan egin beharko duten ikusi eta nork bere akatsak detektatuta prestatzen da entrenamendu-taula. "Kontua ez da bertsotan egitea bakarrik, oholtza gainean egoten ere jakin behar da" zioen Sustrai Colinak ("Gara", 2001-10-30). Halaxe da, tik-ak, begirada, nerbio puntua... kontrolatzen ere ikasi egiten da. Kantu klaseak hartzen ere hasi dira bertsolari batzuk. Baina oraindik ez dago aztertuta maila horretatik aurrera nola entrenatu. Bakoitzak bere kasa asmatzen ditu ariketak, eta bada azken hilabeteen, bezperan, prestatu denik ere ●

■ Entrenamendua (basurdea txapeldun).

azkazalak, nerbioak eta burua jaten.

ALBERTO ELOSEGI

■ Habanera adinako hasperena.

lako nikia eta errearen txandalari glamourra emanaz.

Txapelketako bertsokera "poto-loa"k asetu gaitu beste behin. Doinu luze eta kantakera luzaaatuak; bost duro, libera bat edo 0,150 euroko hitzak "zoaz pikutara" esateko ere. Ordea, ikusi dira bertsolari subertsibo xamarak ere, ideiak eta hizkera perbertitu dituztenak, euskara "biraorikan ez duen hizkuntza garbia" dela esatea, Aitorren kontuak direla erakutsiz. Bertso onenak liburu eta bideotan gordeko

ARGIA ren eskutik

OSKORRI

VIZCAYATIK... BIZKAIARA

Areetako Geltoki Plazan - abenduaren 15ean - 19:00etan

Laguntzaile:

 euskaderratia
  euskadigaztea
  radioeuskadi
  radiovitoria

■ Gaiak gai

Bertsolari onarentzat ez omen dago gai txarrik, baina gai batzuek porru eginda uzten dute edonor (eh, Egaña?). Saioan aurrez prestatutako gauza bakarraz izaki, gai jartzaileek bertsolariek adina erantzukizun eta meritu dute saioaren arrakastan.

Aurtengo gaiak orokorrean onak izan dira. Jendeak arraina bezain albiste freskoak eskertzen ditu, eta gustura geratu da Gescartera, Afganistan eta manifestazioetako generoe-kin. Manuel Olanok hala dio ("Gara", 2001-11-03): "Nik uste gaien abanikoa asko zabaldu dela, gizartea bera

ALBERTO ELOSEGI

■ Saroi Jauregi gai jartzen Tolosan.

askoz anitzagoa delako". Badirudi gai motak bertso neurri batekin lotzen direla, eta neurri handietan gai serioagoak jarri dira, umorea txikirako utziz. Txikian esandako gauza handiak handiagoak dira, baina.

Txapelketa batean puntuka aurtan ikusi ditugu, 13 urteren ostean. Entzulearentzat oso atsegina, bertsolarien erreflexuak eta erantzuteko gaitasuna jarri dituzte frogan.

Txapelketako aurkezleak gardena behar omen du, gaia aurkeztu behar du garbi, baina beste ezer gehitu gabe, eta bertsolari denei berdin gainera. Saroi Jauregik hartuko dio erreleboa Laxaro Azkureri finalean. Benetan fin eta gardena, baina denek ikusi egin nahi dutena ●

Igandeko azken agurren ostean, alde egingo dugu tripa asetzera, alde egingo diogu bertsoari bolada batez "desintoxikatzeko", eta aio beste lau urtera arte. Eta igandeko azken agurren ostean, Bertsozale Elkarteak bere egunerokotasunari eutsiko dio bulego txiki batean...

ESKAPARATEAREN ATZEAN

Bertsolari Txapelketaren atzean elkarte bat dago. "Beste proiektu bat gehiago" da Txapelketa Bertsozale Elkartearentzat, gizarteari begira ekitaldi hori den arren ohiartzun handiena duena.

KONTSENTSUA da Elkartearen filosofia bereizten duena. Aurreko Txapelketa

bukatu orduko, gogoeta bat antolatu zuen Elkarteak Orion. Bertsolariak, epaileak, gai jartzaileak eta antolatzaileak bildu ziren bertan, eta denen artean eztabaidatu eta arautu zuten aurtengo Txapelketa. Zer ariketa jarriko ziren, zenbat ordezkari izango zituen herrialde bakoitzak... dena adostu zen. Aurtan bertsolariek txapelketa antolatzen parte hartu dute, beraz.

EGINA BILDU. Txapelketako bertsorik onenak, uneko keinuak, tentsioa... eternalak izan daitezten, Elkarteak bideo bat, liburua eta 2 CD aterako ditu. Bideoa abenduaren 22rako egongo da kalean, eta finaleko 90 minutu intentsoenak bilduko ditu. Liburua, berriz, 2 CDk lagunduko dute. Txapelketa

osoko bertso antologikoenak enbasatzeaz gain, lehen aldiz saio denen kronika, azterketa eta iritziekin ornituko ditu.

ALBERTO ELOSEGI

■ Kontsentsuaren protokoloa oso barneratuta dago Bertsozale Elkartearen.

tza?" galdetzean, leize bat zabaltzen zaió edonori. Hain oinarritzkoa da galdera, hain nabarmena, ez dela beti asmatzen nola erantzun. Txapelketa erdal komunitatera zabaltzeko aukera oso ona da, gizartean duen oihartzunagatik. Aurtan, esaterako, Cadena SER eta Radio 3 irrati kate espainiarretan elkarriketatu dute Bertsozale Elkarteak. Erdaldunak euskara-

ren putzura inguratu eta egarritzeko tentagarria da bertsolaritza.

Mundu mailako zubia eraikitzeko, berriz, lau liburu kaleratuko ditu Elkarteak. Euskaraz, ingelesez, frantsesez, eta gaztelerez, bertsolaritza azalduko dute, ikuspegi ezberdinetatik: Zer da bertsolaritza gizartean? Nola egiten ditu bertsoak Egañak? Nola aztertu? ●

LUIS OTAEGI

■ Horrela grabatuko ote dituzte CD-ak?

Traspasosek “El uno y el otro” ikuskizuna estreinatu zuen azaroan Donostiako Antzoki Zaharrean. Antzezlanak itxuraz zeharo ezberdinak diren bi pertsonaia parez pare jartzen ditu; bizitzaren, askatasunaren, errespetuaren eta elkarriketaren aldeko aldarrikapena da.

ONGIAREN ETA GAIZKIAREN ARTEKO MUGAN DANTZAN

■ “Bata” aktore ospetsua da, noizbait bere arima famaren hatzaparretan amiltzen utzi duen gizona. “Bestea”, aldiz, film guztietan ahotsa bikoiztu dion gizon anodinoa.

Zenbateraino gara sortzez ezberdinak gizakiak? Bizitako egoerek zein neurritan baldintzatzen dute gure jokaera? Galdera hauen haritik tiraka egoera arras ezberdinak bizi izan dituzten bi pertsonaia aurkezten dizkigu Traspasos talde arabarrak bere azken lanean. “Bata” aktore ospetsua da, noizbait bere arima famaren hatzaparretan amiltzen utzi zuen gizona. “Bestea”, aldiz, filma guztietan ahotsa bikoiztu dion gizon anodinoa. Bien arteko tirabirek hainbat egoera komiko sortuko dute, pertsonaia bakoitzaren atzean dagoen drama ezkutatu gabe.

Bizitzari buruzko prisma ezberdinak dituzten bi pertsonaia hauen arteko istorioa Adolfo Fernández aktorearen burutazioa izan zen. Burt Lancaster-en edo Charlton Heston-en ahotsak gaztelarrera bikoizten dituen Claudio Rodríguezekin lan egitea egokitu zitzaionean sortu zitzaion ideia bilbotarrari.

Aspalditik Madrilén bizi den Jaime

Romo idazle bilbotarra arduratu da istorio guztia elkarriketen bidez eraikitzeaz. Hasierako ideiatik abiatuta, idatzitako testua erdira murriztu behar izan dute eszenaratu ahal izateko. Zuzendariaren ustez testuaren autorearekin elkarlanean jarduteak onura asko ekarri dizkio azken fruituari: “Oso interesgarria iruditzen zait bizirik dauden autoreekin lan egitea. Hala, euren lanaren gainean eztabaidatu dezakezu, gauzak aldatu eta akordioetara iritsi zaitezke. Gainera horrela autoreak eta zuzendariak tesfuak egiten ikasten dute. Arlo honetan dagoen eskasia ikusita ezinbestekoa iruditzen zait sormen hori garatzea”.

“El uno y el otro” istorio unibertuala da, edonori munduko edozein txokotan gerta dakioketena, alegia. Horregatik “bata” eta “bestea” izena dute bi pertsonaiek, ez dute izen propioirik. Antzezlan gehienetan bezala honetan ere pertsonaia bakoitzak hasieran bere xedea du, bere ideia, eta gogor borrokatzen du harenga-

tik. Antzekizunak aurrera egin ahala, ordea, bi protagonisten arteko kinkak egoera berriak eragiten dituzte. Hasieran urruna zena gertuko bilakatuz doa eta poliki-poliki bi gizonen artean laguntasun hunkigarria sortuko da.

EGIA ABIABURU. Traspasosen azken lana luxuzko hotel batean kokatuta dago. Alkohola eta kokaina dira bertan gaua pasako duen aktore ezagunarentzat adiskide bakarrak. Urteko aktore onena izateagatik omenduko dute gau horretan baina bere karreraren azken arnasa bizi duen aktoreak bertara ez azaltzea erabaki du, hurrengo egunean jende guztiaren ahotan egoteko modurik egokiena horixe delakoan.

Traspasosekqen aburuz oholtza gainean marrazten diren pertsonaiaik, hein batean, errealitatearen isla dira. “Handikierien mundu hori nik nahiko gertutik ezagutzen dut”, dio Adolfo Fernandezek, bes-teen artean Pedro Almodovarren “Hablé

□ “Garrantzitsua da kaskezurretan harriak-dak etengabe ematea, publikoaren erraiak eta arima mugiaraztea” ADOLFO FERNANDEZ

con ella” filman parte hartu berri duen aktoreak. “Badira nire inguruko aktore batzuk euren burua filosofo, arkitekto edo biologo handiekin parekatzen dutenak. Niretzat aktorea simulazioaren artea eza-gutzen duen pertsona da, besterik ez”.

Tanttakaren “El Florido Pensil”ekin 850 emanaldi inguru egin dituen Rafael Martín Morante madrildarra da “beste”ren larrutan sartzen dena. Aktore izatea lortu ez eta bizitza guztia bikoizketa gela batean sartuta egon den gizon arrunta da. Bera da gau horretan “bata”ren omenaldia aurkeztu-ko duen pertsona. Ahotsik gabeko izar-ri esker, izarrak gabeko ahotsak itza-letik argipera jauzi egiteko aukera izango du, komunikabide guztien mira bilakatuko baita instant batez. “‘Bestea’k ‘bata’ren bizitza amestu izan du bere bizi guztian zehar. ‘Bata’k laztan-du dituen emakumeak musukatu ditu, fil- metan bizitako abenturetako protagonista izan da... nolabaiteko eskizofrenia zoraga- rri horretan murgilduta bizi izan da”.

“El uno y el otro” sentimenduetan barna eginiko bidaia bat da. Jose Ibarro- lak diseinatutako eszenategi hotzean bi izaeren arteko sugarrek ematen diote beroa eszenari. Emozioen karrusel hone- tan, beraz, Traspasosek egiazkotasunean jarri behar izan ditu indar guztiak. Sines-

garritasunaren ertz finean mugitzen dira, beraz, bi aktoreak ikuskizun guztian zehar. Eta Alfonso Fernandez aburuz egiaren bidez soilik defenda daiteke muntaia hau: “Pertsonaia bere egia guz- tiarekin irteten ez bada kontatzen ari garena zerbait ridikulua bilaka daiteke. Aktoreontzat horrela lan egitea nekaga- rria bezain kilikagarria da”.

“El uno y el otro” denbora errealean jazotzen den istorio bat da, ez du etenik. Errealismo handiagoa lortu nahian akto- reek ez dute oinarritzko makilajerik ere erabiltzen: “Aktoreak batzutan ez dira orraztu ere egiten. Hau guztia oso inte- resgarria zait, azken finean oholta gai- nean dauden horiek bi gizaki baitira.

DANI BLANCO

■ Sentimenduen barna eginiko bidaia da.

Antzerkia artifiziorik gabe egin behar dela uste dut”, dio Mikel Gomezek.

IDENTIFIKAZIOAREN BIDETIK.

Hasieran zuri edo beltz zirudien guztia gris aukera zabalean bilakatzen da ikus- kizunak aurrera egin ahala. Ikuslea hasie- ratik pertsonaia batekin identifikatzen bada ere gertaeren poderioz bigarren per- tsonaiaren hainbat ezaugarri ere gertuko zaiola konturatzen da. Mikel Gomezek

zera dio: “Niretzat antzerkia elementu sozial bat da. Antzerkiak, eta batez ere identifikatza bultzatzen zaituen ikuski- zun mota honek, ikuslea emankizunaren parte aktibo bilakatzen du. Gure helbu- rua da, beraz, ikuslea ohartzea hasieran antagonikotzat zuen pertsonaia hori ez duela hain urrunekoa eta finean, pittin bat ezagututa, uste baino gauza gehiago izan ditzaketela komunean”.

Adolfo Fernandez aktoreak ere garbi du antzerkiak ikuslearengan nolabaiteko eragina izan behar duela: “Ramon Irigoien poeta nafarrak esan zuen moduan, poema bat ez bada kaskezurrean emandako harri- kada bat, poema hutsala da. Nire ustez oso garrantzitsua da kaskezurretan harriak- dak etengabe ematea, publikoaren erraiak eta arima mugiaraztea”. Mezu garbiarekin datorkigu, beraz, talde ara- barra: bizitza, askatasuna, errespetua eta elkarrizketa defendatu beharreko lau printzipio nagusiak direla.

Aurreko lanetan egin duen moduan Traspasosek elkarlanaren aldeko apus- tua egin du azken lan honetan ere. Kasu honetan Madrilgo zine ekoizle den K Audiovisualekin banatu dute “El uno y el otro”ren produkzio lana. Garrantzitsua omen da sektore ezber- dinek antzerkia babestea eta honetan sinestea. Traspasosekoek mestizaiaren aldeko aldarria egin nahi dute. Egungo egoeran sektore ezberdinen inplikazioak antzerkia zabaltzeko eta laguntzeko balio baitu, euren aburuz.

Aurrerantzean eskainiko dituzten ema- naldiak zehazteke badaude ere “Pepe el Romano”rekin izandako arrakasta errep-ikatzea espero dute taldekideek. Espainian zehar bira egitea ere aurreikusita dago ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

■ Koreografietatik testuetara

D antza konpainia gisa hasi zuen duela hamabi urte bere ibilbidea Traspasos taldeak. Jada antzer- kiaren munduan hamar urte lanean zeramatzan Mikel Gomez de Segura izan zen taldearen sortzaile. Aktore iza- teaz gain dantzaria ere bazenez, Euskal Herrian dantza profesionalaren bidea jorratzea erabaki zuen Charo Fernandez Insaustirekin batera Traspasos sortuz.

1989an “Tendo” lana aurkeztu zutenetik taldeak guztira zazpi dantza ikuskizun atondu ditu: “Caballos al Viento”, “Sie- llas”, “Sisifo” eta “Pasarela” horien artean. Hiru urtez Espainian emanaldi gehien eskaini zituen taldea izatera iri- tsi zen Traspasos. Adierazpide honek profesionalki aurrera egiteko zituen zailtasunek ez zuten lasaturik ematen, eta hala, dramatizazioaren mundura

itzultzea erabaki zuten taldekideek. 2000ko azaroan “Pepe el Romano (La sombra blanca de Bernarda Alba)” estreinatu zuten eta baita arrakasta izan ere, oraindik ere oholtzatik jaitsi ez den ikuskizunak hirurogei emanal- di baino gehiago egin baititu. “El uno y el otro” Traspasosek antzerkiaren munduan egin duen bigarren apustua da ●

Gabonak eta opariak eskutik datoz, eta Errialdek jostailuen haritik hausnarketa bat luzatzen zien gurasoei urte amaierako ale hartan: Haurrari zer jostailu eman?

Haurra nolakoa, jostailua halakoa

Paseak ziren, dirudie-
nez, intxaurrak neska-
mutikoen jostailu ia
bakar ziren garaiak.
1971ko Eguberrien atarian,
ZERUKO ARGIAk ere baze-
kien janari-edariak, etxebizi-
tzak eta abar oso garesti egon
arren, bere irakurleen gehiena
etxeko txikienei zer edo zer
oparitzekotan zebilela. Horre-
gatik eskaintzen zion bere
lehen orrialdea jostailuaren
gaiari. Eta "Aurrari zer jostai-
lu eman?" galdetzen zion
Errialdek bere buruari. Dena

den, horren erantzuna ere bazuen, horregatik. "Galdera zorrotza. Zorrotza bezain beharrezkoa. Eguberri. Urteberri. Errege eguna. Noizpait behar eta jostailuen garaia! Inoiz ez da saltzen ainbeste jostailu. Urte osoan saltzen den % 80 jostailu, urte aro onetan saltzen da. Denok dakizkigun arrazoiengatik -konsumo gizartea dela kausa- jostailu-eroketa orduan ez dugu gurasook zuzen jokatzen. Noren kaltetan? Aurraren kaltetan".

EROSI AURRETIK, HAUSNARKETA

Guraso bakar batek ere ez ziola bere umeei apropos gaitzik egin nahi emanda, ezer erosten hasi aurretik, honoko galde-

■ Errialderen ustez gurasoek ez zuten jostailu kontuetan zentzuz jokatzeko.

ra hauei erantzutea proposatzen zien
Errialdek:

"Jostailu au bai, ori ez, zergatik erosi dut? Zer komeni zaio aurrari? Aurraren onari baino gehiago ez ote nago neure gustoiari begira? Jostailu onetaz baliatze-ko eta txukun gordetzeko, aurra konpon ote liteke? Jostailuaren beharrik bai ote du nere umeak? Jostailutan onenbeste txanpon botatzea, gisa ote da?".

Izan ere, Errialdaren aburuz, gurasoek ez ei zuten jostailu kontuetan oso zentzuz jokatzeko. Arrazoiak? Izan, baziren. Hauexek, adibidez:

"Bada zenbait, gehienetan etxetik kanpo bizi direlako eta diruz ondotxo dabiltzalako, beren aurrei jostailu gehiegi

ematen dionik. Profesio aldetik pozik bizi denari, au sarri askotan gertatzen zaio: agian aurtzaroan ez zuen jostailu gehiegi eduki, eta orain, frustazio artaz oroiturik, frustazio ori berori aurrak zer-nahi jostailuz inguratutik eta beterik, ase nahi du. Bere aurtzaro triste ura berritu nahi luke, oroitzapenaren tristura momentu alaiez eta zoriontsuez ezabatuz. Bada, aurrei jostailuak emateko orduaren zaidagoenik ere. Ordu orren zaidaude... aurraren begitarte pozkariozkoa ikusi nahi dute, eta

orretxek eraginik erosiko dituzte jostailuak. Aurraren onari ez baina momentu artan sentituko duten pozari daude".

UTIKAN ARDURAGABEAKI!

Adi, beraz, horrelako gurasoak. Gainera, Errialdek zioenez, "jostailu gehiegi kaltegarri da". Haur gutxik onartuko zion axioma hori bota eta gero, beste gogoeta hau luzatzen zien ordurako erabat kezka-ti behar zuten guraso-erosleei: "Aurraren

■ Gauzak gora

Editoriala, 1971-XII-19

A la dira otsak. "Dana gora, dana gora doa" esanaz ateratzen da jendea denda guztietatik. (...) Ehuneko amairu-ta erdi igo dira esnekiak. Ehuneko amaika aragia. Ehuneko amairu janari-edari eta gantzukiak. Ehuneko bost autoak. Gasolina eta tabakoa ere igoko ote diran zurrumurroak ba dira. Eta bideetako ibillikiak besterik gabe. (...) Ongi daki saltzailleak eroslearen berri. Au da illik onena

gauzak garestitzeko. Eta gehiago ez da izanen il onik merkatzeko. Urtero agindu da Eguberriak igarotakoan gauzak merkatuko direla. Ez dira, orde, sekulan lehenera bihurtu. Eta jakiña, lehenera bihurtuko direlakoan egingo dituzte nagusi-langilleak lan eta soldata tratuak. Gora igoko dira soldadak, noski. Baiña soldata eta erosi behar diren gauzen tartea gero eta aundiagoa izango da zalantzarik gabe (...)

[illegible]

behar bati erantzun, ori da jostailuen egitekoa eta elburua. Aurraren behar natural bati erantzuten zaiolarik, aurrari azten laguntzen zaio. Demagun jostailuz inguraturik dagoen aur bat. Zaleasuna galdu du, ez da ezertaz arritzen, ez zaio ikasteko gogorik sortzen. Kaltegarri zaizkio, beraz".

Are gehiago. "Jostailua jostailu delako bakarrak ez du aurra zoriontsu egingo. Gustokoak eta egokiak zaizkiolako bai ordea".

Jostailuren bat edo beste onartzeko prest zegoela, antza. Baina "nolako jostailuak?" galdetzen zuen gero. Eta erantzunak bazituen, ez pentsa: "Urte batekoari", kasu, "animalia iledunak" oparitu behar zitzaizkion. Zergatik? Hona arrazoia: "Oraintsu arte gomazkoak bezala, orain iledunak maite ditu. Ez eman burriazko eskeletoa duen jostailurik, are gutxiago erdoitzen denik. Lehenbiziko panpiña edo anderea eskuartean artzeko garaia etorri zaio. Oihalezkoa, ahal delarik".

Urte eta erdikoa izanik, berriz, "abilidade eta maiña piska bat artzen asi zaigu aurra" eta "zuloan sartzeko txotxak, giltzaz irekitzen diren kutxatila: ari eta oni gauzak lotzeko eta eranstekeo garaia etorri zaio. Kamioi aundi bat ere egoki etorri lekiok. Osorik egon dadila kamioia eta ez puskanatuta, eta ahal dela material biguñez eginga. Orri bakoitz, marrazki edo dibujo bat duen liburuxka edo ipuia ere gustatuko zaio. Soka bati

■ "Eibartarra"ri gutun agiria

Larresoro, 1971-XII-19

Agur aberkide ezezagun hori: Zure artikulu mamitsua irakurri dut Z. ARGIA(n) (1971-XI-28); eta zure kezkek noraino ulertzen ditudan azaldu beharrik ez dago. Zure kezkek, "Eibartarra", eneak dira; eta, sinetsita egon, euskaldun bihotza dugun guzcion kezkek dira. Utz dezagun alde batera Eibarko euskera jatorra den ala ez den, eta sasi-problema horiek. Eibarko euskera oso jatorra da, euskalki guziak bezala (zure artikulua lekuko); (...) Euskerarik txarrena (txarra den bakarra hobe) ERDARA da: hau da oraindik euskaldunok sinetsi nahi ez dugun egia garbia. Bestek hunkitu nau halere zure artikuluan. Eibarko haur-jolasak aipatzen dituzularik, hau diozu:

"Orduango gaztiak euskeraz bizi giñan". Hau da, ene ustez, zure artikuluan oharrik gogoangarriena. Egia latza bait da! 1940ren inguruan, "jandak gerra ingurutzuan bertan" zuek diotenez, Eibarko haurrak euskeraz egiten zituzten beren jolasak. Eta gaur ez. Harrez gero 30 urte pasa dira. Eta zure hitzak gogoraraziz, "ni eta neure sasoiak izan gariela euskeraz azkenengo jolasak egin ditutxugunak kalia". Karikulu txiki bat eginez, hau da ondorioa: 40 urtetik gorako eibartarrak direla euskeraz jostatu diren azkenengoak. Hau, ordea, ez da Eibarren bakarrik gertatu. Aldaketa berbera ikusia dut Donostian bertan, Antiguako hauzoan (...)

lotu, eta eraginerazi diezaiokeen jostailua ere, berdin".

Bi urtekoen txanda. "Balantzaka ibili ohi diren animaliak ditu maiteenik.

Animalia aundi badira, obe, gainera igo baitite. Ezi-jostailu errazenen garaia da. Besterik gabe zuloan sar ditezkeen txotxak eta puskek, mailu txikiz sar daitezkeenak... eta orrelakoxeak".

Ondoren, "iru urtetik zazpitara gabe denari" oparitu

beharrekoak. "Sikologoei iru zatitan banatzen dute aro au. Iru-lau urte dituen aurrari, jostailuak bereak direla, ez beste inorenak iruditzen zaio. Jostailuen nagusi dela konturatzen da, eta ez dizkio inori utziko. Den-denak ezkutatzeko, erabiltzen eta ukitzen ditu". Lau bost urte bete dituen, ordea, "batetik bestera mugitzeko premia senti du. Lagungoa maite du, besteez arremantetan artzea: itzezinaz, marrazki-dibujoak eginaz, idatziaz, irakurriaz. Ahal dudarik besteak imita". Eta sei-zazpi urtekoentzat "ibiltzen, korri egiten, igotzen, pedalei eragiten lagunduko diotenak" gomendatzen zituen. Zazpi urtetik aurrerakoentzat ere bazituen aukeratuak, baina guri ez zaizkigu kabitzen. Hala ere, esanak esan, bukaeran honoko gomendioa ematen zuen.

"Zerbait erosi baino lehen gurasoei gauza bat egin behar dute: zeri elduko dioten ondo pentsatu. Eta ori dena, gainera, seme-alabei erosi dien jostailua erritabide gerta ez dakien! Entzutekoak entzuten baitira eta ikustekoak ikusten: Puskatu egingo duzula! Ai ama, puskatu egin duzu! Zauze geldid, ume mukizu! Ixo! Au da otsa eta abarrotsa! Jainko maitea... ume purtzilok! Eta aurrak: Ortarako ez eta zertarako ekarri dizkidazue bada?"

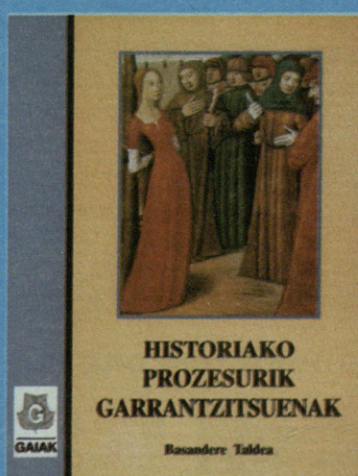
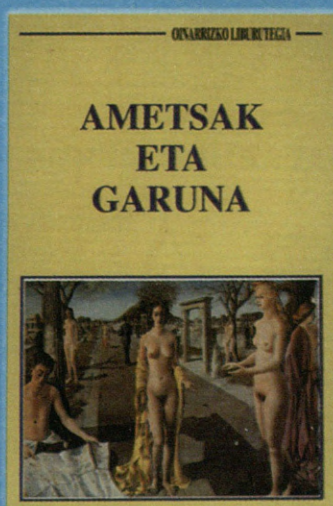
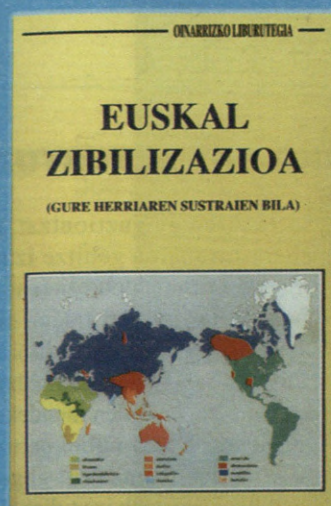
◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Euskal meza

A. A., 1971-XII-19

Aita Barturen-ek atera du esperogenduen diskoa. Oso osorik adituz gero... zer? Nahaspilla ugari. Ene ustez, meza batek, nahiz eta diskoan grabatzeko izan, lehenbiziko meza izan behar du eta ez musika-tresna pillabaten erakusgarri, folklore mota guztien agerketa. Presentazioa, oso ona da

-ogeita lau orrialde, ogeita zortzi argazki-. Meza bera, konziertu bezala eskasa eta rito bezala, erlijiotasunik gabe (...) Ala ere, argazki ederrak ikusi eta txalaparta, dultzaina, panderu, txistu; bertsolari, koro, ume kantari, apaiz-irakurle eta abarrak entzuteko gogoia izanez gero, ordubetxoko pasatzeko era

GAIAK

ARGITALDARIA

*Kultura Euskaraz,
Eguberriko oparirik ederrena!*

A S T E K O L I B U R U A

PELLO SALABURU MENDE PARADOXIKO BAT AZTERTUZ

**XX. MENDEAREN
ARGI-ITZALAK**
Pello Salaburu
ALBERDANIA
205 orrialde
2.400 pzt./96 lib.
14,42 euro

Alberdania argitaletxearen Saiakera sailean plazaratu du Pello Salaburuk "XX. mendearen argi-itzalak". Ehun urte historiarako" izenburua duen idazlana, non ahitu berria dugun mendearen argitzalei zuzentzen dien bere begirada, mendeko gertaera garrantzitsuenak gogora ekarriz, baina historiaren protagonista ez diren aztarna jasotzea ahaztu gabe. Paradoxikotzat jotzen du Pello Salaburuk informazioaren arora ekarri gintuen mendea. Izan ere, historia osoan baino jakitate zientifiko gehiago lortu zen hartan, askapenerako aukerak emanaz gizarteari, arrisku berriak ere

sortu ziren guztiotzat. Eta aberastasunaren gehitze izugarriarekin batera, pobrezia ere eman zen joan berri zaigun mendean, aberastasun hori inoiz ez zelako orain bezain gaizki banatu. Gainera, pasa den mendeko bi mundu gerrak 35 milioi pertsona hil zituzten, baina hori gogorra izanik, okerragoak izan dira ekintza genozidak, zehazki eta sistematikoki eginiko plangintza bidez buruturiko populazio garbiketak. Paradoxikoak dira ere gerra modernoak, biktimak populazio zibilaren artean egiten baitituzte. Eta globalizazioan ere aurkitzen ditu argiak eta itzalak Pello Salaburuk.

▼ Egileari Galdezka

"XX. mendea oso ona izan da... guretzat"

Pello Salaburu

■ Zer da "XX. mendearen argi-itzalak"?

Hausnarketa pertsonal bat iragan mendeari buruz eta hemendik egina, bizi garen zibilizaziotik -izan ere, hasten bada bat XX. mendeari buruz hitz egiten Namibian, edo Afganistanen, emango duen ikuspuntua oso ezberdina izango da: Nik hemendik ikusita eman dut nirea. Eta horregatik diot XX. mendea oso ona izan dela... guretzat, on horren iturrietatik munduan edan dugun gutxi horietakoak garelako. Hori da kontua! Liburua, gainera, Euskal Herriatik egina izan da baita ere, eta XX. mendean hemen gertatu diren gauza inportante zein isilean gelditu ohi diren asko jaso ditut.

■ Eta nolakoa izan da, bada, XX. mendea, zure iritziz?

Aurrerapenez betetako mendea, baina aldi berean paradoxikoa. Aurrerapen ikaragarriak gertatu dira batez ere fisika mailan, biologian, konputagailuen zientzietan... Baina aldi berean gerren, genozidioen mendea ere izan da, eta paradoxikoki giza eskubideen mendea baita ere: emakumeek ez dute inoiz izan iragan mendean hartzen hasi ziren papera... Horrelako gauzak bildu ditut. Saiatu naiz pixka bat pentsarazten hemengo jendeari zeinen ongi bizi garen. Izan ere, ez gara konturatzen New Yorken dorreak suntsitu zituzteneko gauza izugarri hori gertatu zenean, bost mila lagun hil zirela, baina egun berean 15.000 mila lagun hil zirela goseak munduan, egun berean 15.000 lagunek hartu zutela hiesa...

■ Zure lan honek harrera ona izango duelakoan al zaude?

Beno, zenbaitetan ematen ditudan iritziak direla-eta, ziur aski eztabaida sortuko du. Baina horretaz aparte, saiatu naiz euskara erraza erabiltzen, baina ez pobrea; eta datu piloa ematen dut, baina nik uste irakurlea datuekin ez itotzeko moduan.

LIBURUAK

EUSKAL KARMA

Jon Alonso

SUSA

150 orrialde

1.900 pezeta

76 libera

11,42 euro

MARTETAR EUSKALDUNA ARANTZAZUN

Ironia dario Jon Alonsok Susa argitaletxearen eskutik kaleratu duen "Euskal Karma" nobelari, non martetar euskaldun baten bisita jasotzen duten Euskaltzalgintza Orokorraren Batzar Nagusiko partaideek, doi-doi beraien arteko onena erretreta hartu eta Amazonia aldera bizitzera joan zaienean. Martetar horren bisitak mila bider sumatutakoa egiaztatzen du, alegia euskara dela hiperespazioan erabili ohi den hizkuntza, martetarrak euskara batua bezain ongi menperatzen baititu euskalki guztiak. Bere osasun linguistikoaz txunditurik, hizkuntza salbatuko duen bitartekoa eskatzen diote besteei, eta hark, abiapuntu gisa, literatur kanon bat edukitzea gomendatzen die. Kanon hori eduki zezakeen pertsona bakarra, ordea, Amazonian dago, eta harantz abiatzen da nobelako protagonista, hamaika abentura biziz bere ahaleginean.

KOLDO MITXELENA
GURE ARTEAN/
ENTRE NOSOTROS

Koldo Mitxelena

ALBERDANIA

443/ 509 orrialde

4.000 / 4.000 pezeta

160 / 160 libera

24,04/ 24,04 euro

MITXELENAREN IDAZLANAK, BAITA GAZTELERAZ ERE

Gipuzkoako Foru Aldundiaren laguntzaz eta Anjel Lertxundik zuzendurik kaleratu du Alberdania argitaletxeak euskara batuaren sortzaile izan zen Koldo Mitxelena hizkuntzalari eta pentsalari handiaren idazlanen bilduma hautatu hau. Bi liburukiz osaturik dago: bata euskaraz, bestea gaztekeraz, Jorge Jimenez Bech-ek egindako itzulpena bide. Nolanahi ere, irakurle euskaldunak zein gaztekeraz nahiago duenak bertan aurkituko dituen gogoeten artean, ez daude bakarrik Koldo Mitxelenak euskara eta euskal literaturaren inguruan egin zituenak, gizona bere osotasunean agertu nahi izan dutelako, Mitxelenak pertsona eta zientzialari bezala beste alor ezberdin askoren inguruan egin zituen hausnarketak ere jasoz. Eta Mitxelenarentzat gizakiaren kezka intelektual oro zen jakingarri, ez zegoen zientzia arloko deus hura epel utziko zuenik.

JAKIN

Batzuen artean

JAKIN

117 orrialde

1.000 pezeta

40 libera

6,01 euro

"JAKIN"EN 2001EKO BOSGARREN ZENBAKIA KALEAN

Hiru gai nagusi jorratzen ditu "Jakín" aldizkariak bere azkenengo zenbaki honetan. Koldo Izagirrek, "Uraren bidea" deritzan lanean, Susa argitaletxearen XX. Mendeko Poesia Kaierak bildumaren hirugarren emanaldiari buruz dihardu, Lauaxeta, Bitoriano Gandiaga, Jose Angel Irigaray, Amaia Lasa, Joxe Austin Arrieta, Joxean Muñoz, Omar Nabarro, Felipe Juaristi eta Pako Aristi dituelarik hizpide. Gero, Iban Zalduak euskal kritikaren zailtasun eta ezintasunaz egindako hausnarketa dator. Eta ondoren, Xabier Erize eta Pilar Marinek Quebecen cree herriak bizi duen egoeraren inguruan egindako lana. Horiez gain, Joxerra Garzia idazleak Antonio Zavala idazle, bertso-biltzaile eta aztertzaileari egindako elkarrizketa eta Joseba Balerdi, Urtzi Urruti-koetxea, Iñaki Martinez de Luña eta Amatiñoren lanak irakur daitezke.

Zure gorputzak 8 orduko atseden behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsuena. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

MANTXUT MANTXUT?

Zazpiak Batman
ARGIA
64 orrialde
1.200 pezeta
48 libera
7,21 euro

HIZKUNTZA BIZIA DASTATZEKO ARIKETA DIURETIKOA

Hiztunek bere hizkuntzarekin jolas egitera ausartzen direnean hizkuntza hori bizi-bizia dagoenaren seinale nabaria dela-eta, "Mantxut Mantxut?" plazaratu dute Zazpiak Batman kolektibokoek. Webgunea eta guzti duen "Mantxut Mantxut?" hau, Asisko Urmeneta komikilaria eta Jon Alonso idazlea buru dituen Zazpiak Batman kolektiboak iaz kaleratu zuten "Mantxut?" jostagarri haren jarraipena da, alegia marrazki adierazgarriak lagun dituzten euskal esapide esanguratsuen bilduma dibertigarria. Ariketa diuretikoa hau osatzeko orduan, hiru iturritik edan dute egileek: tradizioetik, esapide horiek "klasikoei kenduak" direlarik; baina lehendik ere hori egina zegoenez, kalera irten eta entzun dituzten esaldi xeblereenak ere jaso dituzte; eta azkenik beraien "baratzekoak" sartu dituzte, alegia beraiek propio asmatutakoak.

EUSKALDUNEN INGURUGIROAN (ESPASIOA ETA DENBORA)

Txomin
Peillen
DAKIT
127 orrialde
950 pzta./ 38 lib.
5,71 euro

EUSKALDUNOK ETA ESPASIOA ETA DENBORA

Dakit argitaletxeak plazaratu duen liburu txiki bezain mamitsu honek Txomin Peillen Karrikaburu idazle, euskaltzain eta Paue Aturriko unibertsitateko irakasle emeritu denaren "Euskaldunen ingurugiroan (espazioa eta denbora)" saiakera eskaintzen digu. Bi atal nagusitan banatu du egileak bere lana. Lehenengoan, espazioari eta denborari dagokienez euskarak duen hiztegi aberats eta oparoa aztertzen du, gure arbasoek erabiltzen zituzten kontzeptuak ere gogora ekarriz. "Adigaiak euskal pentsaeran" izenburua duen atalean, berriz, espazioaz eta denboraz euskaldun zaharrek zituzten sineste eta usteak errepasatzen ditu, jarraian olerkari, idazle eta filosofoen pentsaeran eta sinbologian nola izan diren jasoak azaltzeko. Eta horrekin guztiarekin Peillenek ateratzen dituen ondorioak, zer pentsa emateko modukoak dira...

DIOSALAK ESPIRITUEN GAZTELUTIK

Thomas Brezina
DESCLÉE DE
BROUWER
170 orrialde
1.601 pzta./64 lib.
9,62 euro

MUNSTRO JATORRAK, 10 URTETIK AUERRERA KOENTZAT

Xabier Mendiguren Bereziartuk euskaratutako idazlan hau Thomas Brezina alemaniarra idatzi eta Bernhard Förthek marraztutako "Nire munstro guztiak" bildumakoa da, eta irakurle gaztetxoei zuzendurik dago. Hamar urteko mutiko nahiko bakarti bat du protagonistatzat. Koldarra zela pentsatu eta bizitza nahikoa aspergarria zeraman, harik eta azken munstroak ezagutu zituen arte. Baina Luzilla, Hankatxo, Zerbi, Frankestentxo, Boris Dardarizo, Monbo Momia eta beste munstroen lagun mina egitea lortu zuenetik, ez du aspertzeko betarik: edo barre algaraka dabil, munstro maitagarri horiei bururatzon zaizkien txantxekin, edota erabat izuturik, bere adiskideak nola salba ditzakeen ezin asmatutik. Izan ere, munstroak arrisku larrian bizi dira, bikote maltzur batek harrapatu nahi dituelako, munstro-zirko bat osatzeko asmoz.

DISKOA

HURRENGO GOIZEAN

Ruper Ordorika
METAK
11 kanta
2.551 pzta./102 lib.
15,33 euro

RUPER ORDORIKAREN AZKENEKO EMAITZA

Ruper Ordorika kantuegile eta kantari oñatiarrak plazaratu duen azkeneko emaitza dugu "Hurrengo goizean". Bertako "soul" a, rock-baladak, pop preziosista, folk-rocka zein bals-popa eta beste abar luzea eskaintzen dituen disko hau grabatzerakoan, luxuzko musikariaren laguntza izan du Ordorikak: Ben Monder eta Kenny Wollesen jazzjole estatubatuarrena eta Lou

Reedek daukan laguntzailerik gailena den Fernando Saunders baxujolearena. Eta denen artean, "Hurrengo goizean" egin dute, hamaika kanta hauexez osaturiko CDa: "Halako gau batez", "Bihotz begiekin", "Zure ate ondoan", "Ttikiegi", "Fatuaren baitan", "Zazoigarrenean", "Desiorik onena", "Noeren ontzi batean", "Mila gau (eta bat gehiago)", "Hargiñenean" eta "Gorde Gordeka".

GETXO, abenduak 15
Antzerkia
Atalaya konpainiak
Borja Ortiz de Gondra
getxotarraren
"Exiliadas" obra
antzeztuko du.
Getxo antzokia

GERNIKA-LUMO,
abenduaren 13tik aurrera
Jardunaldiak
Abenduaren 13,14,15 eta
2002ko urtarrilaren 19an
jardunaldi eta mahainguruak
burutuko dira korrespontsialek
Espainiako Gerra Zibilean izan
zuten eginkizunaren inguruan.
EHU (Leioan) eta Gernikako
Bakearen Museoa

DONOSTIA, abenduak 16
Bertsolari Txapelketa
Nagusia
Kanporaketetan sailkatutako
7 bertsolariak eta aurreko
txapeladuna izan zen Andoni
Egaña arituko dira finalean.
Añoetako Belodromoa
11:00

MIARRITZE,
abenduaren 31 arte
Erakusketa
Afganistango arte eta
historiari gerturatuko
gaituen erakusketa. I.
mendetik gaur
egunerainoko bidaia
luzea egiten da.
Afganistango zizel lan,
argazki eta karta
geografikoak ikusi ahal
izango dira.
Asiatica erakustokia

BILBO, abenduak 15
Jaialdia

III. Mundua eta Bakea
erakundearen eskutik,
Palestinako jaki, artisautza,
dekorazio, desfile eta
musika dastatzeko aukera
izango dugu.
Kafe Antzokia
20:00

GASTEIZ, abenduak 15
Kontzertua
Estatu Batuetako Mark Lenegan,
Splitsille eta Mike Johnson
musikariek kontzertua eskainiko
dute bertaratzin direnentzat.
Azkena aretoa
21:00

BERGARA,
urtarrilaren 9a arte
Lehiaketa
Amodiozko Gutunen
X. Lehiaketan parte
hartu nahi duenak
urtarrilaren 9a arte du
lanak aurkezteko
aukera. Gehienez bi
foliotako luzera izan
behar dute lanek. Sari
banaketa otsailaren
14an egingo da.
Jardun elkartea

USURBIL, abenduak 16
Pailazoak
"Takolo Pirritx eta Porritx"
pailazoak Usurbilen emandakia
eskaniko dute ARGIAren
Adiskideen Usurbilgo Taldeak
antolatuta. Sarrerak 650 pezeta balio
du aldez aurretik eta 800 pezeta
bertan erosiz gero.
Oiaro kiroldegia
16:30 eta 18:30

BAIONA, abenduaren
30a arte
Erakusketa

Baionako Gure Irratiak
erakusketa bat paratu du
bere egoitzan, bere
sorreraren 20. urtemuga
ospatzeko. Ez da hau
marxan duten proiektu
bakarra. Hendaian Antxeta
Irratia sortuko baitute
aurki.
Gure Irratiko egoitza

IRUÑEA, abenduak 16
Antzerkia

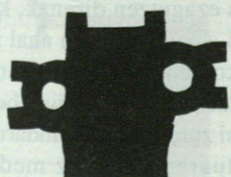
Esteve y Ponce taldearen eskutik
"Mala Leche" antzezlan ikusgai
izango da. Dantza eta musika
batuz absurdoa, surrealismoa eta
sarkasmoa lantzen dituzte
antzezlari honetan.
Nafarroako Antzerki Eskolako
aretoa
20:00

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen ediziozko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Garai honetan ezin ditugu udaberrira begirako ohiko lanak deskuidatu. Beraz, tipulak, ilarrak... erein eta landatu ahal izateko sailak prest eduki beharko ditugu ordurako.

ELKAR GOZATU

Landarezale berexientzako moduko lanetaz idatzi dut azkenaldian baina udazkeneko gau luzeenen garai honetan ezin ditugu deskuidatu udaberrira begirako ohiko lanak. Lurra prantatzea izango da garrantzitsuenak. Konturatzerako Eguberrietako txoraldiaren sasia sartuko gara eta eguna gauari minutuak lapurtzen hasten denean babak, ilarak, tipulak eta abar erein eta landatzeko sailak pronto izan behar ditugu. Lurra simurtu eta buztintsua bada karekuz gero geroko lanen erdia baino gehiago aurreratua izango dugu.

Baratxuria edo berakatza ereiteko, hobeto esanda landatzeko sasoi da orria erortze eta garia ereite garai hau. Ezki eta

astigarren horiari, zumar, intxaurren, pago eta sagarrondoaren laranjari, likidagarri, zuhandor, gerezio eta udareon-

doen gorriari baba darizula so konturatzerako alde egin badizu azaroak, abendua eta eguraldiak lagunduz gero urtarri- la ere ez da beranduegi baratzeri begiak lurreratzeko. Lan hau marrubidi edo mailukitegia txukundu eta berritzearekin batera egiten dela ez ahaztu.

Eguberri txoroak aipatu ditut lehen. Ohikoak dira urte garai honetan azalea eta pazko lorearen emana. Kontuz erostekoan. Txoro-punttu gorenean zaude- nean behintzat ez erosi. Batetik zein bes- tetik lore deigarriak erdi itxirik dituen aukeratu eta berotik urrun eduki. Luzea- go elkar gozatuko zarete.

◆ **JAKOBA ERREKONDO**
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Espainiako Familia eta Medikuntza Elkarteak azaroaren erdialdean Donostiako Kursaa- lean egindako Kongresuak aurrikuspen guztiak bete zituen, bai zientifikoki bai antolaketan ere.

4.500 MEDIKU KURSAALEAN

Aurreko ale batean iragarri bezala (ikus ARGIA, 1823. zenba- kia), duela hilabete SEMFYC elkar- teak, alegia Familia eta Komunitate Medikuntzako Espainiako Elkarteak, Donostian XXI. Kongresua antolatu zuen. Eta nota onarekin gainera, antolatu ere. Aurrez egindako aurreikus- pen guztiak gaindituz, azaroaren 15, 16 eta 17an 4.500 biltzarkide agertu ziren Kursaa- leko Jauregi- ra, hainbat taldetan gai ezberdinak jorratzera.

Tamaina horretako biltzar batek ezin- bestean sortzen dituen jende- pilaketak eroso gaindituz, eta aurrez prestatutako egitarauari zintzo eutsiz, Donostiako talde antolatzaileak bere gaitasuna eta gauzak egoki eta ongi egiteko ahalmena

ALBERTO ELOSEGI

erakutsi zuen, maila zientifikoari bezala, baita bertara hurbildu ziren biltzarkideen erosotasunari ere begiratuz.

Eduki zientifikoari erreparatzen badiogu, eta kontsultaren antolamendu- ren inguruan prestatutako atalean, Andoaingo Osasun Zentroko medikua den

Juanjo Bilbao adiskideak dioenez, "esan daiteke etxeok ongi edo oso ongi egon zirela, eta Donostiak ondotoxoa erakutsi duela horrelako batzar- raka aurrera eramateko duen prestutasuna". Mahai horretan era guztietako ikuspegiak eduki zuten bere lekua: hasi "10 minutuko Platafor- ma" izenarekin ezagutzen direnak, kontsultan gaixoari atentzioa eman ahal izateko gutxieneko denbora hori eskatzen dutelako, eta klausurako hitzaldian beren protesta erakutsi zutenetarik, indarrean dagoen dekretuaren eraginez mediku interinoak finko bihurtzen baititu, Fam- ilia eta Komunitateko Medikuntzan espe- zialista direnen eskubideak zapuztu eta gutxituz.

◆ **JABIER AGIRRE**

Donostialdea.

Bidasoaldeko talaiak

Aste honetan Irun eta Hernani artean ibiliko gara. Bitarte horretan Txingudi gaineko talaia natural zein artifizialak ezagutuko ditugu, Aiako Harria, esate baterako. Irun eta Hernani herriak ere gure zain dauzkagu eta bidaia bukatze aldera Artikutzako orube emankorrek ongi etorria emango digu. Ibilbide gipuzkoarra bada ere, hein handi batean, eguraldiak lagun eta gogoz bagara Goizuetatik egingo dugu azken osteratxoa.

■ Artikutzarako bidean pagadi hostotsua.

Ihesi sailaren babeslea

Usurbilgo Udala

Euskarak ez du mugarik!

EUSKAL PRESOAK
EUSKAL HERRIRA

USURBIL

tsuak ditugu, hala nola, Jasokundeko Andra Mari eliza (XIII. mendea), atxikiriko Murgia jauregia eta Plaza Etxe, Goikoetxe, Bortae-ne eta Artola jauretxeak.

GOIZUETARAKO BIDEA

Hermitik irten eta errepide nagusia ezkererantz hartuz, Ergobia pasatu ostean Hemaniko ateraino ailegatuko gara, baina bertan sartu aurretik beste ihesalditxo bat proposatzen dizuegu, ezkerreko Goizuetarako bidea hartuz.

Urumea ibaiaren eskuinaldearen ondotik doan errepide polit honetan zehar lehenbizi Fagollaga auzoa igaroko dugu, eta laster Ereñotzu. Nafarroan sartu aurretik pasako dugun Hemaniko azken auzunea Pagoaga da.

140. kilometroan Nafarroan sartu eta paisaia are ederrago eta basatiagoa bihurtzen da, Organbideko benta eta Izkibi kanpina atzean utziz Goizuetaraino ailegatzen garen arte (155 km.). Alde guztietatik baso ederrez inguratua, herri atsegin honek erakusteko moduko hamaika xehetasun du: XVI. eta XVIII. mende arteko etxe zahar dotoreak, Santa Maria eliza gotikoa, Erdi Aroko zubiak eta dorretxeak, ermitak... Errepide berberetik itzuliz (ez zaituzte aspertuko), ibilbidea Hemanin bukatuko dugu.

IRUN

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 18 km.
Altitudea: 21 m.
Biztanleak: 55.686
Euskaldunak: %29

Azalera: 43 km²
Dentsitatea: 1.295 bizt./km²
Jaiak:
San Markos (apirilak 25)
San Martzial (ekainak 30)

Hainbeste urtetan muga-hiri izan den hau, kokapen estrategikoa dela-eta, aspaldian populatzen hasi zen, erromatarren garaitik gutxienez. 1203an agiri batean lehen aldiz agertzen denetik, 1766an Hondarribiarekiko independentizatu eta hiri bihurtu zen arte, bizilagunekin liskarrak ugariak izan ziren.

Kokapena zela-eta, hiriak eraso eta suntsipen asko ezagutu zituen. Lortutako garaipenik handiena 1522ko San Martzialekoa izan zen. Eta, nahiz eta 1659an Faisaien irlan Pirinioetako Bakea sinatu, honek ez zuen luzaro iraun. Beste garaipen handia 1813koa izan zen, San Martzialeko bigarrena eta frantziarrak botaz Independentzia gudari amaiera eman ziona. Karlistadek eta Gerra Zibilak ere eragin handia izan dute hirian.

IKUSTEKOAK

Bisitaldia Luis Mariano izeneko lorategan hasiko dugu, Frantzian izen handia lortu zuen kantariari eskainia. Bere parean, Colon pasealekua zeharkatuz Zabalgune plaza dugu, musika kioskoarekin. Beste aldean dugun Argentinako Errepublikako kalean eskuinera eta handik gutxira Iparralde etorbideetik ezkererantz eginez Gernikako Arbola plazara iritsiko gara.

Hemen berriz ere eskuinerantz, Tadeo Murgia kaletik Santiago kalea harrapatuko dugu, hiriko zaharrenetakoa eta amaieran Junkaleko Andra Mari eliza nagusia ikusiko dugu. 1606an amaitua, 100 urteren ostean, gotiko zaharra eta euskal Berpizkundeko gotikoaren elementuak nahasten dira. Barruan, Ama Birjinaren irudia duen erretaula nabarmentzen da.

HONDARRIBIKO AIREPORTUAREN ONDOTIK

zuzen abiatuz, 2 kilometrotan monumentu aberatsak dituen Irungo erdigunean sartuko gara. Berau zuzen zeharkatuz, lehenbizi Behobia-rantz eta gero San Martzial-Aiako Hamirantz abiatuko gara. Lehenengo, Irundik irten eta ezkerreko desbideratuko gara, Txingudiko bista bikaina eskaintzen digun San Martzial basilizara igotzeko.

Ikuspegiak gozatu ondoren, itzuli eta ezkererantz Aiako Hamira hurbilduko gaituen errepideari jarraituko diogu 69. kilometroan Aiako Harria ikusgarria gure artean agertzen den arte, Bertako gailurretara iristeko abiapunturik onena 3 kilometro gehiago eginda harrapatuko dugun Ingelesaren gaztelua izeneko parajea da. Jaitsieran mendia miresteko hainbat behatoki natural aurkituko duzue. 3,5 kilometro geroago Oiartzunen sartuko gara. Laster enparantzaren ondotik pasatu eta bidegurutze hirukoitzean erdiko bidea hartuz zeharkatuko dugu herria.

ARTIKUTZA

Artikutzara joan nahi baduzue, hortik 2 kilometrotara ezkerre-ra jo, Iturriotz-Altzibar norabidean, eta beti zuzen jarraitu, Oiartzungo azken bidegurutzetik 14 kilometrotara Bianditz lepoa harrapatzen duzuen arte. Hortik aurrera Artikutzako orubeari sarrera ematen dio baserriraino 1,5 km. besterik ez zaizue falta. Hori bai, bertan sartzeko Donostiako Udalaren baimena eskatuko dizuete.

Bianditz gaina baino kilometro bat lehenago ezker-beherantz Oianlekuko harrespilak bisitatu, eta Bianditzeko gailurrean bista politak ikusteko aukera izango duzue. Orubean bertan (Nafarroan kokatua, baina 1919an Donostiako Udalak erosia) pagadi ederraren artean haritz franko ere ikusiko duzue, Udalak jarritako beste zuhaitz mota askoren artean.

Berriz ere Oiartzungo bidegurutzean (117. km.) zuzen segi, eta 700 metrora ezkerreko abiatuko gara (Alcampo hipermerkatuaren ondotik) eta 8 km. barru "sagardoaren hiriburura" iritsiko gara, Astigarragara. Sagardotegiez gain, herrian monumentu balio-

Abenduko

Larrun

Afganistan eta gero, nondik nora joko du EEBBen gerra estrategiak?

Mugimendu islamistak mundu musulmanean.

Zein sostengu maila du Bin Ladenek gizarte islamiarretan?

Ekialde Erdia, garapenean ezin aurrera egin. Zergatik?

Norantz doa mundua irailaren 11-az geroztik?

Mahaingurua

■ Manuel Martorell

■ Mikel Aramendi

■ Javier Aisa

Iritzi Artikuluak

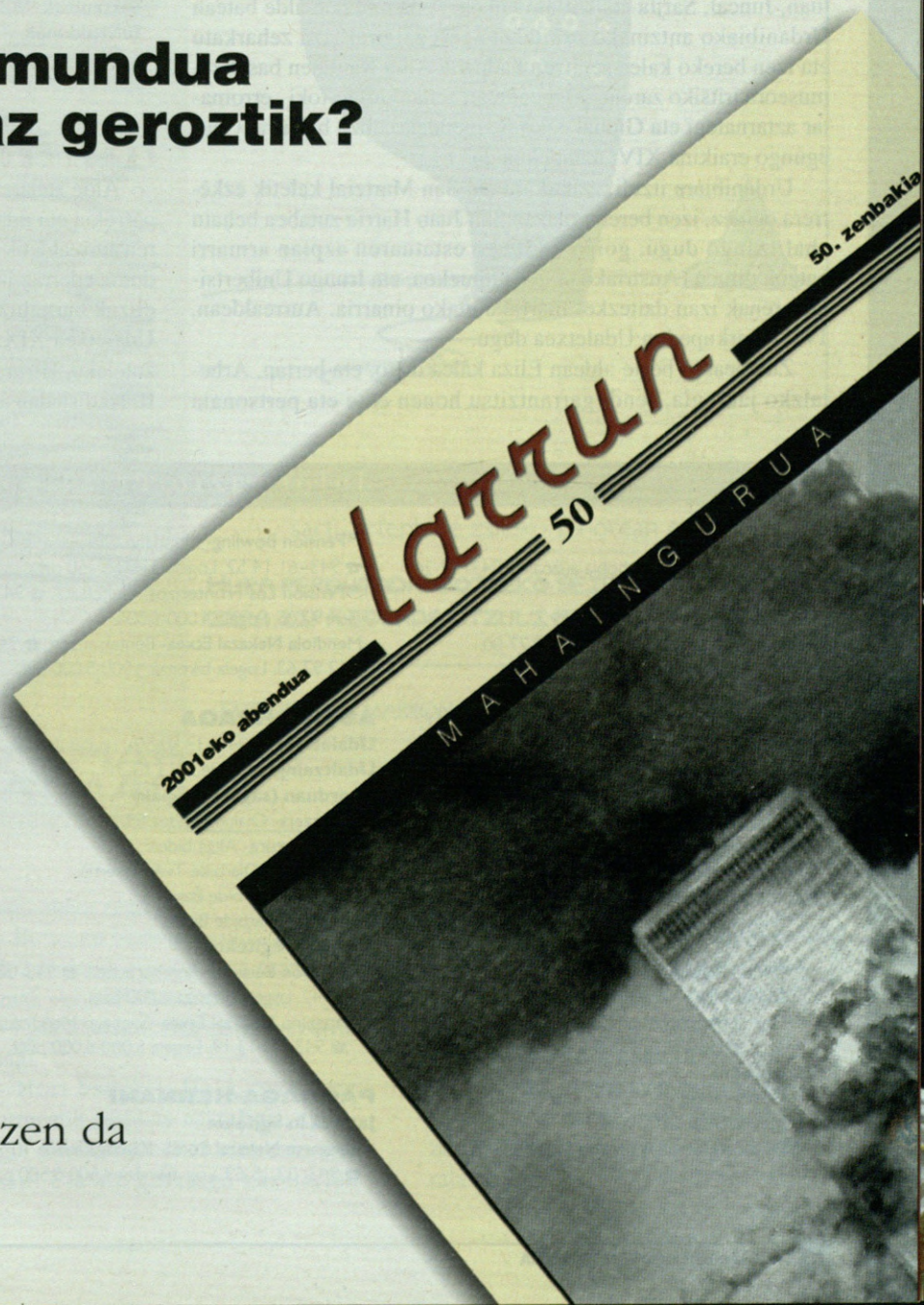
■ Luis Guridi

■ Gabirel Ezkurdia

■ Josu Amezaga

■ Jose Mari Etxeberria

LARRUN hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

■ Hiru haitzarrek osatzen dute Aiako Harria.

Elizaren atzean beste hiruz plaza edo parke datozkigu segituan, Juncal, Sarjia eta Urdanibiakoa. Azken honen alde batean Urdanibiako antzinako ospitalea ageri zaigu. Plaza zeharkatu eta izen bereko kalea segitzen baduzue Ama Xantalen baseliza-museora iritsiko zarete, 20 mendetan zehar gurtze-toki, erromatar aztarnategi eta Gipuzkoako X. mendeko eliza bakarra. Gaur egungo eraikina XIV. mendekoa da.

Urdanibiara itzuli, zeharkatu eta San Martzial kaletik ezkerre eginez, izen bereko plazan San Juan Harria zutabea behatu ahal izango dugu, goian 1850eko estatuaren azpian armarri batzuk dituen (Austriako etxea, Gipuzkoa, eta Irungo Unibertsitatearenak izan daitezke) marraztutako oinarria. Aurrealdean, 1763ko arkupedun Udaletxea dugu.

Zutabearen beste aldean Eliza kalea dago, eta bertan, Arbe-laizko jauregia, sendi garrantzitsu honen etxe eta pertsonaia

garrantzitsuen ostatu izandakoa. Atalde barrokoa azpimarratzeko modukoa da. Berriz ere San Juan Harria zeharkatuz, Kale Nagusitik (Zabaleta etxe dotorearen aurretik) Aureliano Galiano lorategietara iritsiko gara, hasi garen lekutik oso gertu.

AIAKO HARRIA

Hamaikatxo izen dituen eta hainbat lekutatik ikusgai den granitozko mendizerra hau Gipuzkoako zaharrena da eta hiruhaitzarrek osatzen dute: Irumugarrieta, Txurumuru eta Erroilbide. Beren azpian, erromatarrek lantzen hasitako meategietako galeriak, leizeak, pasabideak, monolitoak ageri dira.

HERNANI

Herrialdea: Gipuzkoa
Donostiara: 10 km.
Altitudea: 42 m.
Biztanleak: 18.899
Euskaldunak: %53

Azalera: 40 km²
Dentsitatea: 472 bizt./km²
Jaia:
Ihauteriak
San Joan (ekainak 24)

IKUSTEKOAK

Alde zaharra eta plaza aldea (Gudarien enparantza, San Juan parrokia eta udaletxea) dira interesgarriak. Esaterako, udaletxearen aurrealdetik irteten den kalea lorez beteriko balkoi eta etxe belduna ederraz jantzita aurkituko duzue. XVI. mendeko San Juan elizak barneluzego bakarra du, gurutze latindar plantan egina. Udaletxea XIX. mendekoa da, aurrekoa II. Karlistadan suntsitu zutelako. Hiria mendean hartzen duen Santa Barbara gotorlekua II. Karlistadan altxatu zen, bertako ermita berriagoa bada ere.

Informazio Praktikoa

IRUN

Turismo Bulegoa: Behobia auzoa. ☎ 943- 62 26 27.

Udaltzaingoa: ☎ 943- 62 02 39.

Bidasoako Ospitalea: ☎ 943- 00 77 00.

Kotxe-Tailerrak

Sagu Mekanika- Izaga 5. ☎ 943- 62 93 88.

Talleres Joserra- Jose Egino 4. ☎ 943- 61 32 17.

Jatorduan:

Jaizubia Jatetxea- Urdanibiako Hiriska.

Mertxe Jatetxea- Francisco Gainza 9.

Patrixi Erreategia- San Martzial mendia 3.

Vitoria Jatetxea- Arbesko Errota 19.

Nagore Sagardotegia- Gabiria 13.

Jan eta lo egiteko:

***Hotel Urdanibia- Jaizubia Hiribidea. ☎ 943- 63 04 40. Logela bikoitza 17.600 pzta.

***Hotel Alcazar- Iparralde 11. ☎ 943- 62 09 00. Logela 9.800-12.500 pzta.

**Hostal Machinventa- Colon 21. ☎ 943- 62 13 84. Logela bikoitza 5.000-5.900 pzta.

Lo egiteko:

**Hostal Lizaso- Aduana 5-7. ☎ 943- 61 16 00. Logela 4.000-5.700 pzta.

**Pensión Europa- Iparralde 59. ☎ 943- 62 21 44. Logela 4.650-7.400.

**Pensión Bowling- Mourlane Mitxelena 2.

☎ 943- 61 14 52. Logela 3.700-5.250 pzta.

**Pensión Los Fronterizos- Geltokia 7. ☎ 943- 61 92 05. Logela 4.000-6.000.

Mendiola Nekazal Etxea- Bentak auzoa. ☎ 943- 62 97 63. Logela bikoitza 4.000-5.000 pzta.

ASTIGARRAGA

Udaletxea: ☎ 943- 33 50 50.

Udaltzaingoa: ☎ 943- 33 13 31.

Jatorduan (sagardotegiak):

Gurutzetza- Oialume bidea 59.

Buenabentura- Alta bidea.

Mendizabal- Oiarbide Txiki Baseria.

Oiarbide- Oiarbide Baseria.

Sarasola- Oiarbide Bidea.

Jan eta lo egiteko:

**Pensión Beizama- Ergobia auzoa. ☎ 943- 55 00 42. Logela bikoitza 6.500 pzta.

Arraspine Nekazal Etxea- Santiago Mendi auzoa. ☎ 943- 33 13 19. Logela 5.000-6.000 pzta.

PAGOAGA-HERNANI

Jan eta lo egiteko:

Belazarte Nekazal Etxea- Pagoaga auzoa 10.

☎ 943- 33 15 69. Log. bikoitza 4.500-5.500 pzta.

Pagoaga Nekazal Etxea- Pagoaga auzoa 1.

☎ 943- 33 20 73. Log. bikoitza 3.500-4.000 pzta.

GOIZUETA

Jatorduan:

Elorde Jatetxea- Kale Nagusia 31.

Jan eta lo egiteko:

Camping Iskibi- Hernanira bidea (3 km). ☎ 948- 51 42 77.

HERNANI

Udaletxea: ☎ 943- 33 32 88.

Udaltzaingoa: ☎ 943- 55 26 96.

Larrialdiak: ☎ 943- 55 00 91.

Kotxe-tailerrak

Talleres Beldarrain- Atzieta 25. ☎ 943- 55 39 27.

Talleres Biyak- Eziago Poligonoa 7. ☎ 943- 55 29 98.

Jatorduan:

Saretxo Erreategia- Santa Barbara 93.

Errioguarda-Enea Jatetxea- Iturriaga 10.

Txintxua Jatetxea- Zikuñaga 76.

Jan eta lo egiteko:

Sansonategi Nekazal Etxea- Martindegi auzoa.

☎ 943- 33 04 29. Log. bikoitza 4.500-6.000 pzta.

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

ZER DA?

Jaurilaritza berriaren lehen bilere-
tako bat Miramar Jauregian burutu
zen.

Atsedendietako batean Juan Jose
Ibarretxe lehendakaria eta Miren
Azkarate Kultura Kontseilaria lora-
tegira atera ziren. Handik Kontxako
badia oso ongi ikusten da eta:

- Hara Miren ikusten al duzu han
Aquarium-aren parean dagoen itsa-
sontzi urdin eder hura? -galdetu
zion lehendakariak-.

- Bai, ikusten dut, baina hura,
lehendakari jauna, ez da itsasontzi
bat, yate bat baizik.

- Seguru al zaude?

- Bai, bai.... Egin kontu, ni donos-
tiarra naiz eta Kultura Kontseilaria
izan baino lehen, Euskaltzaindiko
kide ere izan naiz eta...

- Ongi, ongi... Sinesten dizut.
Beraz hori yat... iat... hiat... -lehen-
dakaria zalantzan-. Aizu Miren eta
hori nola idazten da?

Eta isiltasun momentutxo baten
ondoren Miren Azkaratek:

- Lehendakari jauna, arrazoi
zenuen... Hori itsasontzi bat da!

SAENZ DE SANTAMARIA ETA RAJOI

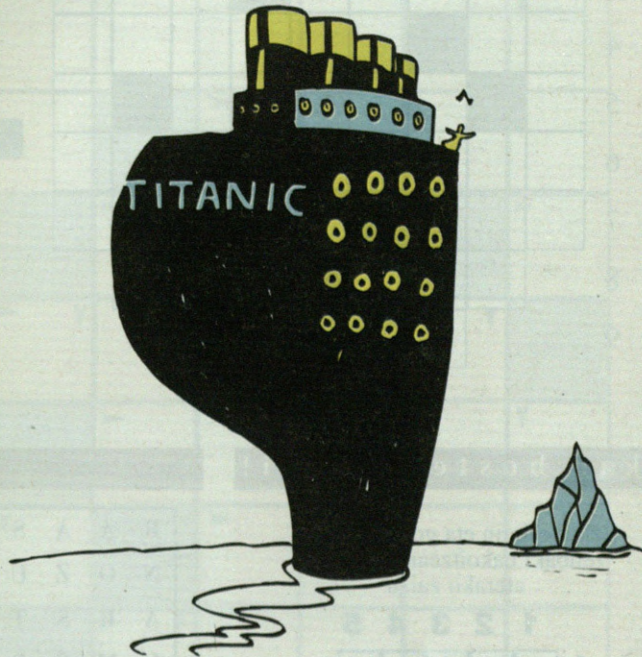
Saenz de Santamariak duela aste
batzuk egin zituen adierazpenak egin
eta gero, Rajoi ministroak bulegora

LUXURIA
LUXURIA
LUXURIA

2AZPIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

PERGUTADA

Atarramendu onik espero ez daitekeen egoeran
sartu, irtenbide zaileko tenorean egon

**HURA PERGUTADA! GOIZEKO SEIETAN, OINEZ ETA
ZIPA-ZIPA EGINDA ITZULI BEHAR IZAN GENUEN!**

EMBARCADA, MARRON, PRINGADA / GALÈRE / A FUCK-UP

deitu omen zuen eta :

- Baina zu burutik eginda al zaude
edo? Nolatan ausartu zara esan ditu-
zunak esatera? -haserre bizian-.

- Egia direlako! Nik ez dut gezurrik
esan!

- Hori badakit. Hain zuzen ere
horregatik asaldatu naiz. Egia, egia...
Egia direla eta zer? Horiek ezin dira
esan! Eta are gutxiago kazetarien

aurrean!

Eta orduan Saenz de Santamariak:

- Eta zuk ba al dakizu zertan dugun
antza guardia zibilaren "gorputzak"
eta nik?

- Zuk esan beharko didazu -ministro-
ak, galderak ustekabeen harrapatuta-.

- Bada, ni generala naiz. Eta guardia
zibilen artean ere, ustelkeria "gene-
rala" da!

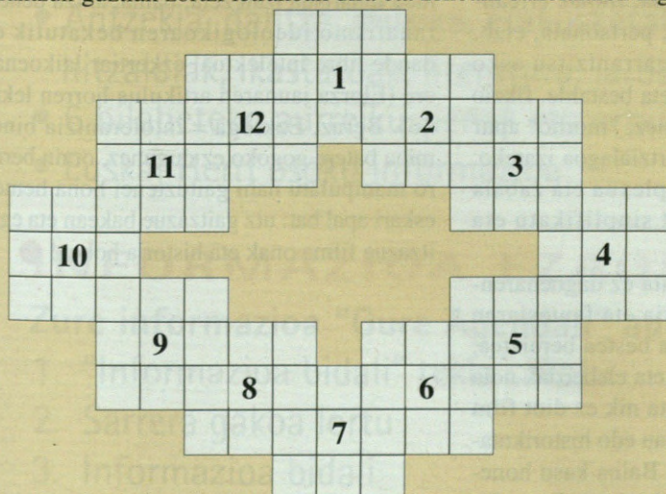
Hitz Gezidunak

	Belazea	Itxura	Krudel- keria	Uso ar	●
	Deitura	Elurretako animalia	Kobaltoa	Zah., Irlanda	
	Letoniako biztanle				
	Txunditu				
Izena	Behatz		Sustrai		
Euskal borrokalari	500		Zango atal		
			Nahastura trinko		Kontso- nantea
			Nitrogenoa		Agertzen ari da
Fosforoa	Erdiaren erdian		Naizen honek	500	
Erregalia	Urteen kopurua		Diosal hitza	Bizki	Karrika
			Anaiak		
			Uranioa		
Da, niri	Toka, dugu		Letoniako hiriburua		
	Interjek- zioa		1000		
		Bokala	Gizon izena		
		Kontso- nantea	Iodoa		
Txingurri			Interjek- zioa		

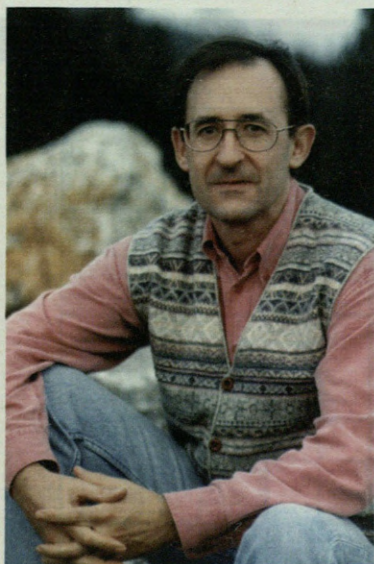
Pertsonaia: Athletic klub futbol taldeko entrenatzailea

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Minak, latzak
- 2.- Senideak
- 3.- Gezurrak esan ohi dituenak
- 4.- Bihurtu
- 5.- Oihua
- 6.- Pl., suzko arma
- 7.- Erraz galtzen edo hondatzen dena
- 8.- Adarrak dituenak
- 9.- Arbola mota
- 10.- Ludopatiaren gaitza duena
- 11.- Zuloa duena
- 12.- Eraikin gotorra

IÑAKI MENDIGUREN

Ezkiogako "visionario"ak (eta aprobetxategi asko)

Ez dakit ARGIAren irakurle askok izango duzuen ikusita M. Gutiérrez Aragónen "Visionarios" filma. Baina Ezkioga (gaur egun, Ezkio-Itsaso) bertan protagonista denez, hona hemen ezkiotar baten iritzia.

Ez dakienarentzat labur esanda, 1931ko ekainaren bukaeran hasita, Ama Birjinaren ustezko agerraldi batzuk izan ziren Ezkion, sei hilabetea (garai hartan!) milioi bat lagun baino gehiago gure herrira erakarri zutenak. Gertakizun erlijioso haiek oihartzun politiko ozena izan zuten, eskuinak asko erabili baitzituen Espainian sortu berria zen II. Errepublikaren aurka. Orduan gertatuari buruz bada liburu eder bat, William Christian antropologo estatubatuarak ingelesez idatzia, eta "Las Visiones de Ezkioga". "La Segunda República y el Reino de Cristo" tituluz Ariel-ek gaztelaniaz argitaratua 1997an. Liburu honek alderdi askotatik aztertzen ditu gertakizunak, eta lan zehatza da, zorrotza, oso dokumentatua, irakurterraza, bizi diren protagonistekiko begirune handikoa... Benetan zer gertatu zen jakin nahi duenak ezinbesteko materiala du bertan.

ORAIN EZKIOTAR ASKO haserre samar dago filman ez direlako gertakizunak zuzen agertzen. Eta egia da; filmak errealtatetik zenbait elementu, pertsonaia, etab. jaso ditu; baina gauza garrantzitsu asko kanpo uztea erabaki du; eta bestalde, fikzio asko erantsi dio, dirudienez, "morbo" apur bat eman eta filma komertzialagoa izateko. Gainera, fenomeno konplexua eta zabala izan zen zerbait erabat sinplifikatu eta mugatu du.

Jakina, oso informatuta ez dagoenarentzat ezinezkoa da historia eta fantasiaren nahaste horretan bata eta bestea bereiztea. Gutxi gorabehera filmak eta eleberriak nola egiten diren badakigu, eta nik ez diot film komertzial bati ikerketa-lan edo historikotasun berezirik eskatzen... Baina kasu honetan, eta niretzat horixe da kezkarria, fil-

mak aldarrikatu egiten du historikotasun hori, bukaeran azaltzen diren ohar idatzi batzuen bidez.

Besteak beste, filman badira bi hilketa, Ezkion inoiz gertatu ez zirenak: bata herriko maisu errepublikarrarena, ezkiotarrek eurek hil "omen" zutena. Egia, ordea, bestelakoa da: orduan Ezkion zegoen maisua, Epifanio Romero, errepublikazale sutsua, mehatxatu egin zuten, bai, baina 1935era arte Ezkion egon zen bizi-bizirik, gerra-garaian Venezuelara erbesteratu zen eta 1968an hil zen, Madrilerara itzulita.

Etikoa eta mesedegarria al da, gaur egun Euskal Herrian bizi dugun giroan, intolerantziak eta fanatismoak eragindako hilketa bat -gertatu ez zena!- leporatzea herri bati? Arriskutsua, behintzat, bai.

ETA HORREN FROGA da urriaren 26ko "El País" egunkarian "Ezkioga, hoy" izenburuaz Antonio Elorzak idatzitako artikulua, zital eta pozoitsu samarra. Artikuluan Ezkioko gertakizunak, gerra-aurreko PNV, egungo ezker abertzalea (eta, nola ez!, tradizionalismo islamikoa) elkartzen ditu... denak intolerantzia, fanatismo, gogorkeria eta antzekoen adierazle bihurtuz. Hau da hau! Zinegilea sasihistorialari eta historialaria pelikulero. Nik ez dut tripako min handirik onartzeko gertakizun dontsu haietan ezkiotar batzuk manipulatu eta erabili egin zituztela kanpokoek, edota erlijio-fanatismoa indartsua izan zela; baina, antza denez, fanatismo ideologikoaren bekatutik ez daude libre intelektual ezkertiar laikoena ere (Elorza jaunaren artikulua horren leku-ko). Beraz, Ezkioga = intolerantzia binomioa batere gogoko ez dugunez, orain berriro manipulatu nahi gaituztenei hona hemen eskari apal bat: utz gaitzazue bakean eta egin itzazue filma onak eta historia hobea! ●

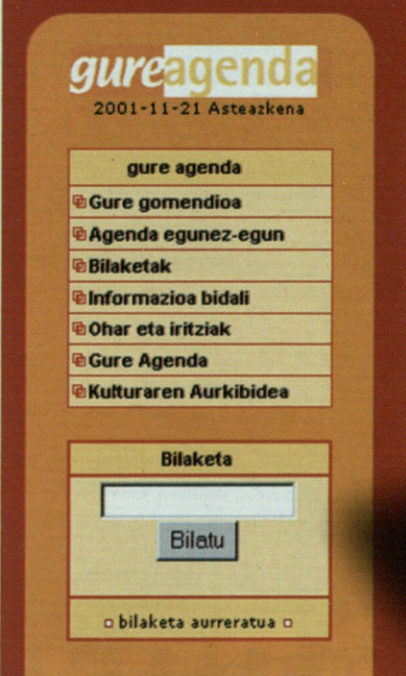
"Eta horren froga da urriaren 26ko 'El País' egunkarian 'Ezkioga, hoy' izenburuaz Antonio Elorzak idatzitako artikulua, zital eta pozoitsu samarra. Artikuluan Ezkioko gertakizunak, gerra-aurreko PNV, egungo ezker abertzalea (eta, nola ez!, tradizionalismo islamikoa) elkartzen ditu..."

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

egunero

www.argia.com

Art
Oku
Infor
Okup
Infor
Okupgraf
Informazio gehiago
Hiro Yamagata
Informazio gehiago

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzekia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

Euskadi Irratia. Irrati-lilura.

euskadi**irratia**

Gertu